

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜZELERİN HEDEF KİTLELERİNİN MÜZEYE YÖNLENDİRİLMESİNDE
KOLEKSİYONUN ÖNEMİ VE RAHMİ M. KOÇ SANAYİ MÜZESİ ÖRNEĞİ
ÜZERİNDE İNCELENMESİ

51180

MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

A. YEŞİM ÜNÜGÜR

Tez Danışmanı: Prof. Mehmet Bayhan

İstanbul- 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

ÖZET

Sayfa

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ	1
2.MÜZE KOLEKSİYONU	3
2.1.Koleksiyon Politikası	3
2.1.1.Müzenin Amacı	4
2.1.2.Müzenin Hedefleri	5
2.1.3.Koleksiyon Yönetimi	5
2.1.3.1.Eser Toplama ve Elden Çıkarma Politikası	6
2.1.3.2.Belgeleme	10
2.1.3.3.Koruma ve Bakım	13
2.1.3.4.Depolama	20
2.1.3.5.Elle Tutma ve Paketleme	27
2.1.3.6.Güvenlik	29
2.1.3.7.Acil Durum Planlaması	33
2.1.3.8.Araştırma	34
2.1.4.Koleksiyonun Kullanımı	35
2.1.5.Koleksiyon Gelişim Stratejisi	37
3.MÜZE ZİYARETÇİSİ	40
3.1.Ziyaretçilerin Gruplanması	40
3.2.Ziyaretçiler Hakkında Veri Toplama Yöntemleri	41
3.3.Hedef Kitlenin Belirlenmesi	42
4.HEDEF KİTLELERİN MÜZEYE YÖNLENDİRİLMESİNDE KOLEKSİYONUN ÖNEMİ	44
4.1.Koleksiyonun Yorumlanması	44
4.1.1.Yorumlama Yöntemleri	44
4.2.Koleksiyonun Sergiler Aracılığıyla Kullanımı	64
4.3.Koleksiyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı	68

4.4.Koleksiyonun Boş Zamanları Değerlendirme Programlarıyla Kullanımı	72
4.5.Müze Satış Yeri Aracılığıyla Koleksiyonun Kullanımı	73
4.6.Yayınlar Aracılığıyla Koleksiyonun Kullanımı	74
5.BİLİM, TEKNOLOJİ VE SANAYİ MÜZELERİ	76
5.1.Bilim ve Teknoloji Tarihi	77
5.2.Osmanlılar'dan Günümüze Bilim ve Teknoloji	79
5.3.Bilim, Teknoloji ve Sanayi Müzelerinin Gelişiminin Örneklerle İncelenmesi	84

İKİNCİ BÖLÜM

6.RAHMİ M. KOÇ SANAYİ MÜZESİ ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ	102
6.1.Müzenin Mevcut Durumu	102
6.1.1.Konumu	102
6.1.1.1.Binanın Tarihçesi	103
6.1.1.2.Mimari Durumu	105
6.1.1.2.1.Restorasyon Çalışmaları	106
6.1.1.3.Binanın İşlevi	106
6.1.2.Kullanım Alanları	107
6.1.3.Koleksiyon Değerlendirmesi	107
6.1.3.1.Eser Toplama	107
6.1.3.2.Belgeleme	111
6.1.3.3.Koruma ve Bakım	112
6.1.3.4.Depolama	114
6.1.3.5.Elle Tutma ve Paketleme	114
6.1.3.6.Güvenlik	115
6.1.3.7.Acil Durum Planlaması	116
6.1.3.8.Araştırma	116
6.1.3.9.Koleksiyonun Kullanımı	116
6.1.3.10.Koleksiyonun Gelişimi	117
6.1.4.Ziyaretçi Değerlendirmesi	117

6.1.5.Sergileme	123
6.1.6.Eğitim Programları	131
6.1.7.Boş Zamanları Değerlendirme Programları	136
6.1.8.Müze Satış Yeri	136
6.1.9.Müze Yayınları	137
6.2.Müzenin Hedef Kitle-Koleksiyon Bağlamında Değerlendirilmesi	137
6.2.1.Koleksiyon Politikası	137
6.2.2.Hedef Kitlelerin Belirlenmesi	143
6.2.3.Hedef Kitlelerin Müzeye Yönlendirilmesinde Koleksiyonun Kullanımı	144
6.2.3.1.Sergileme	144
6.2.3.2.Eğitim Programları	146
6.2.3.3.Boş Zamanlarını Değerlendirme Programaları	147
6.2.3.4.Müze Satış Yeri	148
6.2.3.5.Müze Yayınları	148

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ	149
KAYNAKÇA	151
EKLER	157
ÖZGEÇMİŞ	165

ÖNSÖZ

Müzelerin koleksiyonlarının, ancak yeterli ve uygun bir koleksiyon politikasıyla, müzelerin hedef kitlelerinin kullanımına sunulabileceğinin, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi örneğinde bir incelemesi olan bu tez, uzun ve kapsamlı bir çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır.

Üniversitede aldığım teorik bilgilerin yanısıra, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi'nde, müze müdürlüğü yaptığım dönemde de, tezin kapsamında sözü edilen sorunları, açılış öncesinden başlayarak, bizzat yaşayarak inceleme şansım oldu.

Gerek teorik olarak, gerekse uygulamada, bana bu şansı veren, tez danışmanım Prof. Mehmet Bayhan, ve değerli hocalarım Prof. Tomur Atagök, Öğr.Gör. Sedat Göksu ve Dr. Fethiye Erbay'a ve müze müdürlüğü görevinde bulunduğum süre içerisinde, desteklerini benden esirgemeyen, başta Vakıf Başkanı Sayın Rahmi M.Koç olmak üzere, tüm Vakıf Üyeleri'ne ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

A. Yeşim Ünügür

Eylül 1996

ÖZET

Müze koleksiyonu ve müze hedef kitleleri arasındaki ilişkiyi, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi örneğinde inceleyen tezin ilk bölümündeki girişten sonra, ikinci bölümde, koleksiyonun değerini ve önemini arttıran tüm etkinlik ve sorumluluklar, koleksiyon politikası içerisinde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, müze ziyaretçisi arasından hedef kitle seçme zorunluluğuna ve yöntemlerine değinilmiştir.

Koleksiyonun, hedef kitleler tarafından kullanımının incelendiği dördüncü bölümde ise, koleksiyon ile hedef kitle arasındaki ilişki saptanmıştır.

Beşinci bölüm, bilim, teknoloji ve sanayi müzelerini, ve bilim ve teknolojinin tarihi , gelişim evrelerini ve Türk Bilim ve Teknojisi'ne etkilerini ele almaktadır.

Son bölüm ise, diğer bölümlerin sonuçlarının, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi örneğinde incelenmesini kapsamaktadır.

1.GİRİŞ

Müzeler, objelerin, fikirlerin, anıların ve umutların saklandığı ve paylaşıldığı halka açık yerlerdir.

Hiçbir müze bir diğerine benzemez.Herbirinin farklılığı ve aykırılığı vardır.Bu farklılığı ve aykırılığı yaratan, onların amaçları, koleksiyonları, yönetim biçimleri, hizmet verdikleri alanlar ve hizmet verdikleri topluluklardır.¹

Müzelerin bir kısmı belli bir alanın tarihi ve doğal çevresini yorumlamayı amaç edinirken, bir kısmı da yerel toplum için eğitici bir kaynak oluşturmayı amaçlar.

Müze koleksiyonları, arkeolojik eserlerden tarihi sanayi makinalarına, modern resimlerden askeri kıyafetlere kadar farklı konuları kapsayabilir. Bu farklılık müzelerin de, arkeoloji müzesi, sanayi müzesi, sanat müzesi, askeri müze şeklinde isimlendirilmelerine neden olur.

Müzeler yönetim biçimlerine göre şu şekilde sınıflanırlar:

- Devlet müzeleri,
- Belediye müzeleri,
- Üniversite müzeleri,
- Askeri müzeler,
- Özel müzeler,
- Ticari kuruluşlara ait müzeler.

Müzeler hizmet verdikleri alanlara göre;

- Ulusal müzeler,
- Bölgesel müzeler,
- Yerel müzeler şeklinde nitelenirken, hizmet verdikleri topluluklara göre de şu şekilde sınıflanırlar:
- Eğitim müzeleri,

¹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, Museum Basics, Routledge, Londra, 1993, s. 6-7.

- Uzman müzeler,
- Genel halk müzeleri.²

Müzeler birbirlerinden ne kadar farklı olurlarsa olsun, ortak oldukları tek bir nokta vardır; bir müze koleksiyonu olmadan varolamaz.Müzenin karakterini belirleyen, çevresiyle ilişkilerine karar veren ve tüm etkinliklerinin temeli koleksiyondur.³

Müzelerin koleksiyon kadar önemli diğer bir kaynağı da, ziyaretçilerdir ve müzelerin varolmasının temeli olan koleksiyon, ziyaretçiler tarafından kullanıldığı taktirde önem kazanır.Başka bir deyişle ziyaretçiler, bir müzenin, koleksiyonunun değerini ve anlamını yorumlamakta yeterince başarılı olup olmadığının ölçüsüdür.⁴

Müzenin koleksiyonu ile ziyaretçileri etkileme çabası, koleksiyon ile ziyaretçi arasında bir ilişkinin kurulmasına neden olur.Bu ilişkinin devamını sağlamak üç etkene bağlıdır.Bunlardan birincisi; ziyaretçilerin meraklarını ve ilgilerini, beğendikleri ve beğenmediklerini, gereksinim ve isteklerini anlamak,ikincisi;uygun ve yeterli bir koleksiyon yönetimi ile koleksiyonun değerini arttırmak, üçüncüsü ise; farklı ziyaretçi grupları için uygun yollar seçilerek, koleksiyonun kullanılabilirliğini sağlamaktır.

²Timothy Ambrose & Crispin Paine, s 7.

³Gail Dexter Lord & Barry Lord, The Manual of Museum Planning, HMSO, İngiltere, 1991, s.101-3.

⁴A.g.e. s. 17.

2.MÜZE KOLEKSİYONU

Müzenin en temel işlevi nesneleri toplamaktır.

Dünyanın pek çok yerinde insanlar ve toplumlar çeşitli nedenlerle toplama işlevini sürdürmüştür. Bunlardan bir kısmı, tamamen kendi beğeni ve ilgileri doğrultusunda gelişigüzel nesne toplarken, bir kısmı da fetişist bir yaklaşımla benzer nesnelerden toplamıştır. Bir kısmı ise, nesne toplamayı geçerli bir disipline dayalı, sistematik bir çerçeve içinde gerçekleştirmiştir.⁵ Bunun sonucunda, birçoğu daha sonra halk yararına kullanılacak özel koleksiyonlar oluşmuştur.

Oluşumları ne şekilde olursa olsun, bu koleksiyonlar, müzeler tarafından satın alınarak koleksiyonlarına katılmış ya da koleksiyonerin anısına hizmet verecek şekilde kurulan müzelerde barındırılmıştır.⁶

Müze koleksiyonu, müzenin varolmasının ve buna bağlı olarak tüm etkinliklerinin temelini oluşturduğu için, toplama işlevi gelişigüzel yapılamayacak kadar önemli ve önceliklidir.⁷

Müze koleksiyonuna katılan her parça ile müze, giderek büyüyen bilgi birikimine sahip olur. Koleksiyonun zenginliği, depolanan verinin de zenginliğini gösterir. Bu verilerin müze ziyaretçisinin kullanımına en doğru biçimde sunulması, koleksiyonun bütünlüğünün ve gelişiminin belirlenen kurallara göre yapılması ile gerçekleşir.

2.1.Koleksiyon Politikası

"Çağdaş müze, malzemesini toplayarak koleksiyonunu oluşturmanın yanı sıra, koleksiyonunu yönetirken ve bununla

⁵Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 125.

⁶A.g.e.

⁷Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 6.

ilgili etkinliklerin gereğini yerine getirirken de bir bütünlük içinde davranmalıdır.”⁸ Bu bütünlüğün sağlanabilmesi, müzenin yazılı bir koleksiyon politikası olmasına bağlıdır.

Böyle bir koleksiyon politikası, ne toplanacağını, ne şekilde toplanacağını, nasıl yönetileceğini ve korunacağını, nasıl kullanılacağını ve ne hızla büyüyeceğini belirleyerek, müzenin keyfi kararlar ve karmaşık durumlardan uzak kalmasına yardım eder.

Koleksiyon politikası, müzenin amacı ve hedefleri ile yakından ilgilidir. Bu ikisini temel alarak, belirli bir zaman için, genellikle beş ile on yıl arasında, koleksiyonun gelişimi, korunması ve yönetimi için bir çerçeve oluşturur.⁹

Politikanın ne kadar uzun olacağı, müze koleksiyonunun büyüklüğüne bağlıdır. Büyük müzeler genellikle, koleksiyonun etkinliklerinin çeşitliliği ve yayılma alanını kapsayan uzun politikalara gereksinim duyarken, küçük koleksiyona sahip müzeler kısa ve basit politikaları tercih ederler.¹⁰

2.1.1. Müzenin Amacı

“Müzenin varolmasının temelinin açıkça tanımlanmasıdır.”¹¹

Kuruluş aşamasındaki müzelerde en önemli noktalardan birisi, müzenin amacının belirlenmesidir. Bu, müzenin kendisini tanımlamaktan başka, ilerideki etkinlikleri için de politikaların geliştirilmesine yardımcı olur.

⁸ Dorothea Henken & Sonja Tanner-Kaplash, “Collections Management As Principle and Daily Practice”, Museums Operation Manual Manuscript, University of Victoria, 198, s. 1.

⁹ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 108.

¹⁰ Daniel R. Porter III, “Current Thoughts on Collecting Policy: Producing the Essential Document for Administering Your Collections”, Technical Report 1, AASLH, 1985, s. 2.

¹¹ G.D. Lord & B. Lord, s. 331.

2.1.2.Müzenin Hedefleri

Müzenin amacı ile görevlerinin açıkça tanımlanmasıdır.¹² Müzenin hedefleri, İngiliz müzecilik görüşleri doğrultusunda, müzenin altı temel görevini kapsar. Bunlar;

- Toplama,
- Belgeleme,
- Koruma,
- Araştırma,
- Sergileme,
- Yorumlama'dır.

2.1.3.Koleksiyon Yönetimi

"Koleksiyon yönetimi, koleksiyon ile ilgili etkinliklerin ve sorumlulukların çeşitliliğini tanımlamak üzere son yıllarda gündeme gelen bir terimdir."¹³

Planlı, düzenli ve yeterli bir koleksiyon yönetimi, yönetim kurulu,yönetici ve küratör arasındaki müze içi iletişimi sağlamanın dışında, koleksiyonun giderek azalmasını ve önemini yitirmesini de önler.

Koleksiyon yönetimi şu alanları kapsar:

- Eser toplama ve elden çıkarma politikası,
- Belgeleme,
- Koruma ve bakım,
- Depolama,
- Elle tutma ve paketlenme,
- Güvenlik,
- Hasar Planlaması,
- Araştırma.¹⁴

¹² Gail Dexter Lord & Bary Lord, s. 332.

¹³ Dorethea Hecken & Sonja Tanner-Kaplash, s. 1.

¹⁴ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 113-5.

2.1.3.1.Eser Toplama ve Elden Çıkarma Politikası

Eser toplama ve elden çıkarma politikası, her müzenin elinde yazılı bir şekilde olması gereken ve müze yönetimi, personeli ve ziyaretçisi için, karar verme aşamasında çıkış noktası olarak hizmet veren tanımdır.¹⁵

Politika, müzenin amacı ile bağdaşarak, koleksiyonun disiplin, kategori ve türlerini tanımlamalı, mevcut faaliyet alanını ve coğrafi sınırlarını belirlemeli ve "ne, nereden, ne şekilde toplamalı " ve "ne zaman elden çıkarmalı " sorularına yanıt bularak koleksiyonun gelişimine temel oluşturmalıdır.¹⁶

"Ne toplamalı ?" sorusu, her müzenin yalnızca toplama politikasını değil, diğer faaliyet alanlarındaki görevlerini de etkileyeceği için, dikkatli bir şekilde yanıtlanmalıdır.

Müzenin toplamayı tasarladığı disiplin alanları ve katagoriler bu bölümde yanıtlanır.

Müze koleksiyonu, belli disiplin alanlarına bölünmüştür. Sosyal tarih, teknoloji, güzel sanatlar, doğa tarihi, arkeoloji, antropoloji bunlara birkaç örnektir.

"Kategoriler ise;

- Artifaktlar, (insan eliyle yapılan objeler)
- Kopyalar,
- Aletler,
- Örnekler,
- Sanat eserleri,
- Yazılı belgeler,
- Belgesel filmler, fotoğraflar,

¹⁵ Timothy Ambrose, Managing New Museums:A Guide to Good Practice,HMSO, 1993, s. 36.

¹⁶ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s.109.

-Videoteyp, videodiskler,

-Teyp ya da diskette bilgisayar verisi,

-Teyp ya da diskette ses kayıdı şeklinde gruplandırılır. ¹⁷

"Nereden toplamalı? " sorusu müzenin toplamayı tasarladığı alanı-yöre, bölge ya da ülke bazında- tanımlar.

"Ne şekilde toplamalı ?" sorusu müzenin, malzemeleri toplama yollarını tanımlar.

Müzeler koleksiyonları için beş şekilde malzeme toplarlar:

1-Bağış yoluyla:

Birçok müzenin koleksiyonu bağış yoluyla oluşmuştur.

Bağışlar değişik şekillerde olur; parçalar müzeye değerlendirme için bırakılır, değerlendirme sonunda müzeye teklif edilir ya da, parçalar müzeye vasiyet edilir. Birçok önemli koleksiyon, koleksiyoner tarafından müzelere vasiyet edilmiştir.

2-Satın alma yoluyla:

Bu yol, mevcut koleksiyonun tamamlanması için kullanılır ve müzenin satın alma için ayırdığı bütçe ile sınırlıdır.

3-Kazılar yoluyla:

Bu yol, müzenin toplama politikası ile paralellik gösteren araştırma programının bir parçasıdır.

4-Değiş-tokuş yoluyla:

Değişik müzelerde ve özel koleksiyonlarda bulunan parçalar, içinde bulundukları ortamı ya da daha iyisini sağlayan müzelere bu yol ile verilir.

¹⁷ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 109.

5-Ödünç yoluyla:

Müzelerde ve koleksiyonlarda bulunan ve bir başka şekilde ziyaretçiye sunulması mümkün olmayan parçaların bu yol ile sergilenmesidir.¹⁸

Bu yolun kullanımı iki şekilde olur: ödünç verme ve ödünç alma.¹⁹

1-Ödünç verme:

Bir müze ödünç vermeden önce şu noktalara dikkat etmelidir:

- Koleksiyon ya da parçanın iklim değişikliği ya da yolculuk için dayanıklılığının kontrol edilmesine,
- Koleksiyon ya da parça için mevcut güvenlik ve çevre koşullarının sağlanmasına,
- Koleksiyon ya da parçanın sigorta kapsamına alınmasına,
- Ödünç verme süresine, -uzun süreli ödünçlerden kaçınılmalıdır.
- Koleksiyon ya da parçanın kime ödünç verildiğine,- koleksiyon ya da parçaların ödünç verilebileceği kişi ve kuruluşlar şunlardır;

- Güvenliği ve personeli olan kuruluşlar,
- Profesyonel olarak çalışmalarını yürüten, ancak müze malzemesini eğitsel amaçlı kullanmak isteyen örgütler ve kurumlar,
- Malzemeyi inceleme, araştırma ya da referans için isteyen akademisyenler ve uzmanlar.

Tüm bu noktalar politikanın ilgili bölümünde belirtilmelidir.

2-Ödünç alma:

Bir müze ödünç alırken, ödünç verdiği koşullar aynı şekilde uygulanmalıdır.

¹⁸ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 125-6.

¹⁹ Dorothea Hecken & Sonja Tanner- Kaplash, s. 3-5.

Müze koleksiyonuna yeni parça alınırken, politikanın belirlediği çerçeve dışında, şu noktalar da gözönünde bulundurulmalıdır:

- Alınacak parçanın örneklerinin koleksiyonda olması,-aksi taktirde, yeni bir toplama alanı açılacaktır,
- Parçayı satan ya da bağış yapan kişinin, bu iş için yasal haklarının olması,
- Parçanın hırsızlık sonucunda ya da yurtdışından yasal olmayan yollardan getirilme olasılığı,
- Parçanın kullanımının, herhangi bir neden ya da haktan dolayı kısıtlılığı,
- Müzenin, parçayı satın alacak yeterli bütçeye sahip olması,
- Müzenin, parça için mevcut güvenlik ve çevresel koşulları sağlayabilmesi,
- Parçanın sigorta kapsamına alınması,
- Müzenin sağlayamayacağı özel koruma ve bakım işlemlerini gerektirmesi,
- Parçanın gereği gibi kaydını yapacak uygun ve yeterli personelin olması,
- Parçanın uygun koşullarda depolanmasının sağlanması.²⁰

Müze koleksiyonuna değişik yollardan giren parçalar,her ne kadar halk yararına korunmak üzere toplanmış olurlarsa olsunlar, elden çıkartılmaları gerekebilir.

"Ne zaman elden çıkarmalı ?" sorusunu gerektirecek durumlar şunlardır:

- Parça, müzenin amacına ve etkinliklerine uygunluk göstermemeye başlamışsa,
- Parça için uygun güvenlik ve çevre koşulları sağlanamıyorsa,
- Gelecekte, parçanın kullanılacağından şüphe duyuluyorsa,
- Müze koleksiyonunun gelişme alanı değişecekse,

²⁰ Timothy Ambrose, s. 39.

- Parçayı satarak, yerine daha iyi bir örnek alınacaksa,
- Müzenin elinde benzer parçalardan çok varsa,
- Parça, ait olduğu ülkeye, bölgeye ya da insanlara iade edilecekse,
- Parça , kötü ve yanlış kullanımdan dolayı çok hasar görmüşse.²¹

Parçanın elden çıkartılmasına karar verildikten sonraki aşamalarda da dikkat edilmesi gereken noktalar vardır:

- Parçayı müzeye satan ya da bağışlayan kişinin, bu konuda herhangi bir koşulunun olup olmadığının kontrol edilmesi,
- Parçanın ne şekilde -satış, bağış, değiş-tokuş- elden çıkarılacağı,
- Parçanın satış yoluyla elden çıkarılmasıyla elde edilecek gelirin ne şekilde kullanılacağı.

2.1.3.2.Belgeleme

Birçok müze, kötü ve yetersiz bir şekilde belgelenmesinden dolayı koleksiyonundaki parçalar hakkında gerekli bilgilere sahip değildir.

Uygun şekilde belgelenmemiş koleksiyonun;

- Güvenliği sağlanamaz,
- Gerekli şekilde depolanamaz,
- Araştırma için kullanılamaz,
- Sergilenemez,
- Eğitsel amaçlı kullanılamaz,
- Yayımı yapılamaz.²²

Görülüyor ki, belgeleme,bir koleksiyonu kaydetmenin yanı sıra, müzenin, diğer faaliyet alanlarında görevini sürdürebilmesi için de gereklidir.

²¹ Timothy Ambrosa & Crispin Paine, s. 129-32.

²² Timothy Ambrose, s. 46.

Genellikle bütün müzelerde kabul edilen, altı bölümden oluşan, standard bir belgeleme sistemi vardır;

1-Giriş:

Müze koleksiyonuna katılan her yeni parça ya da parçalar grubu, üç kopya olarak düzenlenen ve numaralandırılmış Giriş Formu'na, müzeye geliş şekli, geliş tarihi, parçanın niteleyici özellikleri, mevcut durumu, ölçüsü gibi durumları açıklayacak şekilde kaydedilir. Bu kopyalardan bir tanesi parçayı getiren kişiye verilir, bir tanesi parçanın dosyasına koyulur, bir diğeri de işlemler bitirilene dek parça ile birlikte kalır.

Formun temiz bir şekilde mürekkeple doldurulması, parçayı getiren kişi tarafından formun imzalanması ve formun üzerindeki numaranın, parçanın geçici etiketine yazılması, dikkat edilmesi gereken noktalardır.

2-Kabul:

Müze koleksiyonuna katılan her yeni parça ya da parçalar grubunun, Kabul Defteri - Envanter Defteri -'ne kaydedilmesidir. Defter, belgeleme sisteminin en önemli bölümüdür.

Parçanın deftere kaydedilmesi sırasında, herbirine kalıcı bir numara verilir. Envanter numarası olarak bilinen bu numara; kabulun olduğu yıl, nokta, defterdeki uygun numara, şeklinde yazılır. Eğer parçalar grup halinde gelmiş ise; kabulün olduğu yıl, nokta, defterde gruba verilecek uygun numara, nokta, grup içinde parçaların numaralandırılması, şeklinde yazılır. Eğer parça bir kaç kısımdan oluşuyorsa - örneğin kapağı varsa - onlarda kendi aralarında numaralanır.

Parçaya verilen bu numara, parçanın kalıcı etiketine ve giriş formuna da yazılmalıdır.

Bu aşamada mümkünse parçanın fotoğraflanması doğru olur.

Ödünç olarak gelmiş parçalar giriş formu kullanılarak kaydedildikten sonra, eğer uzun süreli ödünçlerse deftere, kısa süreli ödünçlerse, ayrı bir ödünç defterine kaydedilirler.

Müzeye bağışta bulunan kişilere bir yazı ile teşekkür etmek ve parçanın resmi olarak müzeye kabul edildiğini bildirmek yerinde olur.

3-Kataloglama:

Katalog, koleksiyonda bulunan her parça hakkındaki bilgilerin tam bir kaydıdır. Bu bilgiler kartta ya da bilgisayarda saklanabilir.

Kartlardan oluşan kataloglamada, kartlar envanter numarasına göre sıralanır ve şu bilgileri içerirler:

- Müzenin ismi,
- Envanter numarası,
- Parçanın sınıflanmasının ismi,
- Müzeye giriş şekli,
- Müzeye giriş kaynağı,
- Giriş tarihi,
- Parçanın tarihçesi.

4-Fihrist ve düzenleme:

Fihrist, katalogdaki her kartın tek tek okunmadan, bilgi bulunmasına yardımcı olur. Fihristler;

- Bağış yapanların isimlerine,
- Sınıflamaya,
- Geldiği bölgeye,
- Sanatçısına göre düzenlenebilir.

5-Hareket kontrolü:

Koleksiyondaki parçaların, müze içi ve dışı hareketlerinin kayıtlarıdır.

Eğer parça sürekli ya da uzun süreli yerinden kaldırıldıysa, katalog kartına hangi tarihte, kim tarafından ve nereye kaldırıldığı not edilmelidir. Eğer kısa süreli kaldırıldıysa, yerine kim tarafından, nereye ve hangi tarihte kaldırıldığı yazılı bir kart yerleştirilir.

6-Çıkış Belgesi:

Müze binası dışına çıkan her parça, Çıkış Formu kullanılarak kayıt edilir. İki kopya olarak düzenlenen formun bir kopyası parça ile birlikte verilirken, diğeri parça gelene kadar, müzenin ödünç verilenler dosyasında saklanır.²³

2.1.3.3. Koruma ve Bakım

Müzenin öncelikli görevlerinden birisi de koleksiyonun korunmasıdır. Korumayı;

1-Önleyici,

2-Bozulmanın durdurulması olarak ikiye ayırabiliriz.

1-Önleyici koruma:

Malzemenin bozulmasını en aza indirerek korumadır. "Bozulma sürecinin uzunluğu, malzemelerin kendi fiziksel yapılarının ve kullanım biçimlerinin yanı sıra, içinde bulundukları çevre koşullarına da bağlıdır, başta nem ve ısı olmak üzere, ışık, hava kirliliği ve biyolojik etkenler malzemelerin çoğunu etkiler."²⁴

²³ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 150-4.

²⁴ Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1987, s.7.

Çevresel koşulların denetimi:

Nem ve ısı:

Nemli ortamlar her türlü malzeme için bozulma nedenidir.Örnekleme gerekirse; "madenler korozyona uğrar, pişmiş toprak dağılır, organik malzeme şişer,dokuları zayıflar,üzerlerinde mantar ve böcekler oluşur.Buna karşın kuru ortamlarda da malzemeler bozulmaya uğrayabilir.Pişmiş toprak toz haline gelir, organik malzemeler çeker, sertleşir, kırılgaılaştır."25

Uygun iklim koşullarının sağlanmasında, sıcaklığın nem üzerindeki etkisi yüzünden, nem kadar ısının da denetiminin sağlanması gereklidir.26 Müze koleksiyonu için, sergileme alanlarında 18°C karışık bir koleksiyonun sergilenmesi için uygun bir ortam oluştururken, depolama alanlarında ise 15°C uygun sıcaklık olarak kabul edilir.27

Belli sıcaklıkta ve hacimde havanın taşıdığı ile taşıyabileceği su buharı miktarı oranının yüzde ile ifadesi olan bağıl nem, yüksek sıcaklıkta azalır, düşük sıcaklıkta artar.28Koleksiyondaki parçalar için değişken bir bağıl nem oranı her zaman tehlikelidir.Bu yüzden müze, sergileme ve depolama alanlarında bağıl nemi sabit tutmalıdır.

Genellikle organik malzemeler için bağıl nem oranı % 50-65 arasında olurken, inorganik malzemeler için % 45'in altında olması uygundur.Karışık bir koleksiyon için % 50-55, eski binalar için de % 45-50 kabul edilebilir değerlerdir.29

Uygun iklim koşulları için alınacak önlemler şunlardır;

²⁵ Müzelerde Koruma, s. 7.

²⁶ A.g.e. s. 10.

²⁷ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 168.

²⁸ Müzelerde Koruma, s.9.

²⁹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 168.

-Isı ve bağıl nem oranı düzenli bir şekilde kontrol edilmelidir.Bunun için, sıcaklığı ölçmek üzere bir termometre ve bağıl nem oranını ölçmek üzere de bir higro metre kontrol yapılacak bölgeye- sergi ya da depo alanları- yerleştirilmelidir.

-Bağıl nemin yüksek ya da düşük olduğu ortamlarda, nemlendirici aletler ya da nem alıcılarla ortamdaki bağıl nem oranı sabitlenmelidir.Komple bir klima sistemi en uygunudur, ancak küçük müzeler için pahalı olabilir.Vitrin içinde ise silikajel kullanılabilir.

Bütçenin elvermediği durumlarda, ortamı nemlendirmek için, içi su dolu kaplar ya da su emdirilmiş pamuklar kullanılabilir.

-Bağıl nemin sabit tutulması için kapı ve pencerelerin kapalı tutulması gerekir.

-Tüm malzemeler, nemlilik durumuna karşı zemin seviyesinin üzerinde tutulmalıdır.

-Serbest hava dolaşımı için boşluk sağlanmalıdır.

-Depolama ve sergileme alanlarında müzenin ısınma sistemi kontrol altında tutulmalıdır.

-Depolama ve sergileme alanlarında, temizleme amaçlı gibi, suyun fazla kullanıldığı durumlar kontrol altında bulundurulmalıdır.³⁰

Işık:

Hem doğal hem de yapay ışık müze koleksiyonunda ciddi hasara yol açarlar.Kağıt, dokuma, resim, ahşap, tüy, fildişi gibi organik eserlerde renk değişimi, sararma, renk solması, dokuların zayıflaması ve kurumaya neden olurken, taş, pişmiş toprak, maden, cam gibi inorganik eserlerde

³⁰ Müzelerde Koruma, s. 14-5.

ise, yüzleri boyalı değilse ışığın yaptığı hasar fazla değildir.³¹

Işığın malzeme üzerindeki etkisi tümüyle yokedilemez, ancak bazı uygulamalarla azaltılabilir:

- Malzemenin aydınlandığı zaman süresini kısaltmak,
- Aydınlık seviyesini düşürmek,
- Morötesi ışıınımı denetim altına almak,
- Kızılötesi ışıınımı azaltmak.³²

Malzemenin aydınlatıldığı zaman süresini kısaltmak:

- Müzenin kapalı olduğu saatlerde ya da ziyaretçinin olmadığı durumlarda, sergileme alanlarının karanlık hale getirilmesi,
- Depolama alanlarında çalışma olmadığı zamanlarda, güvenlik nedeniyle 5-10 lükslük bir aydınlatma sağlanması,
- Işığa duyarlı malzemelerin, varsa benzerleriyle değiştirilerek ışığın hasara yol açmasının önlenmesi.

Aydınlık seviyesini düşürmek:

- “Görülebilir ışıınının yol açacağı bozulmanın derecesi ışık seviyesinin yüksekliği ve malzemenin ışığa maruz kalma süresi ile orantılıdır.”³³ Bu yüzden;
- Yağlıboya resim, lake, boyalı olmayan deri, ahşap ve fildişi gibi ışıktan etkilenen malzemeler için aydınlık seviyesi 150 lüks,
- Kağıt, suluboya resim, el yazması, minyatür, renkli deri ve tüy gibi ışığa aşırı duyarlı malzemeler içinse 50 lüksü geçmemelidir.

³¹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 164-7.

³² Müzelerde Koruma, s. 17-21.

³³ A.g.e. s. 19.

-Fotoğraf çekiminin yapıldığı durumlarda kısa süreli olarak 100 lükslük aydınlık seviyesine izin verilebilir.

Morötesi ışınımı denetim altına almak:

-Beyaz boyaların çoğunda titanyum dioksit ve çinko bulunur ve morötesi ışınımı emer.Bu yüzden, ışığın beyaz boyalı bir yüzeyden yansıdıktan sonra malzemeye ulaşmasını sağlamak,

-Morötesi ışınımı yaymayan lambalar kullanmak,

Akkor lambalar çok az ışınım yaydığı için, yaymıyor kabaul edilir.

Floresan lambalar ise, fazla miktarda ışınım yayarlar. Müzeler için üretilenlerin dışındaki floresan lambalar filtrelerle kullanılmalıdır.

-Morötesi ışınımı durduran filtreler kullanmak,

Bu filtreler, pencere camlarına, vitrin camlarına ve floresan lambalara uygulanabilir.

Kızılötesi ışınımı azaltmak:

Kızılötesi ışınımın ısı etkisi vardır.Bu yüzden;

-Ampul seçimi doğru yapılmalı,

-Vitrin içine ışık kaynağı konulmamalı,

-Güneş ışığının, hiçbir malzemenin üzerine doğrudan düşmesine izin verilmemeli,

-Vitrin dışındaki ısı kaynaklarının aydınlık seviyesi gerektiği gibi olmalıdır.

Hava kirliliği:

Gerek organik, gerekse inorganik malzemelerde hasara yol açan hava kirliliğinin nedeni; sanayi ürünlerinin elde

edilmesi ve yakıtların yanmasıyla ortaya çıkan gazlar ile havadaki parçacıklardır.³⁴

Zararlı gazlar olan kükürt dioksit ve azot dioksit, havadaki su buharı ile tepkimeye girerek, sülfürik asit ve nitrik asiti oluştururlar.

Her iki asit de, kuvvetli, güçlü ve özellikle metal, taş ve selülozik yapıdaki organik malzemeler için çok tehlikelidir. Metal ve taşlarda korozyona, selülozik malzelerde ise, yapıların bozulmasına, dokuların zayıflamasına, renklerin solmasına neden olur.

Bir başka kükürtlü gaz olan hidrojen sülfid ise, gümüşlerde ve dokumalardaki simlerde kararmaya yol açar.

Havadaki parçacıklar toz, is, kum ve tuz kristalleri olabilir. Bunlar havadaki asitli gazları bünyelerine çekerek, malzeme üzerinde kimyasal tepkimeye neden olurlar. Bunun sonucunda, malzemelerde kirlenmeye ve lekelenmeye ve bunların temizlenmesiyle de yıpranmaya yol açarlar. Kum taneleri ve tuz kristalleri ayrıca aşınmaya neden olurlar.

Zararlı gazlar ve havadaki parçacıklardan başka, müzelerde kullanılan çeşitli malzemelerde hava kirliliğine yol açarlar.

Hava kirliliği için alınacak önlemler şunlardır:

-Klima ve filtre sistemleri kurmak,

Filtreler, müzelerin havalandırma bacalarına, müze içindeki klimalara ve gerekirse vitrin içine de koyulabilir.

Elektrostatik filtreler, malzemeye zarar verecek ozon gazı ürettikleri için, müzelerde kullanılmazlar.

Bu sistemler pahalı oldukları için, her müze tarafından kullanılamayabilir.

³⁴ Müzelerde Koruma, s. 22-3.

-Kir ve toz problemini şu önlemlerle en aza indirmek:

-Hiçbir malzemenin üzerinde tozun birikmesine yol açmamak,

-Malzemeyi açık şekilde sergilememek,

-Toza dayanıklı vitrinler ve zarar vermeyecek malzemeler kullanmak,

-Malzemeleri asitsiz kağıtlara sararak, kapaklı kutularda saklamak,

-Büyük malzemeler için toz örtüleri kullanmak,

-Müze alanlarını toz bezi ile değil, elektrik süpürgesi ile temizlemek,

-Kapı ve pencereleri, istendiğinde açılacak şekilde, mümkün olduğunca kapalı tutmak.³⁵

Biyolojik etkenler:

"Nemli, durgun ve sıcak hava, mantarların oluşumu ve böceklerin üremesi için uygun koşulları hazırlar."³⁶

Ortamdaki bağıl nem oranı % 70 üzerindeyse, küf ve mantarların oluşumuna zemin hazırlanır.Bunun sonucunda organik malzemelerin dokularında çözülme ve leke oluşumu görülür.Alınacak önlemler;

-Nem denetimini sağlamak,

-Mantarlara karşı ilaçlar kullanmak,

-Durgun havanın oluşumunu engellemek,

-Dokumaların ve kitap yapraklarının arasına ilaç emdirilmiş kağıtlar koymak,

-Açık havada sergilenen taş ve pişmiş toprak malzemelerin ve duvar resimlerinin yüzeyinde oluşan likenlerin, yüzeyden kopmalar yapmasını önlemek için temizlemek ve kimyasal maddeler ile çoğalmalarını engellemekdir.³⁷

³⁵ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 171-3.

³⁶ Müzelerde Koruma, s.24.

³⁷ A.g.e. s. 24-5.

Böcekler organik malzemeleri kemirir, dışkılarındaki asitlerle malzemelerin tahrip olmasına neden olurlar. Bunları önlemek için;

- Nem denetimi sağlamak,
- Belirli aralıklarla ilaçlama yaparak denetim altında tutmak,
- Koleksiyona yeni katılacak malzemeleri, uygun koşullarda yapılacak fumigasyondan sonra kabul etmek gerekir.³⁸

2-Bozulmanın durdurulması:

Malzemenin, sabit ortamda hayatının devamının sağlanması için, gerekli müdahalelerin yapılmasıdır.

Farklı malzemeler, farklı müdahaleleri gerektirir ve genellikle zaman alıcı ve pahalıdır. Bu yüzden iyi eğitim görmüş konservatörler tarafından uygulanmalıdır.

İşlemlerin uygulanışı sırasında, konservatör, malzeme ile ilgili tüm kayıt ve fotoğrafları elde etmiş olmalıdır.³⁹

2.1.3.4. Depolama

Birçok müzede, koleksiyonun büyük bir kısmı, sergi alanlarının sınırlı olmasından dolayı, depolarda korunmaktadır. Bununla birlikte, sergide ya da depoda olan malzeme için, aynı koruma koşullarının uygulanması gerekir.

Depoda bulunan tüm malzemeler;

- Güvenli bir bina,
- Kontrollü çevresel koşullar,
- Düzenli ve uygun bir belgelemeye gereksinim duyarlar.⁴⁰

³⁸ Müzelerde Koruma, s. 24-5.

³⁹ Timothy Ambrose, s. 45-59.

⁴⁰ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 176-83.

Depolanacak malzemeyi, boyutlarına göre iki grupta incelemek mümkündür:

- 1-Büyük ve ağır malzemeler,
- 2-Küçük ve hafif malzemeler.

1-Büyük ve ağır malzemeler:

Sanayi ve tarım koleksiyonları, ulaşım koleksiyonları, mimari ve anıtsal parçalar ve kazıdan çıkarılmış kemik ve keramikler-küp gibi- bu grubun içine girer.

Bu malzemelerin depolandığı binalar;

-Güvenli, her türlü hava koşuluna dayanıklı, iyi aydınlatılmış ve uygun elektrik bağlantıları sağlanmış olmalıdır,

-Malzemeler, ancak bir fork-lift ya da hareketli bir vinç yardımıyla kamyonun boşalabileceği için, binanın azami yüksekliği 5-6 metre olmalıdır. Eğer binanın sütunları varsa, 4 metrelik bir boşluk kabul edilebilir,

-Ana giriş kapısının yüksekliği bina yüksekliğinde olmalı ve eni de 4 metreden dar olmamalıdır,

-Boşaltma ve hareket etme işlemleri için, ana girişin dışında, betondan yapılmış bir platform ya da apron olmalıdır,

-Ağır parçalar binanın dışında boşaltılabilir ve bir vinç ya da çekici yardımıyla içeriye taşınabilir. Çekiciler için, yerde dayanak noktaları olmalıdır.⁴¹

Tüm malzemelerin içeride depolanması uygundur. Ancak, içeride depolanamayacak malzemeler, dışarıda, katranlı ya da boyalı muşambalarla örtülerek, korunmalıdır.

Malzemelerin depolandığı binanın çevresel koşulları şu şekilde olmalıdır:

⁴¹ John M.A. Thompson(ed), Manual of Curatorship:A Guide to Museum Practice, Butterworth-Heinemann, Londra, 1992, s. 388-391.

- Metal malzemelerin paslanmasını önlemek için, yeterli ısınma sağlanarak, rutubet giderilmelidir,
- Özellikle ağaç malzemeler ve değişik genişlikteki malzemeler için düzensiz bağıl nem, hasara yol açar.Sabit bir çevre için bağıl nem oranı % 50-55 olmalıdır,
- Depolar, her zaman temiz tutulmalıdır,
- Malzemeler, yoğunlaşma yapan polytilen dışındaki toz örtüleriyle kaplanmalıdır.⁴²

Büyük ve ağır malzemelerin depolanması sırasında,üzerinde durulan noktalardan başka, dikkat edilmesi gereken birkaç önemli nokta daha vardır:

- Sanayi parçaları ve makinaların, birleştirilerek bir bütün halinde depolanması, hasar görmelerini ve karıştırılmalarını önler,
- Malzemelerin büyük ve ağır olmaları, güçlü ve sağlam olduklarını göstermez.Bu yüzden, hasar görmemeleri için, elle tutarken dikkatli olunmalıdır,
- Malzemeler, ağır parmaklıklı raflarda depolanmalı ve fork-lift ya da hidrolik araçlarla hareket ettirilmelidir,
- Malzemelerin yerleştirilmesi için kullanılan araçlarda, mümkün olduğunca ağaç palet kullanılmalıdır.⁴³

2-Küçük ve hafif malzemeler:

Küçük ve hafif tüm organik ve inorganik malzemeler bu gruba girer.Farklı malzemeler farklı depolamayı gerektirmekle birlikte, bu gruptaki malzemelerin depolanması için, genel olarak şu noktalara dikkat etmek gerekir:

- Depolama alanında, insanlar ve malzemelerin hareketi için yeterince boşluk sağlanmalıdır,

⁴² Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 175-7.

⁴³ A.g.e.

- Depolama için raf sistemleri ve dolaplar kullanılmalı, malzemeler, asitsiz kağıtlara sarılarak, kapaklı kutularda ya da çekmecelerde saklanmalıdır,
- Raf sistemleri, malzemeye uygun boyutlarda ve kullanımdaki değişikliğe göre ayarlanabilir olmalıdır,
- Raf sistemleri, bir ünite şeklinde kullanabilmek, alanı büyütme ve daha fazla güvenlik sağlayabilmek için tekerlekli olmalıdır,
- Malzemeler, raf sistemlerinde ve dolaplarda, birbirine değmeyecek şekilde yerleştirilmeli, parçalar asla birbirinin üzerine koyulmamalıdır,
- Depolanan malzemenin listesi, yerleştirildiği çekmece, kutu ya da rafın üzerine, referans ya da güvenlik için ilişitirilmelidir.⁴⁴

Farklı koleksiyonlar için depolama yöntemleri şunlardır:

-Metal malzemeler:

Metal malzemelerden demir, bakır alaşımlı olanlar ve bronzlar için uygun bağıl nem oranı % 40 ya da altıdır. Karışık malzemeli koleksiyonlar içinse kabul edilir oran % 50-55'dir.

Kazılar yoluyla, denizaltından ya da toprakaltından çıkarılan demir malzeme genellikle tanınmayacak durumda olur. Yalnızca x ışınlarıyla tanımlanabilen malzemeler, son derece hassas oldukları için, dikkatli bir şekilde davranılmalıdır.

Metal malzemeler, yerleştirildikleri yerde hareket edemeyecek şekilde, asitsiz kağıtlarla desteklenmeli ve içine, bağıl nemin bölgesel kontrolünü sağlamak üzere kuru silikajel koyulmalıdır.

⁴⁴ John M.A. Thompson(ed), s. 459-67.

-Seramik koleksiyonu:

Tüm malzemeler;

- Mümkün olduğunca az, gerektiğinde ise, çok dikkatli davranılarak elle tutulmalıdır,
- Depolandıkları rafların bir sıra gerisine yerleştirilmeli ve bu rafların herhangi bir titreşimden etkilenmemesi sağlanmalıdır,
- Depolandıkları yerde, temizlik gibi işlerin rahatlıkla yapılabileceği kadar boşluk sağlanmalıdır,
- Yeterli boşluk sağlanamıyorsa, malzemelerden küçük olanlar, büyüklerin önüne yerleştirilmelidir,
- Alanın sınırlı olması kaygısıyla, hiçbir zaman kap-kacak birbirinin içine yığılmamalıdır,
- Tabaklar, büyük yığın olmayacak şekilde birbirinin içine yerleştirilir, ancak aralarına, hareket etmelerini önleyecek asitsiz kağıt koyulmalıdır.

-Etnoğrafik koleksiyon:

Etnoğrafik koleksiyon, genellikle deri, post, tulum, ağaç, kürk, kuş tüyü, kabuk gibi organik malzemelerden oluşur. Bunun için;

- Bağıl nem oranının % 50-55 olduğu depolarda korunmalıdır,
- Malzemenin raflara yerleştirilmesinde, küf oluşumunu engelleyecek havanın dolaşımına olanak sağlanmalıdır,
- Malzemeler, asitsiz kağıtlara sarılıp, kutular içine yerleştirilerek depolanmalıdır,
- Yerleştirildikleri ortamın mümkün olduğunca tozsuz olmasına çalışılmalıdır.

-Resim koleksiyonu:

Resimlerin depolanmasında ortaya çıkan en önemli sorun, onların üstüste yığılmasıyla oluşur.Bunu önlemek için;

- Çerçevelerin zarar görmesini engelleyecek şekilde, desteklenerek asılmaları,
- Resimlerin yüzeyinin cam ile temas etmeyecek şekilde yerleştirilmeleri,
- Işığa daha duyarlı olan suluboya, baskı ve çizimlerin, asitsiz kağıttan destek kullanılarak, çekmece ya da kutulara yerleştirilmeleri,
- Yukarıda sayılan malzemelerin, mümkünse çerçevelerinden ayrı depolanmaları gerekir.

-Doğa tarihi koleksiyonu:

Bu koleksiyonun depolanmasında;

- Çevresel koşulların denetimi çok iyi yapılmalı, zararlılara karşı düzenli ilaçlama ihmal edilmemelidir,
- Hava akımını sağlamak için, yerleştirildikleri raf ya da kutularda yeterli boşluk sağlanmalıdır,
- Depolandıkları yerlerde, desteklemek için, asitsiz kağıttan yararlanılmalıdır.

-Tekstil koleksiyonu:

Bu koleksiyonu iki grupta inceleyebiliriz:

- 1-Düz tekstiller
- 2-Üç boyutlu tekstiller.

1-Düz tekstiller:

Goblen, duvar panoları, halılar, yatak ve masa örtüsü, yatak çarşafı, perdeler, bayrak ve sancaklar, dantel ve nakışlar bu gruba girerler.Bu malzemeler;

-Boyutları uygun olduğu sürece, asitsiz kağıtlar arasına yerleştirilerek, düz olarak kutularda ve çekmecelerde depolanmalıdır,

-Boyutların büyük olması halinde ise, karton rulolar kullanılır.Ancak, bu rulolar asitli oldukları için, üzerilerine önce elyaf, daha sonra yıkanmış pamuklu bez ve asitsiz kağıtlar arasına yerleştirilmiş malzeme koyularak, pamuklu bezden bantlarla bağlanır.

Bu rulolar, hiçbir zaman birbirinin üzerine yığılmamalıdır.

2-Üç boyutlu tekstiller:

Kostümler, aksesuarlar ve döşemelik eşya, bu gruba girerler.Bu malzemeler;

-Desteklenerek hazırlanmış askılarda, koruyucu olarak pamuklu örtülerle örtülerek, depolanırlar,

-Kostüm aksesuarı gibi hassas malzemeler,asitsiz kağıtlarla desteklenmiş kutularda saklanır,

-Sandalye, kanepeler, paravan gibi döşemelik eşyalar, toz ve kirden korunmak üzere, yıkanmış pamuklu bez ile örtülür.

-Fotoğrafla ilgili koleksiyon:

Baskılar, dialar ve negatifler, asitsiz kağıttan yapılmış zarflara yerleştirilerek, asitsiz kitap kabında ya da kutularda saklanmalıdır.

Cam levha negatifler ise, tek başlarına zarflara koyularak, asitsiz kutulara dikey olarak yerleştirilir.

-Elektronik araçlar:

Bilgisayar disketleri, audio ve video teypleri, elektro manyetik alanlardan uzakta saklanmalıdır.

-Cam koleksiyonu:

Bu malzemenin depolanmasında, tıpkı seramiklerde olduğu gibi çok dikkatli davranılmalıdır:

-Malzemenin birbirinin üzerine yığılmaması ve özellikle değmemesi,

-Hiçbir zaman küçük olanların, büyüklerin içine yerleştirilmemesi, onun yerine, büyüklerin önüne yerleştirilmesi,

-Kırılmış cam parçalarının, asitsiz kağıtlarla desteklenmiş kutularda saklanması ve elle tutulmalarında çok dikkatli olunması gerekir.

-Jeoloji koleksiyonu:

Bu koleksiyonun depolanmasında kullanılacak raf sistemlerinin ve kaplarının, malzemeye zarar vermeyecek türden olmasına dikkat edilmelidir.Örnekleme gerekirse; meşe dolaplar, karbonat örneklerine etki ederek organik asit dumanı verir.⁴⁵

2.1.3.5.Elle Tutma ve Paketleme

Müze koleksiyonunun hasar görmesinin önemli nedenlerinden biri kötü depolamaysa, bir diğeri de, dikkatsizce elle tutma ve paketlemedir.

Malzemeler, gerek üzerinde çalışmalar yapılırken, gerek depolarda, gerekse nakil için hazırlanırken, birçok kez elle tutulmaya maruz kalmaktadırlar.Bu zamanlarda, elle tutmadan kaynaklanacak hasarı en aza indirmek için, şu noktalara dikkat edilmelidir:

⁴⁵ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 179-83.

- Malzemeler, ne amaçla elle tutuluyor olursa olsun, bu iş mutlaka bir uzman kişi tarafından yapılmalıdır,
- Malzeme üzerinde parmak izi bırakmamak için pamuklu eldiven kullanılmalı ve koruyucu önlük giyilmelidir,
- Malzemeyi tutarken, telefonla konuşmak, yazı yazmak gibi işler yapılmaksızın, bu işe yoğunlaşılmalıdır,
- Doldurulmuş hayvan gibi malzemelere arsenikle müdahale edilmiştir.Bu yüzden özel dikkat gerektirmektedir,
- Malzemelerin çevresinde mürekkepli kalem kullanmamalı, yemek yememeli ve sigara içmemelidir,
- Malzeme üzerinde çalışma yaparken, hiçbir zaman malzeme kutusundan çıkarılıp, masa üzerinde bırakılmamalı ve birbirinin üzerine koyulmamalıdır,
- Kırık malzemeler üzerinde çalışma yaparken, hiçbir zaman zayıf noktalarından tutulmamalıdır,
- Depolarda, malzelerin tutulması, kaldırılması ve taşınması sırasında, olası kazalardan korunmak için;
- Depoların her zaman düzenli ve temiz olmasına özen gösterilmeli,
- Malzemeler, mutlaka iki elle tutulmalı,
- Bir defada bir malzeme ya da kutu taşınmalı,
- Depolama çekmece ve kutularını, taşımanın rahatlığı açısından fazla doldurmamalı,
- Elle taşımanın mümkün olmadığı yerlerde, yardımcı olarak yük arabaları, hidrolik kaldırma aletleri kullanılmalıdır.
- Malzemenin paketlenmesinde asitsiz kağıt ve kutular kullanılarak, nakil sırasında hareket etmemesi sağlanmalıdır,
- Malzemeleri paketlerken, köşeler özellikle korumaya alınmalıdır,
- Üç boyutlu bir malzemenin nakli sırasında, kenarlar ve arkası, yeterince korumaya alınmalıdır,

-Nakil için , tüm parçalar etiketlenmeli, hasar görebilecek yerlerine "Kırılabilir" uyarısı konulmalıdır.⁴⁶

2.1.3.6. Güvenlik

Müze koleksiyonu, pek çok tehlikelere açıktır.Başta yangın olmak üzere, hırsızlık, vandalizm ve sel bunların en önemlileridir.Bu tehlikelere karşı koleksiyonun güvenliği üç şekilde sağlanır:

- "1-Etkili koruyucu önlemler,
- 2-Uygun güvenlik işlemleri,
- 3-İyi bina güvenliği."47

1-Etkili koruyucu önlemler:

Bu önlemler, fiziksel güvenlik ve elektronik güvenlik olmak üzere iki bölümde incelenebilir.

-Fiziksel güvenlik:

Fiziksel güvenlik, sergileme alanlarında, müzenin zayıf olarak kabul edilen noktalarında uygulanır.Bunlar;

- Sergi vitrinleri,
- Çerçeveli resimler,
- Açık sergilerdir.

Sergi vitrinlerinde, vitrin camı ve çerçeve kuvvet uygulanarak kırılabilir ve hasar görebilir.Bu yüzden, vitrinlerin her gün kontrolünün dışında, çerçevelerin zayıf noktaları saptanmalı ve düzeltilmesi sağlanmalıdır.

Vitrinlerin kilitleri ise, kolayca açılamayacak cinsten olmalı ve görünür yerde olmamalıdır.

⁴⁶ John M.A.(ed) Thompson, s. 455-58.

⁴⁷ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 193.

Resimler, en kolay hasar görebilecek malzemelerdir. Bu yüzden, önlem olarak;

-Çerçeveler, asıldıkları yere vidalarla bağlanmalı ve vida başları görünür olmamalıdır,

-Resimler, müzenin alarm sistemine bağlamalı ya da herbiri için sabit olmayan alarm kullanılmalıdır.

Açık sergilemenin yapıldığı alanlarda ise;

-Halat, korkuluk ve bilgi panoları gibi fiziksel engeller kullanılmalı,

-Sergilenen malzeme, uzanma ile dokunulamayacak bir yere yerleştirilmeli,

-Değişik yer kaplamaları gibi, ziyaretçinin rotasını belirleyen fiziksel caydırıcılar kullanılmalı,

-Sergileme alanında, tekrarına neden olacak hasarlı malzeme bırakılmamalıdır.

-Elektronik Güvenlik:

Tüm güvenlik sisteminin bir parçası da, elektronik güvenliktir. Bunlar, hırsızları önleyemez, ancak müze güvenlik personelinin ve alarmın bağlı olduğu istasyonu uyararak, önlem alınmasını sağlar.

Alarm sisteminin kontrol paneli, güvenli ve personelin kolayca ulaşabileceği bir yerde olmalıdır.

Sistemin kurulması pahalı olduğu için, her müze kolayca uygulayamaz.

Belli başlı elektronik güvenlik sistemleri şunlardır:⁴⁵

-Manyetik dokunma:

Pencereye ya da kapıya dokunulduğunda, alarm çalmaya başlar.

⁴⁵ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 194-5.

-Titreşim dedektörleri:

Pencereye, kapıya ya da sergi vitrinlerine yerleştirilir ve belli bir titreşim seviyesinde harekete geçer.

-Cam dedektörleri:

Pencere, vitrin ya da tavan lambalarının kırılmasıyla harekete geçer.

-Pasif kızılötesi ışın alıcıları:

Bunlar vücut ısısına göre ayarlanmışlardır ve ekranda alarmin çaldığı bölgeyi gösterirler.

-Faaliyeti bulan alıcılar:

Faaliyetin olduğu alandaki hareketliliği, kısa dalga ve yüksek frekanslı ses alıcıları ile haber verir.

-Duman dedektörleri:

Dumana ayarlıdır ve istenildiğinde su püskürtücü bir sistem eklenebilir.

-Kapalı devre televizyon:

Sürekli izlenmesi ve herhangi bir hareketlilikte, ilgili birimle bağlantıya geçilmesi gerekir.

2-Uygun güvenlik işlemleri:

Müze güvenliğinin önemli bir parçası olan güvenlik personeli, müzedeki tüm güvenlik işlemlerinden sorumludur. Bu yüzden, uygun eğitimi almış, yeterli maaşla çalışan-birçoğu, az maaşla çalıştıkları için hırsızlık yapmaktadır-ve acil durumlarda ne şekilde davranılacağını bilen kişilerden oluşmalıdır.

Güvenlik personeli;

-Kapı, pencere ve vitrinlerin kilidini kontrol etmeli,

- Müze sergi alanlarında devriye dolaşmalı,
- Varsa, hasarı, patlamış ampulleri, temizliğin gerekli olduğu yerleri rapor etmeli,
- Kaba ve şüpheli davranışlarda bulunanları uyarmalıdır.

Her gün yapması gerekli bu görevlerin dışında, sorumlu olduğu güvenlik işlemleri de şunlardır:

- Tüm müze personelinin, giriş-çıkışlarda kayıt defterini imzalamasını sağlamak,
- Müzenin girilmeyecek alanlarına giren ziyaretçilere de kayıt defterini imzalatarak, ziyaretçi kartı vermek ve gideceği yere kadar eşlik etmek,
- Müzeye ait anahtarların dışarıya çıkışını engellemek için, sürekli kontrol altında bulundurmak,
- Müzenin iş yaptığı firmalardan gelen kişilere de, aynı işlemleri uygulayarak, geliş-gidişlerini yöneticiye bildirmek,
- Günün sonunda, müzenin kapatılması, kapıların kilitlenmesi ve alarm sisteminin çalıştırılmasının ve günün başlangıcında müzenin açılmasının bir program çerçevesinde yürütülmesini sağlamaktır.

3-İyi bina güvenliği

İyi bina güvenliği için;

- Kapı, pencere,dam pencereleri,tavan kapakları ve diğer potansiyel girişlerin kilitlenmesi,
- Katlanabilir metal kapılar ve kepenklerin olması,
- Pencerelere parmaklık yapılması,
- Gece güvenliğine ek olarak binanın projektörle aydınlatılması,
- Bina çevresinin, insanların, herhangi bir şekilde müzeye zarar vermesine yardımcı olacak nesnelerden, temiz tutulmasını sağlamaktır.⁴⁹

⁴⁹ Timothy Ambrose, s. 61-4.

2.1.3.7.Acil Durum Planlaması

Acil durumu gerektirecek, yangın, sel ,zelzele, patlamalar, vandalizm ya da savaşın yarattığı hasarlar, her an ve her yerde olabilir.Müzeler, böyle durumlar karşısında yeterince tecrübe sahibi olmasalar bile, etkili bir acil durum planlamasıyla, oluşabilecek tehlikeleri kontrol altına alabilirler.

Etkili bir acil durum planlamasının ilk koşulu; müze personelinin bu durumlara müdahale edecek şekilde eğitilmiş olmasıdır.Bundan başka, uygun aletler ve desteklerin sağlanması ve izlenecek yolun belirlenmesi de önemlidir.

Acil durum karşısında izlenecek yol, şu basamaklardan oluşur:

-Acil durum, müzenin açık olduğu saatlerde olursa, acil durum ekibinin liderine, kapalı olduğu saatlerde olursa, en yakın ilgili acil servise haber verilerek, su, elektrik, gazın kesilmesi sağlanır,

-Acil durumun olduğu bölge, yeterince güvenli ve girilebilir olduktan sonra, oluşan hasar dikkatli bir şekilde incelemeye alınır ve mümkünse fotoğraflanır,

-Bu aşamada bölge, hasarlı malzemelerin çıkışı, temizlenmesi, etiketlenmesi ve paketlenmesi için düzenlenir,

-Hızlı ve aynı zamanda dikkatli bir şekilde, malzemeler, tanımlanarak, mümkünse fotoğraflanarak, temizlenerek ve etiketlenip paketlenerek, gerekli müdahalelerin yapılabilmesi için, daha güvenli bir bölgeye taşınır,

-Bölgenin eski haline dönmesi, oluşan hasara göre değişir. Eğer bölge,selden ya da itfaiye hortumlarından çıkan sudan zarar gördüyse, küf ve mantarın oluşumunu engellemek için, dikkatle temizlenir ve bağıl nem oranları kontrol altında tutulur.

-Son olarak, planın etkili olup olmadığı gözden geçirilir, gerekiyorsa değişiklikler yapılır.⁵⁰

2.1.3.8.Araştırma

"Koleksiyon araştırması, bilgi yığınınını, analiz ve sınıflama yoluyla yorumlama ve anlamaya yöneliktir."⁵¹

Araştırma;

-Mevcut bir koleksiyon için,
-Mevcut bir koleksiyona ekleme yapmak için,
-Yeni koleksiyonlar yaratmak için yapılan bir çalışmadır ve koleksiyonun, rastgele toplanması yerine, seçerek toplanmasında belirleyici bir rol üstlenir.⁵²

Araştırma, belgeleme, depolama, güvenlik gibi koleksiyon yönetiminin bir parçası olmakla birlikte, genellikle uygulamasına az rastlanır, ya da herhangi bir program belirlemeksizin yapılır.Müzeler, yalnızca sistematik ve programlı bir araştırma ile, bilginin gelişimine genel anlamda katkıda bulunurlar.

Bir araştırma planlanırken, şu noktalar dikkate alınır:

-Araştırmanın amacının, müzenin amacı ile paralellik göstermesi,
-Araştırma yapılırken, müze koleksiyonu kadar, benzer müze koleksiyonlarının ve arşivlerinin, araştırmanın konusuyla ilgili kişilerin yaptığı çalışmaların da temel alınması,
-Araştırma ile elde edilen verilerin, teoride ve uygulamada, müzenin sergiler, eğitici çalışmalar, yayınlar gibi etkinliklerine önderlik edecek şekilde kullanılmasıdır.

Araştırma yapılırken, önceki araştırmacıların aynı ya da farklı alanlardaki çalışmaları, bir temel oluşturmakla

⁵⁰ Timothy Ambrose, s. 189-92.

⁵¹ John M.A. Thompson(ed), s. 494.

⁵² A.g.e. s. 567.

birlikte, içerdikleri bilgilerin güncelliğini kaybetmiş olmasından dolayı yeterli değildir. Bu yüzden, başka kaynaklara da yönelinir. Bu kaynaklar;

-Yayınlanmış ikincil kaynaklar

-Bibliografyalar,

-Kitaplar ve monografiler,

-Dergiler ve gazeteler,

-Yayınlanmış birincil kaynaklar

Devlet tarafından yayınlanmış raporlar,

-Arşiv ve belgesel kaynaklar

-Haritalar ve planlar gibi arşive dayalı kaynaklar,

-Resimli kaynaklar

-Fotoğraflar,

-Resimler,

-İllüstrasyonlar,

-Topografik baskılar,

-Krokiler,

-İlan ve kataloglardaki reproduksiyonlar,

-Sözlü tarih.⁵³

Araştırmanın sonuçlarının yayımlanması, gerek ziyaretçi gerekse konu ile ilgili uzmanlar, küratörler ve öğrenciler için yararlıdır. Bu sonuçlar, bir serginin oluşumuna temel oluyorsa, özel bir katalog şeklinde, serginin açılışıyla birlikte ziyaretçiye sunulur.

2.1.4. Koleksiyonun Kullanımı

Koleksiyonun ne şekilde ve kimler tarafından kullanılacağı, toplama etkinliği kadar koleksiyonun yönetimiyle de ilgili olduğundan, açıkça tanımlanmalıdır.

Müze ziyaretçisi, depolardaki malzemelerde dahil olmak üzere tüm koleksiyonun kendisine açık olmasını ister. Ancak

⁵³ John M.A. Thompson, s. 568-71.

koleksiyonun bir kısmı, zaman zaman sergilenerek, halka sunulurken, bir kısmı da, halkın yararına olacak çalışma, referans ve araştırma amaçları için, girişlerin kontrollü olduğu çalışma ya da depo alanlarında korunur.⁵⁴

"Koleksiyona katılan bir parçanın kullanım şekli, koleksiyonun sınıfını da belirler."⁵⁵ "Beş esas sınıf tanımlanabilir:

1-Sergi koleksiyonu:

Bu koleksiyon, sergide, açık ya da girişin kontrollü olduğu depolarda bulunur.Koleksiyonun kullanımı;

- Eğitsel, temalı sergiler,
- Açık depo sergiler,
- Diğer müzelere ödünç verme şeklindedir..

Koleksiyondaki parçalar, sergi kalitesindedir, ancak, sınırlı sergi alanları nedeniyle, zaman zaman değiştirilerek ya da ödünç verilerek kullanılırlar.

2-Çalışma koleksiyonu:

Bu koleksiyon sergide, açık ya da girişin kontrollü olduğu depolarda bulunur.Koleksiyonun kullanımı;

- Araştırma,
- Temsili örneklerin karşılaştırılması şeklindedir.

Koleksiyondaki parçalar, genellikle ikinci sınıf malzemedir.

3-Rezerv koleksiyonu:

Girişin kontrollü olduğu depolarda bulunur.Koleksiyonun kullanımı;

- Sergi koleksiyonuna girmek için, iyileştirici koruma gereksinimindeki parçaların depolanması,

⁵⁴ Dorothea Hecken & Sonya Tanner-Kaplash, s. 5-6.

⁵⁵ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 112-3.

-Toplama ya da elden çıkarma için, gözden geçirilen parçaların depolanması,

-Transfer ya da değiş-tokuş için olan parçaların depolanması içindir.

4-Gösteri yoluyla sergilenen koleksiyon:

Bu koleksiyon, sergide ya da depoda bulunur. Koleksiyonun kullanımı;

- Dokunulan(Hands-on) sergiler,
- Düğme ya da tutamakla çalışan sergiler,
- Bilimsel deneyimler içindir.

5-Kütüphane ya da arşiv koleksiyonu:

Bu koleksiyon açık ya da girişin kontrollü olduğu depolarda bulunur. Koleksiyonun kullanımı;

- Eğitim amaçlı sergilere bilgi sağlamak,
- Araştırmayı kolaylaştırmak içindir."⁵⁶

2.1.5.Koleksiyon Gelişim Stratejisi

Koleksiyon, yapısı gereği statik kalmaz, ancak büyümenin de bir sınırının olması zorunludur.⁵⁷

Koleksiyon gelişim stratejisi, benzer kategori ve türden oluşan koleksiyonun, belirlenen zaman süresi içerisinde - beş, on, yirmi yıl -, gelişimi için öncelikleri ve bunlara ulaşmak için yöntemleri belirler.⁵⁸

Gelişim stratejisinin yönlendirilebilmesi için, öncelikle koleksiyonun faaliyet alanının belirlenmesi gerekir.

Koleksiyonlar, faaliyet alanlarına göre dört gruba ayrılırlar:

⁵⁶ A.g.e. s. 112-3.

⁵⁷ Dorothea Hecken & Sonja Tanner-Kaplash, s. 3.

⁵⁸ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 117.

1-Temsili koleksiyon:

Fikirlerin , görüşlerin ya da konuların, obje ya da objeler yoluyla temsil edildiği koleksiyondur.Bu koleksiyon, eğitsel amaçlı sergilere ve programlara destek sağlamak amacıyla oluşturulur.

Koleksiyonun büyüme hızı, müzenin başlıca konuları en iyi şekilde temsil edildiği zaman, azalmaya başlar.Bu durumda, koleksiyonun gelişim stratejisi; eser toplama ve elden çıkarma yoluyla, kaliteyi arttırmak olarak belirlenir.

2-Sistemantik koleksiyon:

Bu koleksiyon, müzenin araştırma ve koruma hedeflerine temel oluşturacak şekilde gelişir.

Koleksiyonun büyüme hızı, araştırma etkinliğine bağlı olarak gelişir ya da sabit kalır.

3-Birleştirici koleksiyon:

Bu koleksiyon, bir yer, insan ya da olayla doğrudan ilgili objelerden oluşur.

Koleksiyonun büyüme hızı, koleksiyonu oluşturan objelerin, doğal olarak bir süre sonra tükenmesinden dolayı, zaman içerisinde azalır ve durur.

4-Büyümeye elverişli koleksiyon:

Bu koleksiyon, her fırsatta büyüme eğilimi gösterir.Bu yüzden, büyüme hızını bilmek ve bunu kontrol etmek zordur.

Kontrolsüz büyüme, koleksiyonda benzer ve ikinci sınıf objelerin çoğalmasına ve koleksiyonun önemini kaybetmesine neden olur.Bununla birlikte, bir çok strateji, benzersiz ve

bulunmaz fırsatlar karşısında bazı esnekliklere izin verir.⁵⁹

⁵⁹ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 110-11.

3.MÜZE ZİYARETÇİLERİ

"Müzeye gelen insanlar için, farklı otoriteler, ziyaretçiler, müşteriler, kullananlar, topluluk gibi farklı terimler kullanırlar."⁶⁰ Bu tezin kapsamında, dilimize yerleşmiş şekliyle "ziyaretçi" terimi kullanılacaktır.

"Müzeler, uzun zamandan beri sadece koleksiyona yönelik olmaktan çıkarak, halka yönelik olmaya doğru bir ilerleme gösterdiler."⁶¹ Müzelerin yalnızca koleksiyon için olmadığını, önemli bir görevinin de, koleksiyonu, halkın yararına sunmak olduğunun bilincine vardılar.

Koleksiyonun halkın kullanımına doğru bir şekilde sunulması; objelerin öneminin onlara anlatılması, insan ve geriye bıraktıkları hakkında öğrenmeye, merak etmeye ve denemeler yapmaya teşvik edilmesidir. Bunu yapabilmek için de atılacak ilk adım, müzenin hizmet vermek istediği kitlenin tanımlanmasıdır.⁶²

3.1.Ziyaretçilerin Gruplanması

Müzenin kapısından giren herkes, müze ziyaretçisidir. Ancak, her birinin farklı ilgi alanları, gereksinimleri ve beklentileri vardır. Bu gereksinimlerin ve beklentilerin tanımlanıp, karşılanabilmesi için müze ziyaretçileri, benzer özelliklerine göre gruplanır.

"Gruplama, değişik yollardan yapılır. Müzeler için uygun olan üç genel gruplama yöntemi vardır:

1-Demografik özelliklerine göre;

- Yaş,
- Cinsiyet,

⁶⁰ John M.A. (ed) Thompson, s. 576.

⁶¹ Public View: The Icom Handbook of Museum Public Relations, 1986, s.21.

⁶² Barry Lord & Gail Dexter Lord, Planning Our Museums, National Museums of Canada, 1983, s.33.

- Eğitim,
- Gelir, bu gruba girer.

2-Coğrafi ve seyahat özelliklerine göre;

- Seyahatin başlangıcı,
- Uzaklık,
- Ziyaret amacı,
- Ziyaret süresi,
- Seyahat şekli, bu gruba girer.

3-Psikografik özelliklerine göre;

- Davranış şekli,
- Yaşam tarzı,
- İlgi duyduğu alanlar, bu gruba girer."⁶³

Bu gruplamanın her bir bölümü, müze için bir hedef kitleyi tanımlar.

3.2.Ziyaretçiler Hakkında Veri Toplama Yöntemleri

Ziyaretçiler hakkında veri toplama yöntemleri çeşitlidir.Bunlar;

- Yayınlar,
- Yayınlanmamış raporlar,
- Ziyaretçi sayımları,
- Gözlemler,
- Anketler,
- Görüşmeler,
- Ziyaretçi defterine yazılan eleştirilerin analizi,
- Ziyaretçilerle konuşma,
- Ziyaretçi araştırmalarıdır.⁶⁴

Bu yöntemler arasında, müzenin kendi olanaklarıyla uygulayabileceği yöntemler olduğu gibi, profesyonel bir

⁶³ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 54.

⁶⁴ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 24-25.

kişiyi yaptırılabilir yöntemler de vardır. Ancak bu, küçük müzeler için oldukça pahalı olacaktır.

Bu yöntemler içerisinde ziyaretçi sayımları, ziyaretçiye sıkıntı vermeden, büyük ölçüde bilgi edinmenin en güvenilir yoludur. Bu sayımlar yardımıyla, bilet katagorilerini, hafta içi/ hafta sonu ve özel günler/ diğer günlerdeki ziyaretçi profili belirlenir.⁶⁵

Bu yöntem, müzelerin kendi başlarına uygulayabilecekleri, pahalı olmayan bir yöntemdir.

Gözlemler ve görüşmeler, ziyaretçinin tercihi ve ilgisinin belirlenmesinde rol oynar. Ziyaretçilerin, sergilerin önünde geçirdikleri süre onların tercihlerini ve beğenilerini belirler.

Ziyaretçi araştırması ise, gerek müzeler, gerekse profesyoneller tarafından uygulanabilen, ancak küçük müzeler için pahalı olabilecek bir yöntemdir.

Bu yöntemin bir başka olumsuz yanı ise, bir çok sorular yanıtlamasını isteyerek, ziyaretçiler üzerinde kötü bir etki bırakmaktır.⁶⁶

Müzeler, bu yöntemlerle elde ettiği verilere dayanarak;
 -Mevcut kitleyi daha da genişletmeyi,
 -Azınlıkta olan kitlenin müzeye daha fazla gelmesini,
 -Yeni kitleler yaratmayı amaçlar.⁶⁷

3.3.Hedef Kitlenin Belirlenmesi

Ziyaretçilerin gereksinimleri ve tercihleri ışığında elde edilen verilerle, kitlenin hangi grubunun hedef alınacağı belirlenir. Bu belirleme yapılırken şu noktalar gözönüne alınır:

-Hedef alınacak grubun boyutu ve büyüme potansiyeli,

⁶⁵ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 57.

⁶⁶ A.g.e.

⁶⁷ Sue Runyard, The Museum Marketing Handbook, HMSO, London, 1994, s. 12.

- Hedef alınacak grubun, müzenin amacına uygunluğu,
- Müzenin, hedef alınacak grubun gereksinmelerini karşılayacak kaynağının uygunluğu,
- Müzenin hedef alınacak grubu etkilemek için, bütçesinin uygunluğudur. ⁶⁸

⁶⁸ Gail Dexter Lord & Barry Lord, s. 60-61.

4.HEDEF KİTLELERİN MÜZEYE YÖNLENDİRİLMESİNDE KOLEKSİYONUN ÖNEMİ

"Yönlendirme" sözcüğünün buradaki anlamı; müze koleksiyonunun , müzenin hedef kitleleri için anlaşılabilir olmasını sağlamak amacıyla, yorumlanarak, sergileme, eğitim programları, boş zamanlarını değerlendirme programları, satış yeri ve yayınlar yoluyla, kullanımının sağlanmasıdır.

4.1.Koleksiyonun Yorumlanması

Koleksiyonun kullanımı, ziyaretçinin anlayışına uygun hale getirmek için, yorumlanmasıyla başlar.

"Yorumlamanın anlamı, genellikle bir dilden diğer bir dile aktarmaktır.Buna karşın, müze dünyasında özel bir anlamı vardır: bir objeyi ve önemini açıklamak."⁶⁹

Başarılı bir yorumlama için, önemli noktalar şunlardır:
 -Müze ziyaretçisinin farklı ilgi alanları, gereksinimleri ve beklentileri vardır. Müze, tüm ziyaretçilerin beklentilerini aynı anda karşılayamayacağı için, hedef kitlesini belirler,
 -Yorumlamanın neyi amaçladığı kesinlikle tanımlanır,
 -Yorumlama için hangi yöntemin seçileceğine karar verilir.⁷⁰

4.1.1.Yorumlama Yöntemleri

Başarılı yorumlama, doğru yöntem ya da yöntemlerin seçimine bağlıdır.Yöntemlerin seçimindeki etkenler;

-Maliyet:

⁶⁹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s, 67.

⁷⁰ A.g.e., s. 68.

Her yöntemin maliyeti, bir çok ülkede birbirinden farklıdır. Bazı ülkelerde, elektronik malzemelerin maliyeti yüksekken, diğer ülkelerde düşük olabilir.

-İklim:

Yöntemler, müzelerin konumlarına göre, farklı iklim koşullarında farklı etkilenirler.

-Koruma:

Her yöntemin, yorumlanan her malzeme üzerindeki etkisi farklı olur.

-Gelenek:

İnsanlar, yapıları gereği rahat oldukları zaman daha iyi öğrenirler. Onları rahatsız edici yöntemler kullanılmaz.

-Katılım:

İnsanlar, bakmaktan ya da dinlemekten çok uygularken öğrendikleri için, yorumlamada kullanılan yöntem, ziyaretçileri katılıma teşvik etmelidir.⁷¹

Yorumlama yöntemleri beş başlık altında toplanır:

- 1-Grafikler,
- 2-Metinler,
- 3-Üç-boyutlu yöntemler,
- 4-A-V ve interaktif yöntemler,
- 5-İnsanın kullanıldığı yöntemler.⁷²

1-Grafikler:

"Düzyazı dışındaki her türlü iki boyutlu öğeleri kapsar."⁷³ İllüstrasyonlar ve diyagramlar olmak üzere iki grupta toplanırlar.

İllüstrasyonlar, fotoğrafları, tamamen renkli çizimleri, geometrik çizimleri, karikatürleri, haritaları ve sembolleri kapsar.

⁷¹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 69.

⁷² A.g.e., s. 71-78.

⁷³ R.S. Miles, The Design of Educational Exhibits, Unwin Hyman, Londra, 1988, s. 89.

Fotoğraflar, illüstrasyonların en çok kullanılan ve en gerçekçi formudur. Tek bir objeden, tüm bir çevreye kadar herşeyi gösterir ve gerçek objeler gibi kolayca anlaşılır.

İllüstrasyonun diğer formları, öğrenme aşamasında, nesnelerin nasıl olduklarını göstermek için kullanılır.

Resimli semboller ise, kendi başlarına birşeyler anlattıklarında yararlı olan ve zaman zaman tekrar edilmesi gerekli yerlerde kullanılan öğelerdir.

Diyagramlar ise, genellikle finansal ve istatistiksel verilerin sunuluşunda kullanılır, ancak iyi anlaşılması için, sözlü anlatımla desteklenir. Tabloları ve sütunlu, resimli tüm çizelgeleri içerirler.

2-Metinler:

Tüm yöntemler arasında en yaygın olanıdır ve ziyaretçilerin büyük bir çoğunluğu, bilgiyi bu yöntemle alır. Ancak, ayakta durarak ve dolaşarak okumak zor olduğu için, metnin tamamı okunamayabilir. Ziyaretçiye iletilmek istenen bilginin, tam ve doğru olarak sunulması için şu noktalar dikkate alınır:

- Serginin amacını bilmek,
- Hedef kitleyi tanımak,

Okul çocuğu için yazılan metin ile, yaşlı bir ziyaretçi için yazılan metin aynı olmaz. Bu yüzden, ziyaretçilerin hangi eğitim düzeyinde olduğu ve konu hakkındaki bilgisi öğrenilir.

- Mümkün olduğunca kısa tutmak,

Bir çok ziyaretçi, metnin yalnızca onda birini okur.

- Mümkün olduğunca basit, anlaşılır ve teknik terimler kullanmadan yazmak.⁷⁴

⁷⁴ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 88-92.

3-Üç boyutlu yöntemler:

-Oda şeklinde düzenlemeler:

Konunun geçtiği yer ve zamanı yansıtan ortamların yaratıldığı odalardır.Tarihi bir binada, gerçek düzenlemeler ya da eldeki verilere dayanılarak en uygun şekilde yapılmış rekonstrüksiyonlar olabilir.

Bu tarz sergileme, yalnızca gerçek mobilyaları ya da resimleri görmek için değil, aynı zamanda, geçmişi öğrenmek için de yararlıdır.(F 1)

-Tablolar:

Genellikle, tarihi bir binanın nasıl kullanıldığını, geçmişte hayatın nasıl olduğunu gösteren, mobilyalı dekorasyon içerisinde gerçek boyuttaki giysili insan modellerinin yer aldığı bir yöntemdir.Burada yer alan insan modelleri, vurgulanmak istenen nokta için dikkatli bir şekilde seçilmişlerdir.

Tabloların kullanımı çok eskilere dayanır.Önce balmumundan yapılmış insan heykelleriyle müzede yer almaya başlayan tablolar, şimdilerde, A-V ve insanları gezdiren arabalar yöntemlerinin birlikte kullanımıyla, eğlence merkezlerinin gözdeleridir.(F 2)

-İnsanları gezdiren arabalar:

Ziyaretçilerin içine bindikleri iki kişilik arabaların, bir dizi tablonun içinden ya da yanından geçmesiyle oluşan bir yöntemdir.(F 3)

Açık hava müzelerinin caddeleri boyunca bir ata yada at arabasına binmekte, bu yöntemin içindedir.(F 4)

Bu yöntem, panayırlarda binilen hayvanlardan ortaya çıkmıştır ve son zamanlarda, gelişmiş teknolojiyle birlikte eğlence merkezlerinde kullanılmaktadır.

-Diaromalar:

Resim ve modelin birlikte kullanıldığı bir yöntemdir. Genellikle, ön planda bir insan, hayvan ya da bir yerleşim olurken, arka plan resimdir. Bu yöntemin başarılı olması, resim ve modelin gerçekmiş izlenimi verecek şekilde, birbirleriyle kaynaşmasına bağlıdır.

Tablolar gibi kullanımı eskilere dayanan diaromalar, özellikle doğa tarihi ve jeoloji müzelerinde etkilidirler.

Diaromaların gerçek boyutlu olanları, geçmişteki ya da diğer topluluklardaki ev yaşantısını tasvir etmek için kullanılırken, küçük boyutlu olanları ise, ünlü savaşları ve yerleşimleri tasvir eder. (F 5)

-Modeller:

Müzelerde, arkeolojik yerleşimlerin, tarihi binaların, tarihi gemilerin, hayvanların, makinaların gelişimini göstermek için kullanılan bu yöntem, yorumlamanın en büyük yardımcısıdır. (F 6)

-Kopyalar:

Ziyaretçiler objelere dokunmaktan çok hoşlanır. Dokunmak birşeyler hakkında deneyim sahibi olmak için önemli bir yol olduğu için, müzeler mümkün olduğunca, ziyaretçilerin dokunmalarına izin vermelidir. Ancak, koruma nedeniyle buna izin verilmediği durumlarda, objelerin kaliteli kopyaları yapılarak ve kopya oldukları belirtilerek, bu amaç için kullanılır.

F 1

1870'lerin Oturma Odası

Brewhouse Yard Müzesi/Nottingham

F 2

Kaptan Kamarası

Belfast Savaş Gemi Müzesi/Londra

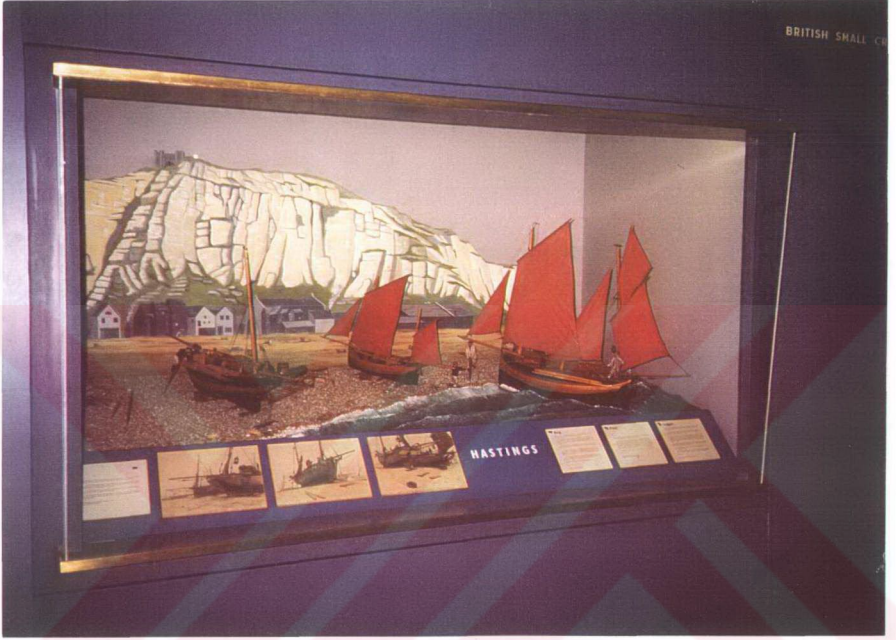
F 3

Robin Hood Masalları/Nottingham

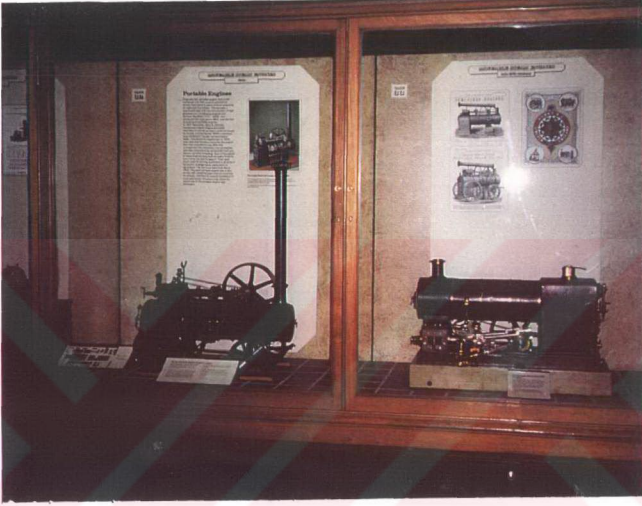
F 4

Londra Ulaşım Müzesi

F 5

Hastings Limanı
Londra Bilim Müzesi

F 6

Londra Bilim Müzesi

4-A-V ve interaktif yöntemler:

Müzelerde yaygın bir şekilde kullanılan A-V yöntemler, ziyaretçilere, müzeyi anlamak için büyük kolaylık sağlarlar. Bu yöntemlerden bazıları;

-Slayt makinası ile uygulanan programlar, sergileri gezmeden önce, yönlendirme amaçlı bir tanıtım olarak uzun yıllardır kullanılır.

En basit uygulaması; bir prodüksiyon makinası, bir teyp ve bir konuşmacıdır. Fakat büyük sergilerde, daha fazla makinaya gereksinim vardır.

-Videolar, daha güvenilir oldukları için, hızlı bir şekilde slayt makinalarının yerini almaya başladı. Bununla birlikte, ziyaretçinin kullanımına uygun olması, kaliteli programlar yapılmasını gerektirir. (F 7)

-Audio sistemleri:

-Bir çok sistemden bir tanesi, müzenin girişinde verilen ve sergiler hakkındaki açıklamaların yer aldığı bandın, kulaklık yardımıyla dinlenmesidir.

-Teyp kayıtları, müzelerde değişik şekillerde kullanılır:

1-Ziyaretçi tarafından düğmeye basılma yoluyla sesin geldiği bir hoparlör, (F 8)

2-Devamlı olarak tekrarlayan bir teyp kaydı,

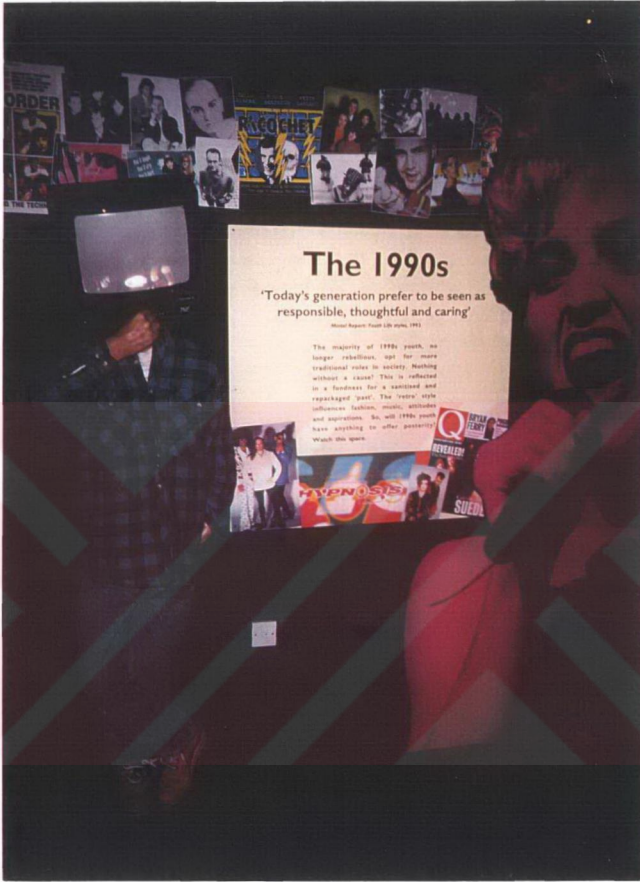
3-Ziyaretçinin, teyp kaydını bir telefon yardımıyla dinlemesi. (F 9)

-Yöntemlerden bir diğeri, cam ekran ile bölünen ve dik açı ile yerleştirilen iki resim ya da modelin ışıklarını birbirini ardına yakarak, birini diğeri içinde görmesidir. Bu yöntemle, bir objenin ya da bir yerleşimin geçmiş ve günümüzdeki durumlarını karşılaştırılır.

-Bilgisayar sistemlerinin gelişimi, onların sergi hakkında bilgi sağlamak için kullanılmasına yol açtı.Verilen bilgiler, hareketli resim ve ses aracılığıyla olmanın dışında, hareketsiz resimleri ve metni de kapsar.Bunlar içinde en heyecan verici olanları, ziyaretçiye seçme olanağı verenlerdir. (F 10)

-Animatronik yöntem, modellerin hareket ettirilmesiyle gerçekleşir.Yıllardır, pek çok eğlence merkezinde, oyuncaklarla uygulanmıştır.Müzelerde görülen en son örneği; Londra Doğa Tarihi Müzesi'nde, gerçek boyutlu dinazorların doğalçevrelerinde gösterildikleri sergidir. (F 11)

İnteraktif yöntemler ise, insanların, bakmaktan ve dinlemekten çok, uygulama yoluyla daha kolay öğreneceği yöntemlerdir.Bu yöntemin en basit şekli; vitrinde bir takım objeler göstermek ve ziyaretçinin, düğmeye basarak, kapağı kaldırarak ya da ekrana dokunarak, bu objeler ile ilgili soruları yanıtlamasını sağlamaktır. (F 12)

F 7

Fotoğraf, Film ve Televizyon Ulusal Müzesi/Bradford

F 8

Londra Bilim Müzesi

F 9

Londra Bilim Müzesi

F 10

Madam Tussaud Mumya Müzesi/Londra

F 11

Doğa Tarihi Müzesi/Londra
Müze broşüründen alınmıştır.

F 12

Doğa Tarihi Müzesi/Londra

5-İnsanın kullanıldığı yöntemler:

"Konuşan bir insan, bütün yöntemler içerisinde en eski, en doğal ve en yaygın sunuş yöntemidir."⁷⁵

Yöntemin başarıya ulaşması, uygulayacak kişinin; yeterli bilgiye sahip olmasına, yöntem için yetenekli olmasına ve ziyaretçi ile bir yakınlık sağlamasına bağlıdır. Kullanılan yöntemler şunlardır:

-Rehberli gezi:

Bu yöntemde kullanılan rehberler, müze tarafından eğitilen gönüllüler olabileceği gibi, konu ile ilgili tecrübeye sahip insanlar da olabilir.

-Konuşmalar:

Özel ilgi alanı olan ziyaretçiler için yararlı olan bu konuşmalar, değişik konuları kapsayabilir.

-Seminerler:

Seminerler, müzenin koleksiyonunu ve bilgisini sunarak, ziyaretçi ile iletişim kurmanın en etkili yollarından biridir.

-Göstericiler:

Bir çok müze, koleksiyonunu hayata geçirebilmek için, birşeyin nasıl yapıldığını ve kullanıldığını, göstericiler yoluyla ziyaretçilere açıklar.

Gösterici olarak, zanaatkarlar ve konunun uzmanları kullanılır.

-Aktörler:

Tarihi karakterler içerisinde, kimi zaman oynadığı küçük oyuna ziyaretçiyi de katan, kimi zaman ise, sadece

⁷⁵ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 77.

sergiyi açıklayan kişilerin kullanıldığı bir yöntemdir.

-“Yaşayan Tarih” yönteminde, ziyaretçiler, tarihi kostümler giydirilerek ve geçmişten sahneler canlandırılarak, konunun bir parçası olmaya teşvik edilirler.

Bu yöntem, özellikle okul grupları için idealdir.

4.2.Koleksiyonun Sergiler Aracılığıyla Kullanımı

Koleksiyonun oluşturulması, belgelenmesi, korunması müzenin öncelikli görevleri arasındadır.En az bunlar kadar önemli bir diğer görevi ise, koleksiyondaki objeler ve ziyaretçi arasında bir iletişim kurmaktır.Bunu sağlamanın en etkili ve en çok kullanılan yolu da, sergilerdir.

Sergiler;

-“Gerçek objeleri içerirler,

-Bir defada birden çok sayıdaki değişik insana ulaşabilirler,

-Ziyaretçilerin, kendi ilgi ve hızlarının seviyesine göre yararlanmalarına olanak tanır.”⁷⁶

Bir sergi planlanırken, şu noktalar gözönünde bulundurulmalıdır:

-Serginin amacı:

Sergiyi planlarken, bir bilgi paylaşımı mı yoksa estetik bir kaygı mı, yoksa her ikisi birden mi amaçlandı, bu saptanır.

-Hedef kitlenin seçimi:

Müze ziyaretçisinin farklı ilgi alanları, beklentileri ve gereksinimleri vardır.Bu yüzden, düzenlenecek bir serginin her müze ziyaretçisine uygun olması beklenemez.Öyleyse müze, sergi planlama aşamasında,serginin kimi hedeflediği belirlenir.

⁷⁶ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 84.

-Sergi konusunun belirlenmesi:

Düzenlenecek yeni bir sergi için, konular sınırsız gibi düşünülse de, gerçekte birkaç nokta ile sınırlanmıştır:

- Serginin konusu, müzenin amacı ile bütünlük sağlamalı,
- Belirlenen konu ve hedef kitle birbiriyle uygunluk göstermeli,
- Sergide kullanılacak malzemeler; müzenin mevcut koleksiyonundan, müzenin araştırma programının sonucunda ya da bir eser alımıyla koleksiyona katılan parçalardan ya da ödünç bir koleksiyonun sergilenmesinden oluşmalıdır.

-Bütçe

Yeni bir serginin düzenlenmesi, müzenin bütçesiyle orantılıdır.

-Bilgi

Müzeler, halk tarafından bilgi kaynağı olarak görüldükleri için, sergiler en doğru bilgilere dayandırılır.Bu yüzden, sergiyi düzenleyecek müze personeli,seçilen konu hakkında uzman olmalıdır.

-Sergilenecek malzemelerin seçimi:

Gerçek objelerin kullanımı, iletişim için en etkili yoldur.Bunların seçiminde dikkat edilecek noktalar;

- Malzemenin kalitesi,
- Uygun güvenlik ve çevre koşullarında korunmuş olmalı,
- Belirlenen konuya uygun olmalı,
- Diğer objeler ile doğru ilişki içerisinde olmalıdır.

-Sergi türlerinin belirlenmesi:

"Sergi türlerini iki etkene bağlı olarak incelenir:

1-Sergilerin fiziksel özellikleri

- Sürekli sergiler,
- Süreli sergiler,
- Gezici sergiler,

2-Sergilerin eğitici özellikleri

- Tematik,

- Sistematik,
- Objeye dayanan,
- İnteraktif,
- Yanıt veren.⁷⁷

1-Sergilerin fiziksel özellikleri:

-Sürekli sergiler:

Bu sergiler, ziyaretçi katılımının devam ettiği ve sergilenen malzemenin fiziksel dayanıklılığının izin verdiği ölçüde kalıcıdır. Bu süre, büyük bir müze için yirmi yıl olabilirken, küçük bir müze için yedi ile on yıl arasında olacaktır.

-Süreli sergiler:

Genellikle üç ile altı ay için planlanır, ancak, sergiye gösterilen ilgi ya da serginin kaldırılacağı bir yer olmadığından, yıllarca kalabilir.

Süreli sergilerin sağladığı yararlar;

- 1-Sergi konularında çeşitlilik ve değişiklik sağlar,
- 2-Sürekli sergilerde sergilenmesi olanaksız olan koleksiyonun ve konuların ayrıntılı bir şekilde sergilenmesini sağlar,
- 3-Sürekli sergilerde, sınırlı kalan konunun genişletilerek sergilenmesini sağlar,
- 4-Özel koleksiyonerlerin ve bazı toplulukların kendi çalışmalarını ve koleksiyonlarının sergileme olanağı verir,
- 5-Yeni hedef kitleler yaratılmasına ve bunların düzenli ziyaretine önderlik eder.⁷⁸

-Gezici sergiler:

⁷⁷ John M.A. (ed) Thompson, s. 661-2.

⁷⁸ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 54.

Gezici sergiler, hazır geldikleri için, müzeye sergi düzenlemesinde zaman kazandırır. Müzenin, başka bir şekilde ulaşamayacağı koleksiyonu ve bilgiyi ziyaretçiye sunmaya, varolan koleksiyonu tamamlama ya da müzenin hizmetlerinin yaygınlaşmasına yardımcı olur.

2-Sergilerin eğitici özellikleri:

-Tematik sergiler:

Objelerin bir hikaye içerisinde sergilenmesidir.

-Sistematiik sergiler:

Objelerin, sınıflanmış bir sistem içerisinde sergilenmesidir. Düzenleme, klasik şekilde ya da kronolojik olur.

-Objeye dayanan:

Koleksiyondaki kalitesi yüksek bir ya da bir kaç objenin, çok az bir yorumla gruplandırılarak, sergilenmesidir.

-İnteraktif sergiler:

Bu sergiler ister elektronik olsun, isterse mekanik, etkileri ziyaretçinin katılımına bağlıdır.

-Yanıt veren sergiler:

Ziyaretçinin gelişle otomatik olarak çalışmaya başlayan sergilerdir.

-Sergilerde kullanılacak yöntemler:

Bu yöntemlerin seçiminde dikkat edilecek noktalar;

-Destekleyici bilgiler, gerçek objenin ya da örneğin önemini yok edecek şekilde olmamalıdır,

-Malzemenin üretimi, kullanımı ve yaşam şekli ile ilgili bilgiler vermeli ve ona uygun bir çevre yaratmaya yardımcı olmalıdır,

-Amaç, malzemeyi vurgulamak olmalıdır,

-Yüksek teknoloji kullanıp, malzemeyi gölgede bırakmamalıdır.

-Serginin düzenleneceği alan:

Sergi alanının en etkin yolla kullanımını sağlamak için, bu alanının sergi amacına uygunluğu dikkatli bir şekilde incelenmelidir.⁷⁹

4.3.Koleksiyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı

"Müze eğitiminin amacı, çocuk ya da büyük, insanlarla objeler arasında, gerçekleri öğretmekten çok, bir ilgi uyandırarak, bir esin kaynağı yaratarak, ilişki kurmaktır."⁸⁰

Müze koleksiyonu ve ziyaretçisi arasında kurulan ilişki, hayat boyu süren , dinamik, katılımcı ve yenilikçi olmalıdır. Böyle bir ilişkinin devamlılığı, müze eğitim programıyla doğrudan ilgili bazı etkenlere bağlıdır:

-Müze eğitiminin temeli, koleksiyonun aktif olarak kullanılmasıdır.Bir başka deyişle; objeler ile öğretmek ve onlarla öğrenmektir.⁸¹

Öğretim yöntemleri, genellikle kitapların kullanımıyla, okumaya ve yazmaya yöneliktir.Objelerin yardımıyla yapılan öğretime pek sık rastlanmaz.Objeler, gerçek oldukları için, yazılı bir sözden daha çok ilgi uyandırırılar ve öğrenme işleminin odak noktası olurlar.

Her obje, zamanının ürünüdür.Onlarla ilgili sorular sorarak, bir objenin fiziksel özellikleri, yapısı, işlevi, dizaynı ve değeri öğrenilir.⁸²

Objelerle çalışma, objelere bakmayı, tanımlamayı, kaydetmeyi, sorular sormayı, sınıflamayı, yapısı ile işlevi arasında ilişki kurmayı, formüle etmeyi, kırılmış parçaları

⁷⁹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 84.

⁸⁰ A.g.e. s. 37.

⁸¹ John M.A.(ed) Thompson, s. 671.

⁸² Gail Durbin, Susan Morris & Sue Wilkinson, A Teacher's Guide To Learning From Objects, English Heritage, 1990, s. 7-13.

kullanmayı öğrenerek, gözlem, sonuç çıkarma, ifade tarzı ve kaydetme yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olur.⁸³

Objeler, öğrenme işlevinde katalizör görevinde bulundukları için, uygun objelerin seçimi çok önemlidir.

Objelerin uygunluğu, konu ve hedef kitle ile bağlantılı olduğu kadar, onların ne şekilde toplandığı, araştırıldığı ve bakımının yapıldığı ile de ilgilidir.⁸⁴

-Müzeye gelen ziyaretçilerin farklı ilgi alanları ve gereksinimleri vardır.Bu ziyaretçiler arasında, eğitim programının amacına uygun hedef kitle belirlenir.Bunun için bazı sınırlamalar vardır:

-Konunun ve ona bağlı olarak objelerin seçiminde, koleksiyonun uygunluğu,

-Müze binasının ve tesisatın yeterliliği,

-Belirlenecek hedef kitlenin gereksinimlerine uygun nitelikte ve yeterli sayıda personel olması.⁸⁵

-Müze eğitimcileri, koleksiyonun, ziyaretçilere ilginç, uygun ve heyecan verici olması için, değişik yöntemler kullanırlar.Bunlar:

-Sergiler,

-Drama,

-Objelere dokunularak öğrenilen toplantıları,

-Gösteriler,

-Konferanslar,

-Seminerler,

-Konuşmalar,

-Rehberli gezilerdir.

-Müze eğitimi dört yoldan yapılır:

1-Doğrudan öğretim yoluyla,

2-Bilgilendirme yoluyla,

⁸³ Gail Durbin, Susan Morris & Sue Wilkinson, s. 18-27.

⁸⁴ Eilean Hooper-Greenhill, Museum & Gallery Education, Leicester Museum Studies, 1991, s. 98-113.

⁸⁵ Eilean(ed) Hooper-Greenhill, Writing A Museum Education Policy, University of Leicester, 1991, s. 9-10.

3-Müzeye dayalı öğretim,

4-Müze dışında verilen eğitim.⁸⁶

1-Doğrudan öğretim yoluyla:

Seminerleri, konferansları, objelere dokunarak öğrenmeyi, rehberli turları, rol oynayarak öğrenmeyi, tatil etkinliklerini kapsar.

"Müze eğitimi yalnızca, çocuklara öğretmek olmamakla birlikte, onlar müzenin öncelikli ziyaretçisidir."⁸⁷ Bu yüzden, okullarla ilişki kurarak, onların müzeyi ziyaretini sağlamak, müze eğitiminin önemli bir bölümüdür.

Müzeye yapılacak bir okul ziyareti üç aşamada gerçekleşir:

-Ön hazırlık:

Bu aşama sınıfta gerçekleştirilir ve çocuklara müzede ne görmeye gidildiği ve orada ne çalışma yapılacağı anlatılır.

-Ziyaret aşaması:

Müzeye gelen çocuklar, sıcak bir şekilde ve arkadaşça karşılanarak kısa bir giriş konuşması ve eğer isteniyorsa, müzede genel bir tur yapılır.

-Ziyaret sonrası çalışma:

Ziyaret sırasında edinilen deneyimlerin, bir takım çalışmalarla hatırlandığı ve tartışılarak sonuçlandırıldığı bir aşamadır.⁸⁸

Ziyaret sonrası çalışmalar;

-Yazılı çalışma

Görülen bir objenin nasıl ve kimler tarafından ve bu kişilerin yaşamlarını konu alan yaratıcı çalışmalardır.

-Sınıf içerisinde bir sergi düzenlenmesi,

⁸⁶ Eilean Hooper-Greenhill, s. 10.

⁸⁷ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 38.

⁸⁸ A.g.e., s. 20.

- Müze çalışmasına dayandırılan dans, müzik ve dramalar,
- Müze koleksiyonu ile ilgili el sanatları etkinlikleri,
- Müze koleksiyonundan esinlenerek yapılan kolaaj çalışmaları, modeller ya da desenleri kullanarak yapılan baskılar gibi sanat etkinlikleridir.

2-Bilgilendirme yoluyla:

Sorulara yanıt vermeyi, öğretmenlere hazırlanan çalışma dosyaları, bibliografyalar ve çocuklara hazırlanan çalışma notlarını kapsar.

Müzeler , öğretmenlere, koleksiyonun basitleştirilmiş kataloglarını, broşürlerini ve öğrencilere de çalışma notlarını sağlayarak, müzeyi rahat bir şekilde kullanmalarına yardım eder.

Çocuklar için hazırlanan iyi bir çalışma notu, kullananı objelere bakmaya teşvik eder.Eğer çocuk, bakmadan yanıtlıyorsa, bu kötü düzenlendiğini gösterir.

3-Müzeye dayalı eğitim:

Sergiler, yayınlar, gezici sergiler ve düzenlenen etkinlikler yoluyla eğitimi kapsar.

4-Müze dışında verilen eğitim:

Bu yol, birçok insanın müzeye uzaklıktan dolayı ulaşamadığı yerlerde kullanılır.

Gezici sergiler, videolar, uzaktan öğrenme paketleri,slayt setleri, ödünç vermeyi kapsar.

-Mümkünse her müze bir etkinlik odası düzenlemelidir.

Müze içerisindeki eğitim, bu odada ya da konu ile ilgili sergi alanlarında yapılır.

Müze dışındaki eğitim ise, hedef kitleye göre, okullarda, şehir klüplerinde yapılır.

-Hemen her müzenin bir eğitim uzmanı olmalıdır.

Bu kişi, müzeyi ve müze koleksiyonunu anlayan eğitilmiş bir öğretmen, gönüllüler, uzmanlar ya da gerektiğinde kürator olur.

4.4.Koleksiyonun Boş Zamanları Değerlendirme Programlarıyla Kullanımı

Müzeler, amaçlarına ve koleksiyonlarına uygunluk gösteren boş zamanları değerlendirme programlarıyla da, dolaylı yoldan eğitici bir rol üstlenir.

Bu programlar, müze içerisinde düzenlendiği gibi, müze dışında da, başka kuruluşların yardımıyla düzenlenir. Ancak, gerek her müzenin yeterli bütçesi ve personeli olmamasından, gerekse, bazı müzelerin temel etkinliklerinin kapsamı içerisinde bulunmalarından dolayı, tüm müzelere uygunluk göstermez.

Programların planlanması aşamasında řu noktalar göz önünde tutulur:

- Programın hedeflediği ziyaretçilerin saptanması,
- Programı gerçekleştirecek kişinin - konuşmacı, sanatçı ya da öğretmen - belirlenmesi,
- Programın düzenlenmesinde işbirliği yapılacak kuruluşların saptanması.⁸⁹

Bu programlara bazı örnekler şunlardır:

- Müze koleksiyonuna yeni katılan ya da ödünç olan objelerle haftanın, ayın objesinin sergilenmesi,
- Video ve film gösterimleri,
- Çocuklar için seminerler,
- Aile seminerleri,
- Konferanslar, konuşma programları,
- Konserler,
- Düzenlenmiş saha çalışması programaları,

⁸⁹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 49-53.

- Uzmanlarla konuşmalar ve gösteriler,
- Ödüüllü yarışmalar,
- El sanatları fuarları,
- Dans ve dramalar,
- Ulaşım rallileri,
- Rehberli gezi programlarıdır.⁹⁰

4.5.Müze Satış Yeri Aracılığıyla Koleksiyonun Kullanımı

Müze satış yeri;

- Ziyaretçilere, müze ile ilgili bir hatıra eşyanın satıldığı,
- Koleksiyon hakkında daha fazla bilginin verildiği,
- Ziyaretçinin personel ile ilişki kurabildiği,
- Müzeye gelir sağlayan önemli bir bölümdür.⁹¹

Müze satış yeri düzenlenirken şu noktalar dikkate alınır:

- Satış yerinin, müzenin giriş-çıkış bölgesine yerleştirilmesi,

Bir çok insan, ziyaretlerinin sonunda alış-veriş yapar.

- Satış yerinin, mümkün olduğunca ziyaretçilerin kendi başlarına alış-veriş yapmalarına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi,
- Satılan malların düzenli olması ve dikkatlice etiketlendirilmesi,
- Çok özel malların, hırsızlığı karşı güvenli bir yerde sergilenmesi,
- Satılan malların, satış yerinin amacına uygun, iyi kalitede, koleksiyonla ilgili ve mümkün olduğunca yalnız müze için yapılan mallar olması,

⁹⁰ Timothy Ambrose, s. 89-90.

⁹¹ Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 58-60.

Müze koleksiyonu ile ilgili olan baskı, kopya, yayınlar, hatıra eşyaları gibi malların satış avantajı her zaman daha fazladır.

-Satılan malların, müzenin ismi olan kağıtlara paketlenmesidir.

Müze, koleksiyona yönelik malları, kendi üretebildiği gibi, koleksiyonu kullanma için telif hakkını vererek, bir başka kuruluşa da yaptırabilir. Bu da, müzeye ayrıca gelir kazandırır.

4.6.Yayınlar Aracılığıyla Koleksiyonun Kullanımı

Müzeler, araştırma programları sonucunda koleksiyonları hakkında elde edilen bilgileri, sergiler, eğitim programları ve çeşitli etkinlikler kadar, müze yayınlarıyla da ziyaretçinin kullanımına sunarlar.

Yayınlar, müzenin kendisi tarafından hazırlanıp, yayımlandığı gibi, bir yazar tarafından da hazırlanıp, bir yayınevine bastırılır.

Bir yayının başarıya ulaşmasında şu noktalar önemlidir:

- Yayınlar müzenin amacına uygun olmalı,
- Müze koleksiyonu ile ilgili bilgi sağlamalı,
- Müzenin tüm etkinlikleri gibi, belirlenen hedef kitleye yönelik olmalı,
- Müze satış yerinde satıldığı gibi, arzu edenlere posta yoluyla da gönderilmelidir.⁹²

Müze yayınları üç gruba ayrılır:

1-Birinci derecede yayınlar:

- Sürekli sergilerin katalogları ve el kitapları,
- Dergilerin büyük bir kısmı,
- Kitaplar,

⁹² Timothy Ambrose & Crispin Paine, s. 114-17.

- Bilimsel ya da özel monograflar,
- Tezler,
- Konferans bildirilerini kapsar.

2-İkinci derecede yayınlar:

- Bibliografyalar,
- Indexler,
- Rehberler,
- Özetler,
- Yıllık raporlar ve incelemeler,
- Müze rehberlerini kapsar.

3-Üçüncü derecede yayınlar:

Bu gruptaki yayınlar, müzecilikle ilgili mesleki yayınlardır.⁹³

⁹³ John M.A. (ed) Thompson, s. 591-618.

5.BİLİM, TEKNOLOJİ VE SANAYİ MÜZELERİ

Bilim müzelerinin temeli, yaklaşık 18. yüzyılın başlarında, koleksiyonerler tarafından bilimsel aletlerin biraraya getirilmesiyle atılır.⁹⁴

Koleksiyonların halka açılarak müze haline dönüşmesi ise, 18. yüzyılın son çeyreğinde gerçekleşir.⁹⁵ Bu dönemde en önemli bilim müzeleri, Haarlem'deki Pieter Teyler ve Paris'teki Sanat ve Meslek Akademisi'dir..

19. yüzyıldan itibaren teknolojinin gelişmesiyle, Kensington'daki Bilim Müzesi ve Akademi, bilim ve teknoloji ilişkisinin yansıtıldığı müzeler durumuna gelmiştir.

Özellikle Alman Müzesi, 1925 yılında yeni binasına taşındıktan sonra, sergilerinde, teknolojinin politik, kültürel ve sosyal yönlerini göstererek, teknoloji ile toplum arasındaki ilişkiyi belirlemiştir.⁹⁶

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, hızlı bir teknolojik değişim görülmektedir. Bu değişim, sanayi artifaktlarını yalnızca korumakla ve yorumlamakla kalmayıp, aynı zamanda sanayi çevreleri yaratmak ve topluluk üzerindeki etkisini gözlemlemek görüşünü de beraberinde getirmiştir.⁹⁷ Beamish ve Ironbrigde'ki müzeler, bu hareketin örnekleridir.

1960'lı yıllarda ise, seyretmekten çok, katılımcı olmaya yöneltilen, obje toplamaktan çok fikirlerin iletişimine ağırlık verilen yeni bilim merkezleri oluşmaya başlar.

⁹⁴ John M.A.(ed) Thompson, s. 16.

⁹⁵ Demir İnan, "Bilim Müzeleri: Bilim Müzesi Nedir?", Bilim ve Teknik, 333, 1995, s. 18.

⁹⁶ John M.A.(ed) Thompson, s. 16.

⁹⁷ A.g.e.

5.1.Bilim ve Teknoloji Tarihi

"Bilim, doğanın yasalarını anlama, kavrama ve formüle etme etkinliğidir.Kısaca bilim, doğa yasalarının formülüdür."⁹⁸

"Teknoloji ise,insanlığın doğa içindeki gücünün nasıl arttırılacağıının araştırılması ve öğrenilmesi çabalarıdır."⁹⁹

"Bilim olmadan teknoloji olmaz.Her teknolojik gelişme, doğanın temel yasalarının bilinmesine ve onlara uygun davranılmasına dayanır.Elde edilen her teknolojik ürün de, yansıttığı doğa yasalarının daha iyi anlaşılmasına hizmet eder."¹⁰⁰

Homo Sapiens'in ortaya çıkışıyla başlayan keşifler ve icatlar, nüfusun azlığı ve gruplar arasındaki iletişimsizlik yüzünden, farklı topluluklar tarafından yeniden keşif ve icat ediliyor, bu yüzden bilim ve teknoloji hızlı bir ilerleme sağlayamıyordu.¹⁰¹

Mezopotamya ve Mısır'da bilim, yaşamın pratik ilgi ve gereksinmelerine yanıt verme ile sınırlı kalmış, teoriye yönelik çalışmalar yapılmamıştır.¹⁰²

Yunan bilimi, Mezopotamya ve Mısır bilimlerini kullanmakla birlikte, onların devamı değildir.Bu dönemde bilimde, teoriye yöneliş başlamıştır.

Modern bilim ise, mantık ve gözlem kadar, deney ve ölçmeye de önem vererek teknolojik gelişmelerin hızlanmasını sağlamıştır.¹⁰³

⁹⁸ Osman Bahadır, Osmanlılarda Bilim, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1996, s. 9.

⁹⁹ A.g.e. s. 43.

¹⁰⁰ A.g.e. s.45.

¹⁰¹ A.g.e.

¹⁰² Cemal Yıldırım, Bilim Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 19.

¹⁰³ Osman Bahadır, s. 46.

Bilimin geçirdiği önemli aşamalar çerçevesinde, teknolojinin evrelerini de şöyle maddeleyebiliriz;

1-İnsan gücünün değerlendirilmesi:

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için beslenmesi ve korunması gereklidir.Bu amaçlara hizmet eden basit aletlerin, araç-gereçlerin üretimiyle insan gücünün arttırılması sağlanmıştır.

2-Hayvan gücünün kullanılması:

Hayvanların evcilleştirilmesi, onların beslenme amaçlı kullanılmasının yanısıra, tarımda da gücünden yararlanmayı sağlamıştır.

Sümerler tarafından bulunduğu sanılan tekerleğin hayvan gücü ile birlikte kullanımı, ulaşımın temellerini atarak, tarihteki önemli teknolojik gelişmelerden biri olmuştur.

3-Doğal kuvvetlerin güç kaynağı olarak kullanılması:

İlk olarak suyun, daha sonra da rüzgarın enerjisinden sağlanan mekanik güç, üretimin bir çok alanında uzun yıllar kullanılmıştır.

4-Buhar enerjisinin güç kaynağı olarak kullanılması:

Buhar makinasının bulunması, buhar enerjisinden sağlanan mekanik gücün denetimli bir şekilde kullanılmasını sağlamış ve kısa sürede su ve rüzgar enerjisinin yerini alarak Sanayi Devrimi'ne yol açmıştır.

5-Yeni bir enerji kaynağının bulunması:

Elektrik üretimi ve kullanımı, teknolojik gelişim açısından önemli bir aşamadır.

6-Günümüz teknolojisi:

Geçmişte, kendi dönemine damgasını vuran bir çok teknolojik yeniliğin, geldiği son noktayı ve yeni gelişmeleri gösterir.Bunlar;

-Üretimde kullanılan makinaların bilgisayarlarla denetlenebilir olmasının yarattığı yığın üretimin(mass production) büyük boyutlara ulaşması,

-Enerji tüketiminin artması sonucunda, nükleer enerjinin kullanılması,

-Hızlı yaşama uyum sağlayacak ulaşım ve iletişim araçlarının ortaya çıkması,

-Uzay çağının açılmasıyla birlikte, uzay teknolojisinin ortaya çıkması,

-Elektronığın ve dolayısıyla bilgisayarların gelişimiyle birlikte, otomasyon ağının genişlemesi,

-Plastik üretiminin gelişerek bir çok doğal maddenin yerini alması,

-Biyoloji ve tıp alanındaki gelişmelerin, insan sağlığı ve tarımsal üretime katkı sağlaması,

-Yeni teknolojik üretimlerin, bu alanda yapılan çalışmaların maliyetinin büyük miktarlara ulaşması yüzünden, belirli ülkelerin tekelinde olması,

-Çevre kirliliğinin giderek artması,

-Teknolojik gelişmelerin, silahlanma gibi insan soyunu tehdit edebilecek uygulamalara açık alanlarda da kullanılmasıdır.¹⁰⁴

5.2.Osmanlılar'dan Günümüze Bilim ve Teknoloji

Osmanlı biliminin oluşumu ve gelişimi iki etkene bağlanır.Birincisi; Selçuklu döneminde varolan eski ilim müesseselerinin yerleşik gelenekleri, ikincisi ise; dönemin

¹⁰⁴ Emre Dölen, Resimlerle Teknoloji Tarihi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları:NO.3, İstanbul, 1984, s. 1-2.

en önemli ilim ve kültür merkezleri olan Mısır, Suriye, İran ve Türkistan'dan gelen bilim adamlarıdır.¹⁰⁵

Osmanlı bilimi, bu gelişim içerisinde, iki dönemde incelenir:

1-İslam bilim geleneğinin egemen olduğu Klasik Dönem,

2-Batı bilim geleneğinin egemen olduğu Modernleşme Dönemi'dir.¹⁰⁶

Klasik dönemin en önemli bilim müessesesi, temel eğitimin verildiği medreseler olmakla birlikte, tıp ve astronomi eğitiminin yapıldığı ve uygulandığı şifahaneler ile müneccimbaşıllık ve muvakkithane kurumları da önemli yer tutmuştur.¹⁰⁷

Osmanlı bilimi, Fatih Sultan Mehmet'in, İstanbul'un fethinden sonra kurduğu eğitim müesseseleriyle gelişmeler göstermiş ve 16. yüzyılda islam bilim geleneği zirveye ulaşmıştır.¹⁰⁸

"17. yüzyıldan itibaren merkezi otoritenin zayıflaması, ortaya çıkan sosyal ve iktisadi çözülme, siyasi istikrarın bozulması, fetihlerin azalması, devamlı surette toprak kaybı, Avrupa'ya Amerikan gümüşünün bol miktarda akması ve imparatorluğun gelirlerinin azalması neticesinde şartlar tedricen bilimin gelişmesine imkan vermemeye başladı."¹⁰⁹

Osmanlılar'ın Batı ile olan yakın ilişkileri, Batı'daki yenilik ve keşiflerden haberdar olmalarını sağlamış ve Osmanlılar, Batı bilimini kendi gereksinimleri doğrultusunda, seçerek kullanmıştır. Özellikle, askeri alandaki egemenliklerini devam ettirebilmeleri için, gerekli yenilikleri, Mühendishane'yi kurarak aktarmışlardır.

¹⁰⁵ Ekmeleddin İhsanoğlu, Büyük Cihad'dan Frenk Fodulluğuna, İletişim, İstanbul, 1996, s. 21.

¹⁰⁶ A.g.e. s. 22.

¹⁰⁷ A.g.e. s.24.

¹⁰⁸ A.g.e. s.29.

¹⁰⁹ A.g.e. s.35.

Batı bilimi ile olan ilişki, başlangıçta kendi gereksinmelerini karşılamaya yönelik olmasına karşın, daha sonraları, kalkınma ve ilerlemenin Batı bilim ve teknolojisi ile olacağı düşüncesiyle, Osmanlılar'ın kendi bilim geleneklerini terk etmelerine yol açmıştır.¹¹⁰

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki teknolojik gelişimi, bir başka deyişle, sanayileşme sürecini dört dönemde inceleyebiliriz;

-Birinci dönem:

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan 17. yüzyılın ortalarındaki Sanayi Devrimi'ne kadar olan süredir.

Bu dönemdeki mevcut sanayi; el sanatları ve küçük sanayiden oluşmaktadır ve yapısal olarak meslek kuruluşları(loncalar) şeklinde örgütlenmişlerdir.

Halkın ve devletin askeri gereksinmelerinin karşılanması yanında, bazı ürünler de ihraç edilmektedir.

15. ve 16. yüzyılda yapı ve silah, özellikle de top teknolojisi Avrupa'ya üstünlük sağlayacak kadar çok gelişmiştir.

Ancak 16. yüzyılın sonlarına doğru, Avrupa'da hareket yeteneği gelişmiş topların üretimiyle savaş teknolojisi değişikliğe uğramış, bununla birlikte, Osmanlı topçuluğu gerimeye başlamıştır.

Osmanlılar, gemi yapımında da, 16. yüzyılın sonlarından itibaren gerileme dönemine girmiştir. Bunun nedeni; Avrupa'nın kalyonculuğa(yelkenli gemi) geçmesine karşın, Osmanlılar'ın çektirmeyi(yalnız kürekle hareket eden gemi) kullanmaya devam etmeleridir.

14. ve 15. yüzyılda büyük gelişme gösteren ve hatta bir kısmı ihraç edilen kumaş dokumacılığı da 16. yüzyılın sonlarından itibaren gerileme dönemine girmiştir. 17.

¹¹⁰ Ekmeleddin İhsanoğlu, s. 36-8.

yüzyılın başlarında Hindistan'dan yapılan pamuk ithalatı, bu gerilemenin en önemli nedenidir.

Osmanlılar'da tarımsal üretim, birinci sırayı almakla birlikte, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar tarımsal üretim teknolojisi hiçbir gelişim göstermemiştir.

-İkinci dönem:

Sanayi Devrimi'nden Tanzimat'ın ilanına kadar olan süredir.

17. yüzyıl başlarında kamu sektöründe, daha çok askeri gereksinmelerin karşılandığı tophane, baruthane, tersane, fişekhane, dökümhane, doğramahane gibi sanayiler mevcuttur. Özel sektörde ise; ipek kumaş, peştemal üretimi yapılmaktadır.

Batı'daki Sanayi Devrimi ile birlikte, insan gücü yerine makina gücü kullanılmaya başlanır.

Gerek ortaya çıkan bu teknolojik değişime Osmanlı yönetiminin uyum sağlayamaması, gerekse, kapitülasyonlar, Osmanlı yerli sanayinin giderek gerilemesine yol açmıştır.

Batı'da, sanayinin makinalaşmasıyla birlikte, maliyet büyük ölçüde düşmüş ve el sanatları bununla başedemez duruma gelmiştir.

Kapitülasyonlar ile batı devletlerine tanınan bir takım ayrıcalıklar, yerli sanayinin batı sanayine yenik düşmesine neden olur.

-Üçüncü dönem:

Tanzimat'ın ilanından II. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan süredir.

Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda çok önemli iki değişiklik görülür. Birincisi; yönetimde köklü reformlar yaparak devletin modernleşmesini ve aynı zamanda da batı

uygarlığını ÷lkeye tanıtmayı sağlayan Tanzimat'ın ilanıdır.İkincisi ise; yeniçeri askeri örgütünün kaldırılarak yerine, modernleşmiş yeni bir ordu kurulmasıdır.Ordudaki bu reform, yalnızca ordunun teşkilatında, eğitiminde ve savaş yöntemlerinde değil, kıyafet, savaş silahları ve araçlarını da kapsar.

Yeni ordunun kurulmasıyla birlikte, onların gereksinmelerini karşılayacak modern tesislerin de kurulması gündeme gelmiş ve 1836'da ilk tekstil fabrikası olan Feshane, ordunun fes gereksinmesini karşılamak üzere kurulmuştur.Bunu 1845'de kurulan Hereke Fabrikası, 1850'de özel sektör tarafından kurulan Bakırköy (Zeytinburnu) Fabrikası ve Beykoz'daki deri tesisinin fabrikaya çevrilmesi izlemiştir.

Ordunun silah gereksinimleri için ise; Tophane, Zeytinburnu Silah ve Deri Fabrikası ve Haliç Tersanesi kurulmuştur.

Kamudaki bu değişim ve canlanma özel sektörde de gör÷lmektedir.Bakırköy'deki tekstil fabrikası'ndan başka, Bursa ve Lübnan'da ipek, Beykoz'da cam ve kağıt, Beykoz İncir Köyü'nde porselen ve cam, Beyrut'da kağıt ve Kartal'da konserve fabrikası kurulmuştur.Ancak kapitülasyonlar nedeniyle, gümrük himayesinden yoksun olan bu girişimlerin çoğunun ömrü kısa olmuş, bazıları terketmiş, bazıları ise devletçe satın alınmıştır.

Gerek sanayi devriminin getirdiğı teknolojik ilerlemeye uyum sağlayamamaktan, gerekse kapitülasyonların getirdiğı kısıtlamalar yüzünden Osmanlı İmparptorluğu, niteliksiz ve ucuz ürünlerin pazarı olmuştur.

-Dördüncü dönem:

II. Meşrutiyet'in 1908'deki ilanından, Cumhuriyet'in ilan edildiğı tarih arasındaki süredir.

Bu dönemin büyük bir kısmında iç ayaklanmalar ve savaşlar görülür. Ancak, Meşrutiyet yönetimi koşulların uygunsuzluğuna karşın bazı önlemler alabilmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise; devleti yeniden kurma çabaları arasında öncelikli işlerden biri ekonomik kalkınma olmuştur.¹⁷ Şubat 1923'de İzmir'de yapılan İktisat Kongresi'nde ilk kez, devletin ve özel sektörün katılımıyla yürütülecek bir karma ekonomi söz konusu olmuş ve bunun sağlanması için de, yabancılara kurdukları tekellerden kaçınılması ve sanayinin teşvikine karar verilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk fabrikası olan Uşak Şeker Fabrikası, 1923 yılında kurulmuştur. Bunu izleyen yıllarda, cumhuriyet öncesinin mevcut fabrikaları genişletilirken, madencilik, maden kömür ocakları, konut, yakıt, toprak, yiyecek maddeleri, kimya sanayi, bölge elektrik santralleri, makina sanayi ve denizcilik tesisleri için çalışmalar başlatılmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise, özel sektör sanayi giderek gelişmeye ve hatta bazı sanayilerde devlet ile boy ölçüşür duruma gelmiştir.

1961 Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle, Devlet Planlama Teşkilatı kurularak iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmaların, yapılacak plan çerçevesinde olması kararlaştırılmıştır.¹¹¹

5.3. Bilim, Teknoloji ve Sanayi Müzelerinin Gelişiminin Örneklerle İncelenmesi

Dünyadaki tüm bilim, teknoloji ve sanayi müzeleri, doğa, bilim ve teknoloji hakkında, halkın aydınlanması gibi genel bir amaç paylaşırlar.

¹¹¹ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 50 Yılda Türk Sanayii, Ankara, 1973, s. 1-9.

Bu amaç, önceleri yalnızca geçmişi korumak yoluyla gerçekleşirken, sonraları, ziyaretçileri katılımcı olmaya cesaretlendiren bir görüş ya da anlayış şeklinde değişir.

Bilim, teknoloji ve sanayi müzelerini üç başlık altında incelemek olasıdır;

- 1-Bilim ve teknoloji müzeleri,
- 2-Sanayi mirasının üzerine kurulan müzeler,
- 3-Bilim merkezleri.

1-Bilim ve teknoloji müzeleri:

Bilim ve teknoloji müzelerinin gelişimi üç aşamada incelenir;

-Birinci aşamada; Londra Bilim Müzesi ve Paris'teki Sanat ve Meslek Akademisi gibi yalnızca tarihsel malzeme toplayanlar,

-İkinci aşamada; Alman Müzesi ve Chicago Bilim ve Sanayi Müzesi gibi geçmişe önem vermekle birlikte, toplanan malzemeleri çalışır durumda sergileyerek ziyaretçiye ulaşmak isteyenler,

-Üçüncü aşamada; Paris'teki La Villette Bilim ve Sanayi Şehri gibi tarihsel malzemelerden çok, konulu ve katılımcı sergilere önem verenlerdir.¹¹²

-Londra Bilim Müzesi:

1851 yılındaki Büyük Sergi, yalnızca, İngiltere'nin bilim ve teknoloji alanındaki başarılarının sergilendiği bir düzenleme olmakla kalmamış, buradan kalan koleksiyonlarla bir bilim müzesinin kurulmasına da neden olmuştu.

Müzenin amacı; geçmiş başarıları göstererek, gelecekteki gelişim için destek kazanmaktır.

¹¹² Victor Danilov, Science and Technology Centers, Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge, 1982, s. 17-41.

1910 yılında müzenin koleksiyonu ve sergileme konuları şunlardan oluşuyordu;

-Deniz ve deniz mühendisliği,

-Makina ve keşifler,

-Bilimsel aletler.¹¹³

Sergilemede amaç, Sanayi Devrimi'ne neden olan teknolojik gelişmelerin yanı sıra, önemli keşiflerin nasıl gerçekleştiğini ve sonuçlarını göstermekti.

Sergiler, belli bir konuya dayanmayan, daha çok objelerin ne olduğu ve nasıl yapıldığına ilişkin ayrıntılı bilgilerin verilmesi şeklinde düzenlenmişti.

Makina ve keşifler bölümündeki makinaların gösteri amaçlı çalıştırılmasının dışında, müzenin kendi atölyelerinde yapılan ve basınçlı hava ya da bir tutamakla çalıştırılan modeller de sergilenmekteydi.

1931 yılında çocuklar için "Children's Gallery" açıldı.¹¹⁴ Böyle bir bölümün açılmasındaki amaç; müzenin herhangi bir yerinde sergilenmekte olan teknolojik gelişimlerin, diorama ya da dokunulan (hands-on) sergilerle çocuklar tarafından anlaşılmasını sağlamaktı.

1960'lı yıllarda müzede bazı değişiklikler görülmeye başlandı. İlk olarak; sergilerin düzenlenmesinde küratörler kadar sergi düzenleyicileri de etkin rol üstlendi. Bununla bağlantılı olarak, sergilerde A-V sunuşlar, filmler, gösterilerle sunuşlar gibi teknikler kullanılmaya başlandı.

İkinci olarak; sergiler, tamamen objelere yönelik olmak yerine, bir konu ile bağlantılı şekilde düzenlendi.

Üçüncü olarak ise; müze, halka daha çok yönelerek, halkın istekleri ve gereksinimleri doğrultusunda sergiler

¹¹³ Stella Butler, Science and Technology Museums, Leicester University Press, Leicester, 1992, s. 27.

¹¹⁴ A.g.e. s. 29.

düzenledi.¹¹⁵

1980'li yıllar boyunca, dokunulan(hands-on) sergilere giderek daha çok yer verildi.

1990'lı yıllara gelindiğinde ise; sergilerin çeşitliliği fazlalaştı. Müzenin eski bölümlerinde, "Isı ve Sıcaklık" gibi, okul programlarına yardımcı olan akademik konular yer alırken, yeni eklenen bölümlerinde ise, "Plastik" gibi, sosyal ve ekonomik yaşamla ilişkili konular ele alındı.

Müzenin bazı bölümlerinde, "Biokimya" gibi , yüksek teknik bilgiler kullanılarak, yalnızca belirlenmiş hedef kitlenin buradan yararlanması sağlandı. Buna karşılık, "Launch Pad", "Flight Lab" gibi dokunulan(hands-on) sergilerin yer aldığı bölümler ise, mümkün olduğunca geniş bir kitlenin kullanmasını sağlayacak şekilde düzenlendi.¹¹⁶ (PLAN 1)

-Paris, Sanat ve Meslek Akademisi:

Teknolojinin ve artifaktlarının belgelendiği ilk müze, 1789'daki Devrim'den sonra oluşan kültürel değişikliklerin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır.

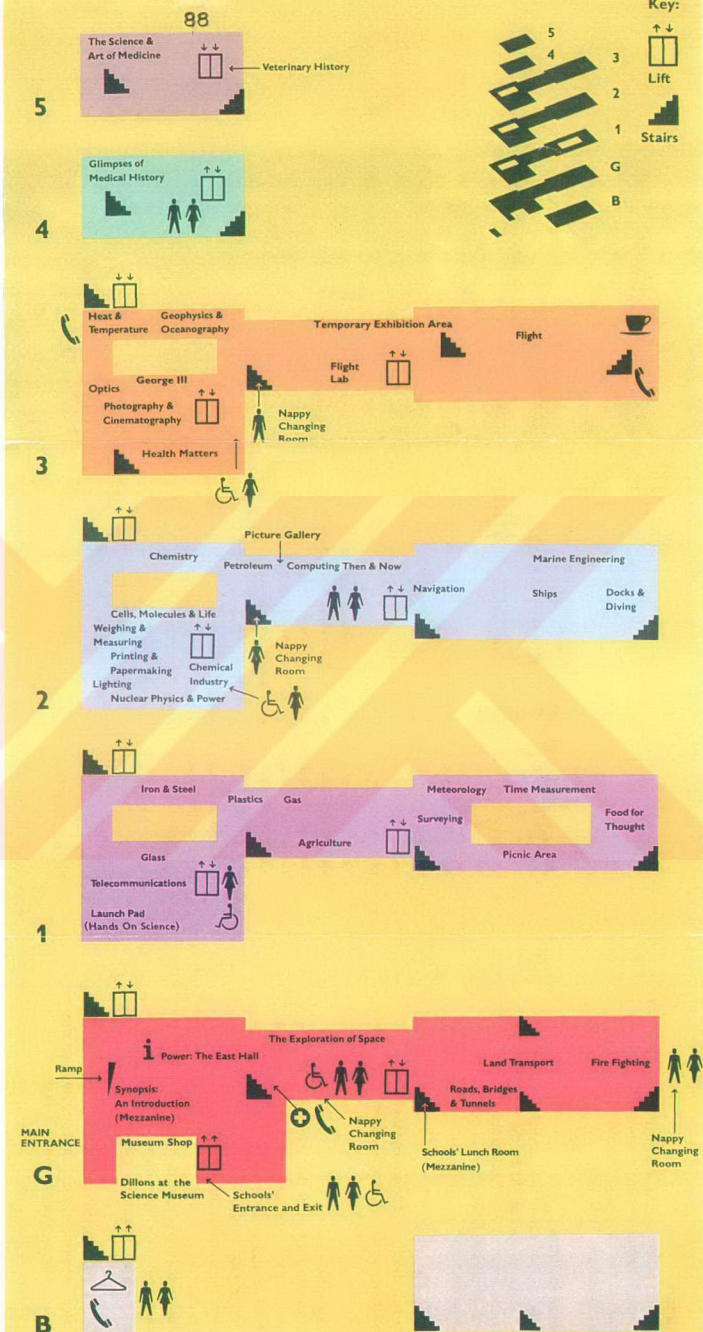
1794 yılında Sanat ve Meslek Akademisi ismiyle oluşturulan kuruluşun koleksiyonu, bilimsel aletler, makinalar, modeller, icatlar, kitaplar ve çizimleri içeriyordu. Bunlardan bir kısmı, Jacques Vaucanson isimli bir mucitten, bir kısmı da, Bilim Akademisi'nden gelmiştir.

19. yüzyıl boyunca, koleksiyon, erken dönem fotoğraf malzemeleri, çok sayıda bilimsel aletler ve Pascal'ın 1652 yılına ait hesap makinası gibi değerli malzemelerle zenginleşmiştir.

¹¹⁵ Stella Butler, s.32-5.

¹¹⁶ A.g.e. s.36-7.

(PLAN 1)

Londra Bilim Müzesi

Akademi, halka makinaların nasıl çalıştıkları ve sanayi ile ilişkilerinin gösterilmesini, teknoloji ve ürünlerinin tanıtılmasını amaç edinmekle birlikte, sergilenen malzemeler hakkında yeterince bilgi verilmediği farkedilmiştir. Buna karşın, koleksiyonundaki değerli malzemeler ve bilim ile ilgili eşsiz bir arşive sahip kütüphanesi ile Akademi, bilim ve teknoloji hakkında halkı aydınlatmaya ve devlet politikasında belirleyici olmaya devam etmiştir.¹¹⁷

-Münih Alman Müzesi:

Müze, Oskar Von Miller isimli bir inşaat mühendisinin, Paris'teki Akademi'yi ve Londra'daki Bilim Müzesi'ni gezmesinden sonra oluşan fikir sonucunda, 1906 yılında açılmıştır. Yerel ve merkezi yönetimler ve özel sektörün birlikteliği ile önemli bir bilim ve teknoloji müzesi oluşturulmuştur.

Müzenin amacı; bilim ve teknolojinin gösterdiği gelişimi ve bunların politik, sosyal ve kültürel etkilerini ortaya koymak olarak belirlenmiştir.

Müzenin ilk yıllarında, biyoloji ve tıp dışındaki tüm bilim dallarına yer verilmiş ve her biri için ayrı bir sergi düzenlemesi yapılmıştır. Ancak sonraları, bilim ve teknoloji dallarının birbirinden ayrı sergilenmesinin, aralarındaki ilişkiyi göstermesini engellemesi açısından sakıncalı olduğu anlaşılmıştır.

Sergi düzenlemesinde, objeler kadar, modeller ve gerçek boyuttaki kopyalardan da yararlanılmıştır.

Sergilerin birçoğu, ziyaretçinin ya da rehberin düğmeye basması yoluyla çalıştırılan sergilerdir ve teknolojik değişim ve gelişimi gösterecek şekilde düzenlenmiştir.¹¹⁸

¹¹⁷ Stella Butler, s. 43-4.

¹¹⁸ A.g.e. s. 47-9.

-Chicago Bilim ve Sanayi Müzesi:

Kuzey Amerika'daki müzelerin gelişimi Avrupa'dakilere göre farklılık göstermektedir. Avrupa'daki gibi bilimin tarihsel geçmişi ve başarılarının yerine, bilimin kendisi temel alınmıştır.

Julius Rosenwald isimli bir hayırsever, Londra Bilim Müzesi ve Münih Alman Müzesi'ni ziyaret ettikten sonra, teknik işlemleri ve makinaları göstererek halkı eğitmek amaçlı, Amerika'nın ilk büyük bilim ve sanayi müzesini kurmaya karar verir.

1933 yılında açılan müzede, kömür madeni, çalışır durumda çelik imalathanesi, dökümhane ve bir çiftlik mevcuttu. Ziyaretçiler, düğmelere basarak ya da kolları çevirerek, makinaların çalışmasını sağlıyor ve böylece, bilimsel ilkelerin günlük hayata uyarlanmasını öğreniyorlardı.

1940'lı yıllarda, M. Lenox Lohr başkanlığındaki müzede, "Telekomünikasyon" bölümünün sponsorunun Bell Telefon Firması olması gibi, sergiler, sponsorlar tarafından düzenlenmeye başladı. Bu sergilerle birlikte müze, tarihsel gelişimin objelerle anlatılmasından çok, bilim ve teknolojiye ilişkin çağdaş konulara yoğunlaştı.

1970'li yıllarda, öğretmenler için kurslar, saha gezileri, yaz kampları gibi, eğitim ve boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine ağırlık verildi. Bilim Eğitim Merkezi ve bilimsel malzemelerin dağıtım servisi kuruldu.

Müze, bu dönemden itibaren, giderek ziyaretçilerin katılımını sağlayan, onları uygularken öğretmeye yönelten interaktif sergilere daha fazla yer vermeye başladı.

1980'li yıllarda, Henry Crown Uzay Merkezi ve içindeki Omnimax Tiyatrosu gibi eklentilerle müze günümüzdeki şekline ulaştı.

Bugünlerde ise, kaliteli sergiler, ziyaretçi servisleri ve eğitim programlarını içeren " MSI 2000" projesi ile 21. yüzyıla hazırlanmaktadır.¹¹⁹ (PLAN 2)

-Paris, La Villette Bilim ve Sanayi Şehri:

La Villette, 55 hektar üzerinde yer alan bir şehir-bahçe kompleksidir.Tarihi 1790 yılına kadar giden La Villette'te en son bir mezbaha vardır ve burası da, hükümet tarafından 1974 yılında kapatılır.

1977 yılında burada, dünyanın en büyük bilim, teknoloji ve sanayi müzesinin kurulması kararlaştırılır ve 1986 yılında törenlerle açılır.

La Villette şehir-bahçe kompleksi beş bölümden oluşur;

- Park,
- Geode ile birlikte Bilim ve Sanayi Şehri,
- Zénith Tiyatrosu(Rock ve Pop Müzik için),
- Büyük Bina(Sergi Merkezi),
- Müzik Şehri.

Bilim ve Sanayi Şehri, sergi, arşiv, iletişim ve araştırma merkezi olarak hizmet verir.

Şehir, ziyaretçilere günümüz bilim ve teknolojisinin en önemli yeniliklerini tanıtırken, aynı zamanda da ileri bir müze teknolojisi ile, onu keşfetmek ve yarının dünyasını hazırlamak şansını verir.

Sergilere genel olarak iki konu yön verir;

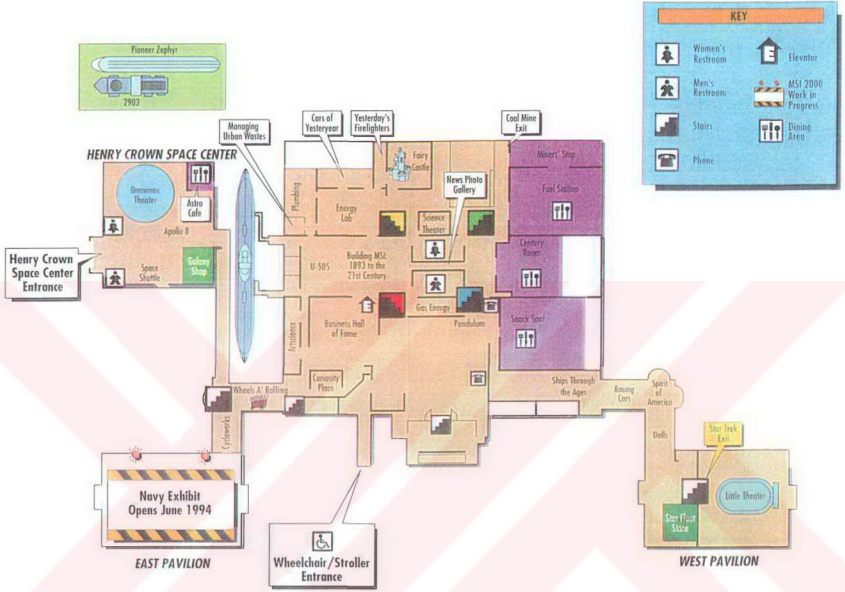
- Bilim ve teknolojinin sosyal etkisi,
- Günlük yaşamda, bilim ve teknoloji ile ilgili olarak karşı karşıya kalınan kararlar.

Süresiz sergiler; evren, yaşam ve madde, iletişim, ulaşım teknolojisi, dünyanın coğrafi tarihi ve başlangıcından itibaren gösterilen çeşitli konulardır.

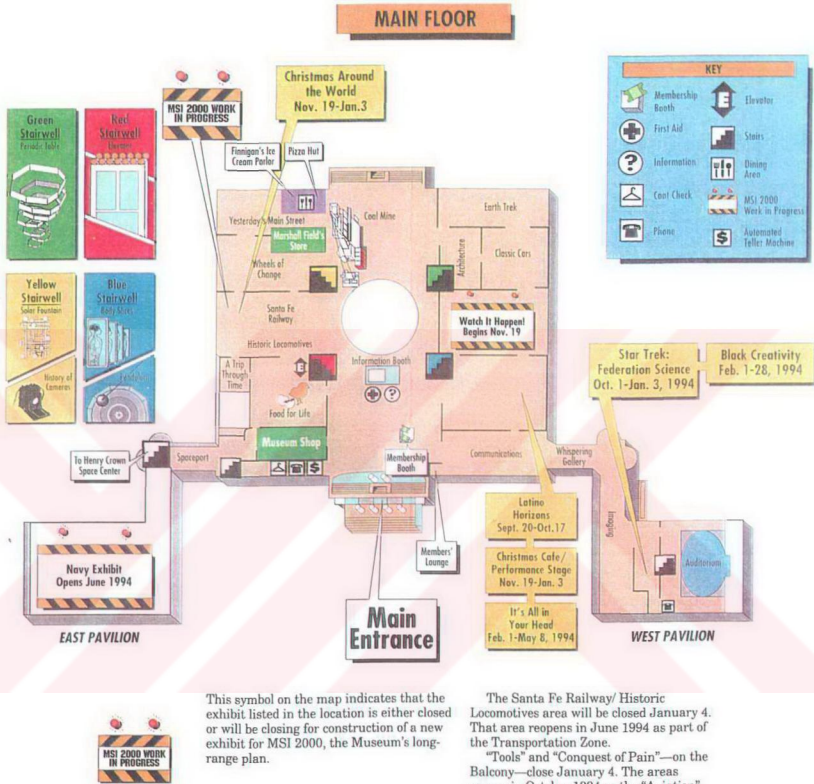
¹¹⁹ Chicago Bilim ve Sanayi Müzesi, "New At The Museum:Time Travelling With MSI", Progress, Summer 1993, s. 2-5.

PLAN 2

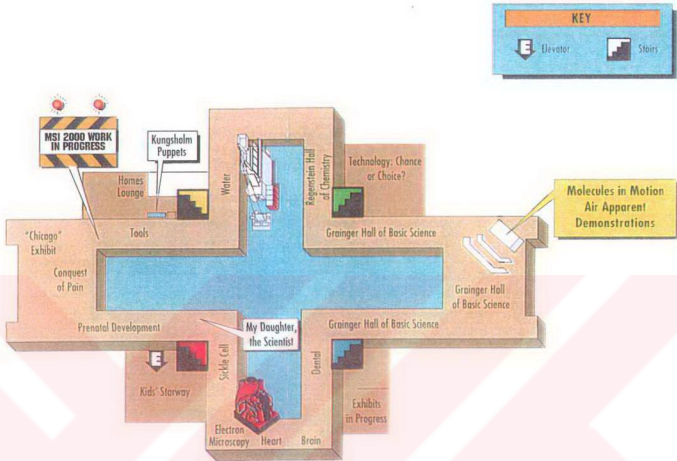
GROUND FLOOR

Chicago Bilim ve Sanayi Müzesi

BALCONY

HOURS

Between Labor Day and Memorial Day, the Museum is open from 9:30 a.m. to 4 p.m. Monday through Friday and to 5:30 p.m. Saturday, Sunday and holidays. Between Christmas and New Year's Day the Museum is open from 9:30 a.m. to 5:30 p.m. Hours are occasionally extended during other peak periods. For up-to-date information on hours, check with Museum staff upon arrival.

ADMISSION FEES

	MUSEUM	COMBINATION (With OMNIMAX)
Adults	\$5	\$9
Seniors (65 and older)	\$4	\$7
Children (5-12)	\$2	\$5
Members	FREE	FREE with vouchers

"THE DISCOVERIES" AND RAINY CROWN SPACE CENTER
(AVAILABLE THURSDAYS AND EVENINGS)

Adults	\$5.50
Seniors (65 and older)	\$4.50
Children (5-12)	\$3.50
Members	FREE with vouchers

Chicago Bilim ve Sanayi Müzesi

Sürekli sergiler ise; olayların en son şekillerinin açıklanması ya da bir konunun ekonomik, sosyal ya da artistik yanının ele alınarak genişletilmesiyle düzenlenir.

Şehrin içerisinde çocuklara yönelik bir bölüm de vardır. Bilim ve teknolojinin, 5-12 yaş arasındaki çocukların anlayabileceği bir şekilde anlatıldığı bu bölümde dört konu işlenmiştir. Bunlar; Makinalar ve Mekanizmalar, Canlı Araştırmalar, Sen ve Diğerleri ve İletişim Teknikleri'dir.

3-6 yaş arasındaki çocuklar içinse, makinaların yönetilmesi, oyuncak vinç ve makaralarla ev yapımı gibi konular oyun şeklinde gösterilmektedir.

Şehrin içerisinde ayrıca, kitapların, videoteyplerin ve eğitim programlarının bulunduğu ve herkese açık bir kütüphane, uluslararası konferans merkezi, iş ile ilgili konularda yardımcı olan bir merkez, ziyaretçiyi, bilimsel ve teknik kültür hakkında belgeseller, korku ve animasyon filmleri göstererek aydınlatan, etkinlikler düzenleyen ve film araştırmaları yapan Louis-Lumiére Sineması da bulunmaktadır.¹²⁰ (PLAN 3)

2-Sanayi mirasının üzerine kurulan müzeler:

"Sanayi Arkeolojisi" terimi ilk defa kullanıldığında, ilk sanayileşen ulus olan İngiltere'nin sanayi geçmişine eğilerek, sanayi artifaktlarını değerlendirmek söz konusu olmuştur.

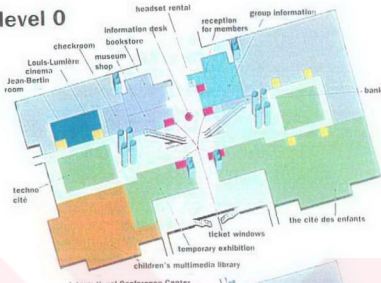
İlk olarak gündeme gelen, artık kullanılmayan kanal sistemi ile kullanımı azalma gösteren demiryolları ağı idi. Bunları, çok hızlı bir şekilde, değişikliğe uğrayan ve kullanımı giderek azalan diğer sanayi kolları izledi.

1967 yılında, Telford' da sanayi kalıntıları üzerine, bir çok yerleşimden oluşan Ironbridge Gorge Müzesi kuruldu.

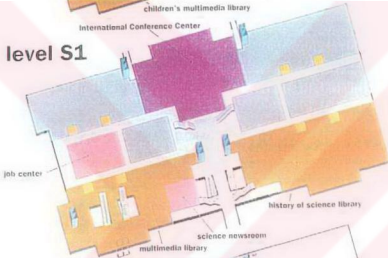
¹²⁰ Explora: Guide To The Permanent Exhibitions, s. 10-19.

PLAN 3

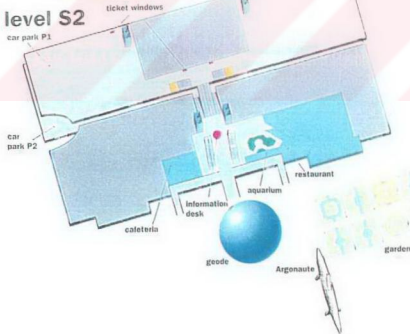
level 0

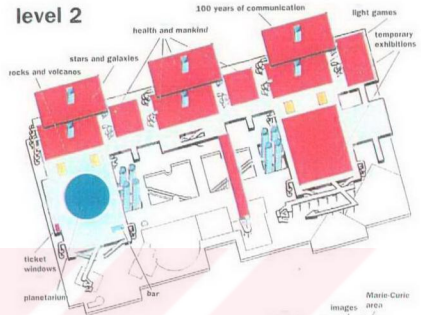
level S1

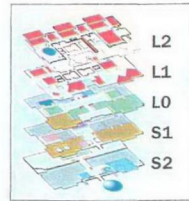
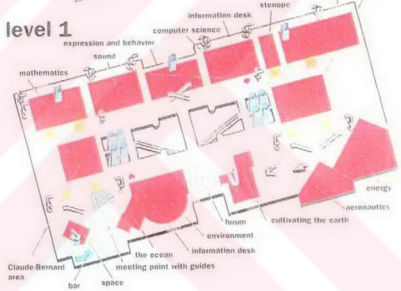
level S2

level 2

level 1

Explora. exhibitions	
Other exhibitions aerns	
Multimedia libraries	
Cité des enfants	
Entertainment theaters	
Conference Center	
Information desks	
Restrooms	
Stairs, escalators	
Elevators	

Müze, sanayi kalıntılarını değerlendirmenin yanı sıra, kasabanın daha çekici ve burada oturanlar içinse, daha ilginç hale gelmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Sanayi Devrimi'nin doğumyeri olan bu yerleşim bölgesinde, ilk demir raylar, ilk demir tekerlekler, dökme demir köprü ve ilk yüksek basınçlı buharlı lokomotif yapılmıştı. Coalport'da porselen, Jackfield'da tuğla üretimi vardı.

Sergilemede temel alınan, teknolojik gelişmelerin arkasındaki sosyal ve ekonomik nedenlerin anlatılmasıdır. O dönemin kıyafetleri içerisinde ekmek, mum yapmakta olan göstericilerle müze bir folk müzesi kimliğine bürünürse de, sergiler, demir yapımı gibi sanayinin teknik ayrıntılarını da kapsadığı için sanayi müzesi sınıflamasına da girer.

1990'lı yıllar için gelişim planlarının içerisinde, yeni bir müze olan "Sanayileşme Müzesi" kurmak kadar, varolan müze yerleşimlerini genişletmek ve turistlerin konaklamasını da sağlayan bir paket program hazırlamak yer almaktadır.¹²¹

1970'li yıllardaki bir başka proje ise, Durham'da bölgenin günlük yaşamını belgeleyebilecek bir müze kurulmasıdır. Beamish Açık Hava Müzesi ismiyle kurulan bu müze de, Ironbridge Gorge Müzesi gibi, teknolojiyi ve nasıl geliştiğini değil, arkasındaki sosyal ve ekonomik nedenleri açıklamak amacıyla oluşturulmuştur.¹²²

Manchester Bilim ve Sanayi Müzesi, 1830 yılındaki Manchester-Liverpool hattı ilk yolcu treninin terminal binası olan, Liverpool Road İstasyonu'nda açılmıştır.

1960'ların sonunda, İngiltere'nin Kuzeybatı'sının mühendislik ve bilim tarihinin gösterildiği sergiler şehrin teknoloji üniversitesinin içerisinde biraraya getirilmiştir.

¹²¹ Stella Butler, s. 58-63.

¹²² A.g.e. s. 64.

1970'li yıllar boyunca, tekstil makinaları, buhar ve yakıt ile çalışan makinalar ve kağıt yapımı ve basımı ile ilgili sergiler toplanmıştır.

Müze, makinaların çalışır durumda sergilenmesiyle, Alman Müzesi'nin ilk dönemlerini izlemiştir. Ancak, makinaları çalıştıracak personelin sınırlı sayıda olması, onların ayda bir haftasonu çalıştırılmalarına olanak vermiştir.

1970'li yılların sonunda, üniversitenin kampusu, müze için uygun olmamaya başlamıştır. Bu yüzden müze, Liverpool Road İstasyonu'na geçirilir. Depodaki sergiler, yeni sergi düzenlemelerine temel oluşturur.

Müzenin ilk bölümü 1983 yılında açılır. Restore edilen istasyon binalarında, Alman Müzesi'nden ödünç alınan sürekli bir sergi ve Liverpool-Manchester Demiryolu'nun tarihinin anlatıldığı bir sergi düzenlenmiştir. Daha önceleri eşya hangarı olarak kullanılan yer ise, çalışan buharlı ve yakıtlı makinaların sergilendiği bir alan olarak düzenlenmiştir. Bu alan, müzenin bugünkü yerleşiminde, Sanayi Devrimi'nin öncülerinin başarılarının görüldüğü bir bölüm olarak hala mevcuttur.

Binalar restore edildikçe, sergiler de bölüm bölüm açılmaya devam eder.

1986 yılında, elektrik gücüyle ilgili bir bölüm açılır. Aynı yıl, Uzay ve Havacılık Müzesi'nin sorumluluğu müzeye verilir.

1988 yılında müzenin birçok bölümüyle birlikte, interaktif bilim merkezi olan "Xperiment!" açılır.

1990 yılında, uzayın keşfi ile ilgili bir bölüm açılarak, daha önceki Uzay ve Havacılık Müzesi'ne interaktif teknoloji getirilir.

1991 yılında yakıt gücünün tarihçesinin anlatıldığı bölüm, elektrik gücünün anlatıldığı bölümün yanında açılarak, birbirini tamamlaması sağlandı.

Müze bugün, yaklaşık 400.000 ziyaretçisi ile, Avrupa'nın en hızlı büyüyen müzesi olduğunu savunmaktadır.¹²³

3-Bilim Merkezleri:

1960'lı yıllarda Kuzey Amerika'da, dokunulan(hands-on) sergilerin getirdiği, bakmaktan çok yapmaya ve objeleri toplamaktan çok fikirlerin iletişiminin önemsendiği yaklaşımın en son noktası bilim merkezleridir.

Bilim merkezlerinin en iyi örnekleri; San Francisco, Exploratorium ve Toronto, Ontario Bilim Merkezi'dir.

-San Francisco, Exploratorium:

Atom fizikçisi olan Dr. Frank Oppenheimer, 1950'li yıllarda okul öğretmenliği yaptığı sırada, basınç, ısı, ışığın ayrışımı gibi bilimsel gerçekleri, çeşitli gösterilerle öğrencilere anlatmayı dener. Bu çalışmalar, Oppenheimer'ın, ziyaretçilerin dokunabileceği, kullanabileceği ve doğal dünyayı keşfedebilecekleri sergilerin yer aldığı yeni bir bilim merkezi için esin kaynağı olur.

Exploratorium, 1969 yılında Golden Gate Köprüsü'ne bakan bir binada açılır.

Oppenheimer'ın Exploratorium'u kurmaktaki tek amacı; insanların, kendi etrafındaki dünyayı araştırmaları sırasında, cesaret kırıcı engellerle karşılaşmamalarını sağlamak içindi.

Elektrik, renk, sıcaklık, duyular gibi konuların bir çok kez değişik sergi düzenlemeleri ile tekrarlanması, ziyaretçilerin bu konuları değişik açılardan keşfederek anlamalarını sağlamaktaydı.

¹²³ Stella Butler, s. 66-8.

Sergiler, çekici olmaktan çok, onların ne olduğunun keşfedilmesi ve ziyaretçileri şaşırtacak şekilde düzenlenmişti.

Etiketlerdeki ayrıntılı açıklama, ziyaretçilere, ne yapacaklarını, ne görmeleri gerektiğini açıklayarak, sergiyi diğer bilimsel fikirlerle bağlamalarına yardım etmekteydi.

Grafikler ise, sergiler kadar basit ve çok az resimlendirilmişti. Bunlardan başka, merkez tarafından eğitilen öğrenciler, sergiler için rehberlik yapmaktaydı.

1974 yılında müze, algılamayı kolaylaştırmak için, duylara yönelik sergiler düzenlemek üzere ilk kez sanatçılarla çalışmaya başlamıştı. Bu çalışmalardan sonra da, ziyaretçinin, sesin doğasını müzik yoluyla keşfetmesi için, müzisyenler tarafından kısa oturumlar düzenlenmişti.¹²⁴

-Toronto, Ontario Bilim Merkezi:

Ontario yerel yönetimi tarafından Kanada'nın yüzüncü yıl kutlamalarının bir parçası olarak kurulan Ontario Bilim Merkezi 1969 yılında açılır. Kuruluş amacı başlangıçta, Kanada'nın bilim, teknoloji ve ulaşım katkısının sergilenmesi olsa da, zamanla tarihi artifaktlardan çok, bilimsel ilkelere ve onların uygulanmasına doğru bir geçiş gözlenir.

Sergi düzenlemelerinde temel alınan; ziyaretçilerin mümkün olduğunca çok sergiye dokunabilmeleri ve sergilerin ziyaretçinin merakını uyandırabilmesidir.

Bilim, günlük hayatta karşılaşılan şekliyle, geniş bir şekilde yorumlanır. Tarihi artifaktlar ise, uygun olan yerlerde sergilerle uyumlu olarak kullanılır.

¹²⁴ Stella Butler, s. 77-83.

Grafikler, sergi hakkında tarihsel bilgileri içerir. Bununla birlikte, çoğu kolej öğrencisi olan ve merkez tarafından eğitilen rehberler, ziyaretçiye, sergiyi nasıl kullanmaları konusunda yardımcı olur.¹²⁵

Bilim ve teknoloji müzeleri, geldikleri bu nokta ile, gerek okulun devamı olarak, gerekse, tatil etkinlikleri ile, bir anlamda okul kimliğine bürünürler. Taşıdıkları bu eğitimci kimliği de onları, kültürel mirasımızın başka yönlerini korumak üzere kurulan diğer kuruluşlardan farklı yapar.

-Türkiye'deki örnekler:

1993 yılında, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Kanada'dan hazır bir bilim müzesi satın alarak, Altınpark'ta "Feza Gürsey Bilim Merkezi" ismiyle açar.¹²⁶

İstanbul'da ise, Rahmi M. Koç Sanayi Müzeciliği ve Kültür Vakfı'na bağlı Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi 1994 yılında açılır.

Yine İstanbul'da, sayıları ikiyüzü aşan kuruluş ve kişinin katılımıyla kurulan "İstanbul Bilim, Teknoloji ve Endüstri Merkezi Vakfı'nın, bilim müzesi ya da bilimkent oluşturma çalışmaları da devam etmektedir.¹²⁷

¹²⁵ Stella Butler, s. 84-6.

¹²⁶ Demir İnan, s. 19.

¹²⁷ A.g.e.

6.RAHMİ M. KOÇ SANAYİ MÜZESİ ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, kamuya yararlı hizmetler sunmak üzere kurulmuş olan, Rahmi M. Koç Sanayi Müzeciliği ve Kültür Vakfı'na bağlı özel bir müzedir.

Vakfın kuruluş amacı ve hizmet konuları, vakfın resmi senedi, kuruluş hükümleri, üçüncü maddede şu şekilde açıklanmıştır:

"a-Sanayi müzesi ve başkaca müzeler, koleksiyonlar kurmak, işletmek ve kurulmuş özel müzelere ve koleksiyonlara her türlü desteği sağlamak,

b-(a) bendindeki faaliyetlerin daha verimli şekilde ve amaca uygun çalışmasını sağlayacak her türlü girişimde bulunmak,

c-Müzelerin ve kültürel faaliyetlerin çoğalmasını sağlamak, yeni girişimlere fırsat verecek önlemleri almak,

d-Konusunda yararlı gördüğü hizmet projelerini uygulamak,

e-Amacına ilişkin konularda kamuoyunu aydınlatmak ve gerekli bilgileri içerecek şekilde yayınlar yapmak, konferanslar, paneller, seminerler, açık oturumlar, sempozyumlar, kurslar, fuarlar, şenlikler, sergiler, festivaller, toplu inceleme gezileri gibi sanatsal etkinlikler düzenlemek,

f-Yurt içinden ve dışından başka müzeler ile eser mübadelesi yapmak,

g-Amacı doğrultusunda inceleme, araştırma ve kamuoyu yoklamaları yapmak, konuya yönelik olarak bilgili, deneyimli ve ilgili kuruluşlar ile işbirliği yapmak."(EK 1)

6.1. Müzenin Mevcut Durumu

6.1.1.Konumu

Müze, İstanbul'da Haliç'in kuzey yakasında, Hasköy Piri

Paşa Mahallesi'ndeki tarihi taş binada yer almaktadır. "Lengerhane" ismiyle de anılan bu binanın bulunduğu arsa, dikdörtgen bir şekle sahip olup, kuzeybatı ve kuzeydoğu cepheleri taş duvarlarla çevrilidir. Bina, ön cephesi Hasköy Caddesi'ne bakacak şekilde, arsanın güneydoğusunda yer alır.¹²⁸ (F 13)

Müzenin genişletilmesi düşünüldüğü için, karşısında yer alan ve mülkiyeti vakfa ait olan Hasköy Tersanesi'nde restorasyon öncesi çalışmalar devam etmektedir.

6.1.1.1. Binanın Tarihçesi

Geçmişte dökümhane olarak kullanılan bina ile ilgili özgün belgelerde, binanın farklı isimlerle tanımlandığı görülür. Bu binadan çok daha eskilere tarihlenen bir çok dökümhanenin varlığı da bilinmektedir.¹²⁹ Bunlardan biri olan Kasımpaşa Tersanesi'nin dökümhanesinde, demirden gemi malzemeleri imali, ham demirden çivi üretimi, esirler için, "kadına" zincirleri ve lengerlerin yapıldığı bilinmekle birlikte büyük boyutlu dökümün yapıldığına ilişkin veriler bulunamamıştır.¹³⁰

İstanbul'da Tophane'den başka top dökümünün yapıldığı yer olarak, Hasköy semti gösterilmekte, ancak yapının tanımı verilmemektedir.¹³¹

Bugünkü yapı ile ilgili ilk veri, 1769 yılından daha sonralara tarihlenen inşasıyla ilgilidir.¹³² Bu verilere

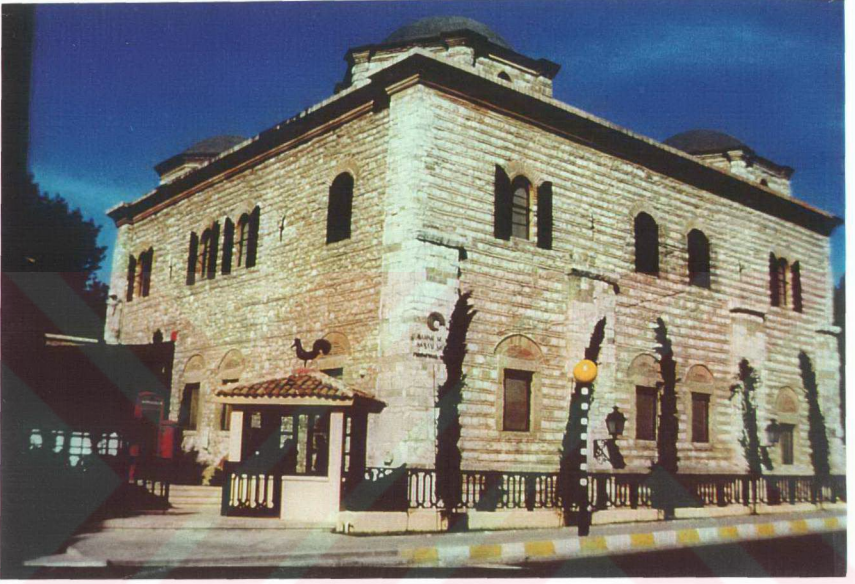
¹²⁸ Fahrettin Ayanlar, "Rahmi M. Koç Koleksiyonu: Sanayi ve Teknoloji Müzesi", Tasarım, 1992, 30, s. 82-3.

¹²⁹ Gülsün Tanyeli, "Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi", Arredamento Dekorasyon, 1995, s. 117.

¹³⁰ Gülsün Tanyeli, s.118'den İ. Bostan, Osmanlı Bahriye Teşkilatı: XVLL. Yüzyılda tersane-i Amire, Ankara, 1992, s.10.

¹³¹ A.g.e. s. 118'den Başbakanlık Arşivi, Bab-ı Defteri Baş Muhasebe, genel ve özel No: 890, 1109.9.15- 1110.10.26 tarihli muhasebe icmalı.

¹³² A.g.e. s.119'dan İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, IV.Cilt, 1.Kısım, Ankara, 1956, s. 480 ve dipnot 1'den naklen BA, Cevdet, Bahriye, Belge No:5803, 20 Recep 1189.

F 13

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Dıştan görünüş
Müze arşivi

dayanarak bu yapının en erken 1755 yılında faaliyete başlamış olduğu söylenebilir.¹³³

1797-1798 yıllarına ait diğer belgelerde, Hasköy Karhanesi'nde top dökümü ve demir kalıp teknesi ve kuşakları yapıldığı saptanır.¹³⁴

1828-29 tarihinde, Hasköy Dökümhanesi fırınlarının keşfi, onarımı ve yeniden inşası söz konusudur.¹³⁵

"1815-1820 yılları arasında düzenlenen bir dizi belge Hasköy Humbarahanesi'nde havan topu dökümü fırınları inşası, ocak ve fırın onarımlarıyla daha fazla gülle ve humbara çıkarmak için yeni ocak eklemesi için hazırlanmıştır."¹³⁶ Burada sözü edilen yerin de Hasköy Dökümhanesi olma olasılığı büyüktür.¹³⁷

1819 tarihli Kauffer'in planında da bu yapı, Hasköy Dökümhanesi olarak gösterilmiştir.¹³⁸

Elde edilen bu veriler çerçevesinde, bu bina ile birlikte başka binaların da olabileceği düşünülmelidir.¹³⁹

6.1.1.2.Mimari Durumu

Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından II.sınıf tarihi eser olarak tanımlanan bina, kare planlı olup, ortadaki dört ayak üzerinde yüksek kaideli ana kubbe ve köşelerde küçük kubbeler ve aralarında tonozlardan oluşmaktadır.Binanın duvar dokusu ise, yer yer bir sıra taş, iki sıra tuğla

¹³³ A.g.e.

¹³⁴ Gülsüm Tanyeli, s.119'dan Başbakanlık Arşivi, Cevdet, İktisat,Sıra No: 372,5 Zilkade 1211/2Mayıs 1797; Sıra No: 338, 17 Şaban 1212/4 Şubat 1798.

¹³⁵ Gülsüm Tanyeli, s.119'dan Başbakanlık Arşivi; Cevdet, Bahriye, Belge No:35,5 Ramazan 1244/11 Mart 1829; Belge No:10, 1244/1828-29.

¹³⁶ A.g.e. s.119'dan Başbakanlık Arşivi, Bab-1 Defteri Baş Muhasebe Bine Emini, Genel No:16171, 1231/1815-16; 16185, 1232/1816-17; 16212, 1233/1817-18; 16252,1235/1819-20; 16290, 1236/1820-21; Cevdet Bahriye, Belge No:33, 8 Şaban 1233/

¹³⁷ A.g.e.

¹³⁸ A.g.e. s.120'den M. Melling, Voyage pittoresque de Constantinople et des Rives du Bosphore,Paris 1819, pl. no:14; S.H. Eldem, İstanbul Anıları, İstanbul, 1989, s.202, Res.128.

¹³⁹ A.g.e.

duvar dokusu ise, yer yer bir sıra taş, iki sıra tuğla şeklindedir. Ayaklar ve ana kemerler kesme taş, kubbeler, tonozlar, kaide ve pendentifler tuğladır.¹⁴⁰

6.1.1.2.1. Restorasyon Çalışmaları

Mevcut bina alanının, müze için yeterli olmayacağı düşüncesi ile, alanın genişletilmesine karar verilmiştir.

"Arsada, Lengerhane dışında kalan alanda, deniz seviyesine yakın taban kotu olan bir bodrum kat ve bu bodrum katı, Lengerhane'ye bağlayan (eski rampanın yerinde) şeffaf galeri-merdiven" eklentileri ve Lengerhane binası içerisinde oluşturulan bir asma kat ile müze kapalı kullanım alanı genişletilmiştir.¹⁴¹

Binanın, Hasköy Caddesi'ne bakan kapı seviyesindeki zemin katı, temizlenerek ortaya çıkarılmış ve buraya müze girişi işlevi verilmiştir.

6.1.1.3. Binanın İşlevi

"Osmanlı endüstri arkeolojisinin tahrip edilmeden bugüne ulaşmış bir ürün" olan bu binanın, dökümlük olarak yapıldığı, günümüze ulaşan belgelerden bilinmektedir.¹⁴²

Bugün müzenin girişi olarak kullanılan kısım, Osmanlı'lardan günümüze sağlam olarak gelebilen tek, yansımali tunç döküm fırınıdır. Restorasyon çalışmaları sırasında, tünel şeklinde nitelendirilen kısım ise, tunçun üretildiği yerdir. Tunç daha sonra, yapının girişi olarak işlevlendirilen büyük kapıdan, dışarıdaki kalıplara dökülerek top yapılır.¹⁴³

¹⁴⁰ Fahrettin Ayanlar, s. 82.

¹⁴¹ Fahrettin Ayanlar, s. 82-3

¹⁴² Gülsüm Tanyeli, s. 116.

¹⁴³ A.g.e.

6.1.2.Kullanım Alanları

Müze, restorasyon çalışmaları sırasında yapılan değişikliklerle, 2400 metrekarelik kapalı kullanım alanına sahip olmuştur.

Bu alanın tamamına yakın bir bölümü sergileme alanı olarak kullanılmakta, ancak 300 metrekarelik bir bölümünde, konferans, müzayede, basın toplantısı, süreli sergiler ve eğitim etkinlikleri yapılmaktadır. (PLAN 4)

Müzenin kapalı sergi alanının dışında, müze avlusu ve caddenin karşısında yer alan ve Tekel İdaresi'nden, açık sergi alanı amacıyla kiralanan, 6925 metrekarelik alanın da bir kısmı, müze açık sergi alanı olarak kullanılmaktadır.

Müzenin bina içerisinde, depo alanı bulunmamaktadır. Müze koleksiyonundaki malzemelerin boyutları gereği, depo alanları, Koç Holding bünyesindeki çeşitli şirketlerin fabrika alanlarında bulunmaktadır. Ancak, bu alanların birden fazla yerde olması, kullanım açısından ve henüz depolardaki malzemelerin belgelenmesi yapılmadığından dolayı zorluk yaratmaktadır.

6.1.3.Koleksiyon Değerlendirmesi

6.1.3.1.Eser Toplama

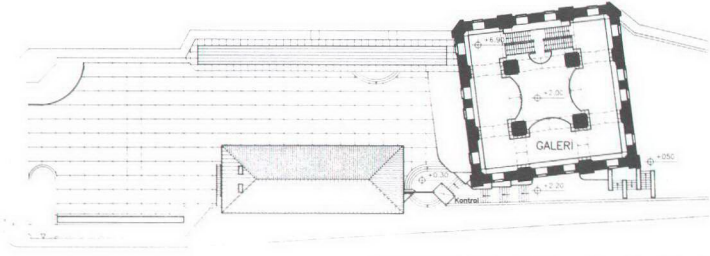
Koleksiyon, sergilenmekte olan yaklaşık 730 parça ve depodaki yaklaşık aynı miktardaki parçayı kapsar.

Koleksiyonun temelini, Rahmi M. Koç'un uzun yıllar boyunca özenle topladığı parçalar oluşturur. Bunların büyük çoğunluğu, yurtdışındaki müzayedelerden ve antikacılarından

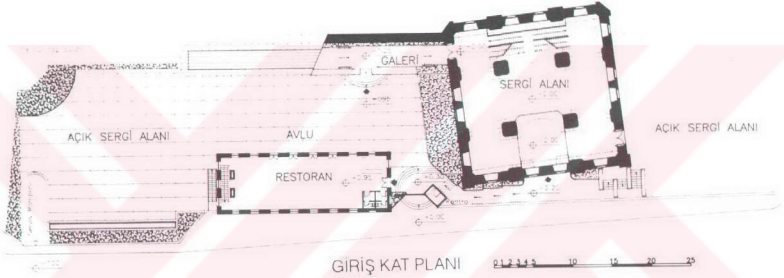
¹⁴² Gülsüm Tanyeli, s. 116.

¹⁴³ A.g.e.

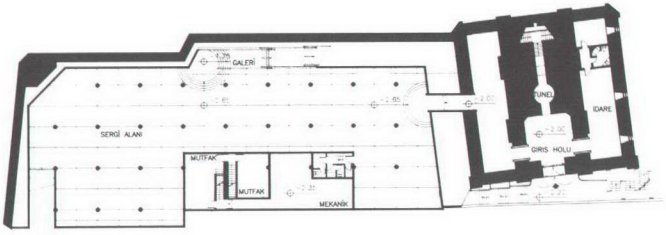
PLAN 4

ÜST KAT PLANI 0 1 2 3 4 5 10 15 20 25

GİRİŞ KAT PLANI 0 1 2 3 4 5 10 15 20 25

BODRUM KAT PLANI 0 1 2 3 4 5 10 15 20 25

gerek satın alma ya da bağış yoluyla, gerekse, ödünç alma yoluyla bir çok kişi, kurum ve kuruluşlardan obje toplanmaya başlanmış ve bugünkü koleksiyon oluşmuştur.

Bağış ya da ödünç yoluyla müzeye obje veren kişi, kurum ve kuruluşlar şunlardır;

-Araser Ailesi adına Nadir Araser,

-Ali Rıza Alakoç,

-Belma Simavi,

-Celal Sadıkoğlu,

-İ. Sertaç Kayserilioğlu,

-İsmail Atsürer,

-Hulusi Gürbüz,

-Jeff Hakko,

-Nehar Tüblek,

-Nikola Çerkezo,

-Selçuk Demet,

-Süleyman Alper,

-Yüksel Dinçer.

-T.C. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve bağlı kuruluşlar,

-Hochtief AG,

-Fiat Spa,

-T.C. Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve bağlı kuruluşlar,

-T.C.D.D. 1. Bölge Başmüdürlüğü,

-T.C.D.D. 3. Bölge Başmüdürlüğü,

-T.C.D.D. Eskişehir İşletme Müdürlüğü,

-Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü,

-M.K.E. Hurdasan Hurda İşletmeleri A.Ş. ve bağlı kuruluşlar,

-Orus Orman Ürünleri Sanayi A.Ş. (Ayancık İşletme Müdürlüğü)

-İ.E.T.T. İşletme Müdürlüğü,

- Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü,
- Yıldız Teknik Üniversitesi.

Müzeye bağış yoluyla gelen objeler için, teslim alındığına ilişkin bir belge imzlatılmakta ve daha sonraki aşamada ise, bağış yapan kişiye bir teşekkür belgesi yollanmaktadır.

Müzeye ödünç gelen objeler içinse, karşılıklı istenilen koşulların ve sürenin belirtildiği bir protokol yapılmaktadır. (EK 2)

Koleksiyondaki parçaların kapsadığı disiplin alanları; sanayi, denizcilik tarihi, bilim ve teknoloji/ulaşımdır. Bu alanlar çerçevesinde, koleksiyonu dört ana başlık altında incelemek mümkündür;

- Güç,
- Ulaşım,
- Aletler,
- İletişim.

Koleksiyonun "Güç" başlığı altına giren objeleri, buharlı makina modelleri ve 1/1 boyuttaki makinelerdir.

"Ulaşım" başlığı altındaki objeler, kendi içlerinde üç bölüme ayrılırlar;

- Kara ulaşımı,
- Deniz ulaşımı,
- Hava ulaşımı.

Kara ulaşımına giren objeler; 1/1 boyuttaki araba, tren, tramvay, iş makineleri, modelleri ve oyuncakları, 1/1 boyuttaki çocuk arabası ve bisikletleridir.

Deniz ulaşımına giren objeler; çeşitli gemi modelleri, 1/1 boyuttaki tahlisiye sandalı ve İngiliz gezinti sandalından oluşmaktadır.

Hava ulaşımında ise, avcı , bombardıman ve eğitim uçak modelleri ve açık havada sergilenen 1/1 boyuttaki uçaktan oluşur.

"Aletler" başlığı altındaki objeler, kendi içlerinde üç gruba ayrılır,

- Bilimsel aletler,
- İş aletleri,
- Ev aletleridir.

Bilimsel aletler, fizik, kimya gibi çeşitli disiplinlere ilişkin aletlerdir.

İş aletleri, marangozluk, küçük sanatlar gibi iş alanlarının aletleridir.

Ev aletleri ise, mutfak, ütü gibi ev içerisinde kullanılan aletlerdir.

"İletişim" başlığı altındaki objeler, yazılı, işitsel, görsel ve görsel- işitsel iletişime ilişkin, daktilo, gramofon, telefon, televizyon gibi objelerdir.

Koleksiyonun kapsadığı kategoriler ise; artifaktlar, aletler, kopyalar, yazılı belgeler, fotoğraflardır.

Koleksiyon, mevcut durumu ile Avrupa'nın Sanayi Devrimi ürünlerinden oluşur. Bu durumda, koleksiyonun toplama alanı; Batı'nın Sanayi Devrimi ve sonrasına tarihlenen dönemleridir.

6.1.3.2. Belgeleme

Müze, koleksiyonun belgelenmesinde, her müze için standard kabul edilen sistemi tam anlamıyla uygulayamamaktadır (Bknz. S.11-13). Bunun nedeni; özel bir koleksiyonun müzeye dönüştürülmesi ve objelerin çeşitli yollardan toplanması sırasında, gerekli kayıtların tutulmamış olmasıdır.

Müzenin açılmasından dört ay önce, koleksiyondaki objeler ile ilgili - ne olduğu, tarihi, nerden geldiği

gibi- bir kayıt bulunmamaktaydı.Yalnızca nerede depolandıklarını gösterir bir bilgisayar çıkışı mevcuttu.Açılış çok yakın olduğundan, bu bilgilerin ilk kullanılacakları yer etiketlerdi.Bu yüzden belgelemeye geçilmeden önce, koleksiyondaki objeler, ilk aşama olarak sınıflandırıldı.Sınıflandırma sırasında verilen başlık ve alt başlıklardan, ilgili gruplara giren objelere, bu başlık ve alt başlıkların numaralanmasından oluşan bir numara verildi.Örneğin; III B 1 a/ 7.

III: "Matematik ve Metroloji" ana başlığını,

B : "Metroloji" Bölümünü,

1 : Bölümün "Yer ve Zaman" alt başlığını,

a : Yer ve zamanın alt başlığı olan "Usturlab"ı,

7 : Usturlabın yedinci objesini göstermektedir.

İkinci aşama olarak; koleksiyondaki objeler hakkında nereden geldiklerine ilişkin bilgiler toplandı.Bu bilgiler ışığında, yurtdışındaki antikacı ve müzayedelerden alınanların, faturaları yardımıyla kimden alındıkları bulunarak, objeler ile ilgili bilgi istendi.Yurtdışından toplananlar ise, konunun uzmanlarınca incelenerek, çok fazla ayrıntıya girilemese de, genel bir bilgi edinildi.

Üçüncü aşamada ise; elde edilen bu bilgiler müzenin envanter fişlerine işlendi ve ayrıca, tanımlamak için de fotoğrafları çekilerek fişlere yapıştırıldı.(Tablo 2)

Müzenin açılışından bir sene sonra, sergilenmekte olan yaklaşık 730 parça, fotoğrafı çekilerek envanter fişlerine işlendi.¹⁴⁴

6.1.3.3.Koruma ve Bakım

Müze koleksiyonu, metal, cam, porselen, seramik, taş gibi inorganik, ahşap, deri, kemik, kumaş, kağıt gibi

¹⁴⁴ Bu satırların yazarının, 1994-95 tarihleri içinde, müze müdürü olarak görev yaptığı dönemin gözlemleridir.

organik malzemelerden oluşan karışık bir koleksiyondur.

Koleksiyonun sergide bulunan kısmı, müzenin Haliç'in hemen kenarında yer alması nedeniyle, nem ve hava kirliliğinin oluşturacağı hasarlara açık bir durumdadır.

Müzenin ana binası, kubbeli tarihi bir eserdir. Yazın içerideki sıcak hava, kubbeye doğru yükselmekte ve binanın ikinci katı aşırı sıcaktan etkilenmektedir.

Ana binaya eklenen ve yer seviyesinin altında kalan yeni bölümde ise, özellikle kalabalık olduğu zamanlarda, sıcak ve insan nefesinden dolayı yoğunlaşma olmakta, ortam havasız kalmaktadır.

Müzenin açık sergi alanında bulunan objeler, kapalı sergi alanında bulunan objelere göre daha çabuk korozyona uğramakta, örneğin; bir gemi topunun altı ayda bir polisajının yapılması, bir dekovilin ya da bir tahliye sandalının boyalarının yenilenmesi gerekmektedir.

Bu çerçeve içerisinde, çevresel koşulların denetimi, olması gerektiği şekilde yapılamamaktadır. (Bknz. S. 13-15) Alınan tek önlem; yeni bölümün bir kısmını havalandıracak şekilde yerleştirilen klimalar ve her iki binasında periyodik olarak havalandırılmasıdır.

Ana binanın vitrindeki aydınlatma noktasal aydınlatma, yeni bölümün aydınlatması ise spotlardan oluşmaktadır.

Noktasal aydınlatmanın, objeleri görebilme açısından iyi sonuç verebilmesi için pencereler, krem renginde stor perdelerle kapatılmıştır.

Işığın malzeme üzerindeki etkisini azaltmak için, müzenin kapalı olduğu ya da ziyaretçinin olmadığı zamanlarda, sergileme alanları karanlık tutulmaktadır.

Müzenin biyolojik etkenlere karşı aldığı tek önlem ise, senede bir kere böceklere karşı ilaçlama yapmaktır.

6.1.3.4.Depolama

Müze koleksiyonu, depolama açısından, küçük ve hafif malzemelerle, büyük ve ağır malzemeleri birlikte içerir.

Müzenin, koleksiyondaki objeleri depolamasında yaşadığı sorunlardan biri, henüz depodaki objelerin belgelenmemiş olması, bir diğeri de, müze içerisinde depolama alanının olmamasıdır.

Koleksiyondaki büyük ve ağır malzemeler, Koç Holding bünyesindeki çeşitli şirketlerin depolarında barındırılmakta, ancak, gerekli çevresel koşullar sağlanamamaktadır.Bununla birlikte, malzemelerin depolandıkları yerdeki yerleştirme koşulları, gerektiği gibi yerine getirilmektedir.(Bknz. S. 21-22)

Koleksiyondaki küçük ve hafif malzemelerin çoğu sergilenmekte , depolanması gereken bazı malzemeler, müze personelinin çalıştığı odalardaki dolaplarda korunmaktadır.Bu malzemeler için de gerekli çevresel koşullar sağlanamamakla birlikte, yerleştirilmeleri malzeme üzerinde hasara yol açmayacak şekilde yapılmaktadır.

6.1.3.5.Elle Tutma ve Paketleme

Koleksiyondaki büyük ve ağır malzemelerin gerek müze içerisinde, gerekse, depolarda yerleştirilmeleri sırasında, teknik kişiler tarafından kullanılan fork-lift, yük arabaları ve vinçlerden yararlanılmaktadır.

Küçük ve hafif malzemeler genellikle müzede bulunduğu için, bunların taşınması, temizlik amaçlı kaldırılması sırasında, mümkün olduğunca pamuklu eldiven giyilmekte, malzemelerin tek tek taşınmasına dikkat edilmektedir.

Paketleme sırasında da, mümkün olduğunca desteklenerek kutulara yerleştirilmesine özen gösterilmektedir.

6.1.3.6.Güvenlik

Koleksiyonun güvenliğinin sağlanmasının bir koşulu olan fiziksel güvenlik, müzedeki büyük sorunlardan bir tanesidir.

Müze, fiziksel güvenliğin gerektirdiği koşullar olan; vitrinlerin kilitli olması, çerçeveli resimlerin güvenliğinin sağlanarak asılmalarını gerektiği gibi yerine getirememektedir.

Açık sergi alanlarında ise, uygun bölümler, halat ve korkuluklar ile koruma altına alınırken, çözümün sağlanmadığı bölümlerin güvenliği, güvenlik personelinin kontrolü altındadır.

Müze, elektronik güvenlik sistemiyle de koruma altına alınmıştır.Kontrol paneli, müze girişinin yanındaki güvenlik klübesinde olan bu sistem, doğrudan güvenlik merkezine bağlıdır.Kapalı devre televizyonla, müzenin girişleri ve belli noktaları sürekli izlenmektedir.Ayrıca manyetik dedektörler ve cam dedektörleri ile de, girişe uygun noktalar kontrol altına alınmıştır.

Müzede, bunlardan başka duman dedektörleri de bulunmaktadır.

Müze güvenliğinin bir parçası olan güvenlik personeli, müzenin kendi personeli olmayıp, özel bir şirkete bağlı olarak çalışmaktadır.

Müzenin açık olduğu saatlerde haftaiçi dört kişi olan güvenlik personeli, haftasonunda, park yerinin güvenliğini sağlamak amacıyla beş kişi olarak görev yapmaktadır.

Müzenin kapalı olduğu saatlerde ise, personel sayısı ikiye inmekte ve bu kişiler, vardiyalı olarak görev yapmaktadır.

Müzenin içerisinde görev yapan personele ilk olarak müzenin, içindeki objelerin önemi anlatılmış ve ziyaretçileri rahatsız etmeden güvenliği sağlamak hakkında

bilgi verilmiştir. Ayrıca, personelin, özellikle, devamlı olarak aynı bölümde görev yapması sağlanarak, objeleri taramaları ve böylece onları kontrol altında tutmalarına dikkat edilmiştir.

Güvenlik personeli, müzeye giriş-çıkış yapanların kontrol edilmesi, ziyaretçi konumunun dışında müzeye gelenlerin deftere kaydedilmesi, günün başında ve sonunda, müzenin açılması ve kapatılması, ilk ve son kontrollerin yapılması, ışıkların açılıp kapatılması, kapı ve pencerelerin kontrol edilmesi ve olağanüstü bir durum karşısında müze personelinin uyarılmasından sorumlu tutulmuştur.

Bu güvenlik önlemlerinden başka, müze binası; geceleri projektörlerle aydınlatılmaktadır.

6.1.3.7. Acil Durum Planlaması

Müzenin, herhangi bir acil durum karşısında ne yapılması gerektiğinin belirtildiği bir planı bulunmamaktadır. Ancak, yangın söz konusu olduğunda, yangın söndürme aletlerinin yeri ve bir sel olayı karşısında, müzenin hangi noktalardan hasar göreceği müze personeli tarafından bilinmektedir.

6.1.3.8. Araştırma

Müze, açılışından bu yana, herhangi bir araştırma programı planlamamıştır.

6.1.3.9. Koleksiyonun Kullanımı

Koleksiyondaki objelerin hemen hepsi, sergi kalitesinde olmamasına karşın, eğitsel ya da gösteri yoluyla sergileme amaçlı kullanılmaktadır.

6.1.3.10.Koleksiyonun Gelişimi

Müze koleksiyonu mevcut haliyle, büyümeye elverişli koleksiyon grubuna girmektedir.(Bknz. S. 38)

Bu grubun belirgin özelliği olan kontrolsüz büyüme ve koleksiyonda benzer ve ikinci sınıf objelerin çoğalması, müze koleksiyonunda da açıkça görülmektedir.

6.1.4.Ziyaretçi Değerlendirmesi

Müzenin ziyaretçileri hakkında veri toplanırken üç yöntemden yararlanılmıştır.Bunlar;

- Ziyaretçi sayımı,
- Gözlem,
- Ziyaretçilerle konuşmadır.

-Ziyaretçi sayımı:

Müzenin 1995-1996 dönemi ziyaretçi sayımının dökümü şöyledir;

OCAK 1995

Tam	1933
Tam(grup)	89
Öğrenci	870
Öğrenci(grup)	176
Turist	38
Turist(grup)	-
Hafta ortası	1025
Hafta sonu	1915
Özel günler	-
Diğer günler	2940
TOPLAM	2940

ŞUBAT 1995

Tam	830
Tam (grup)	-
Öğrenci	2001
Öğrenci (grup)	351
Turist	20
Turist (grup)	-
Hafta ortası	1776
Hafta sonu	1075
Özel günler	-
Diğer günler	2851
TOPLAM	2851

MART 1995

Tam	1175
Tam (grup)	99
Öğrenci	613
Öğrenci (grup)	298
Turist	38
Turist (grup)	-
Hafta ortası	731
Hafta sonu	1095
Özel günler	-
Diğer günler	1826
TOPLAM	1826

NİSAN 1995

Tam	1640
Tam (grup)	161
Öğrenci	1482
Öğrenci (grup)	1105
Turist	65
Turist (grup)	14
Hafta ortası	2281

Hafta sonu	906
Özel günler	-
Diğer günler	3187
TOPLAM	3187

MAYIS 1995

Tam	1028
Tam (grup)	27
Öğrenci	698
Öğrenci (grup)	280
Turist	42
Turist (grup)	-
Hafta ortası	1225
Hafta sonu	543
Özel günler	-
Diğer günler	1768
TOPLAM	1768

HAZİRAN 1995

Tam	501
Tam (grup)	-
Öğrenci	580
Öğrenci (grup)	298
Turist	106
Turist (grup)	73
Hafta ortası	685
Hafta sonu	502
Özel günler	-
Diğer günler	1187
TOPLAM	1187

TEMMUZ 1995

Tam	612
Tam (grup)	36

Öğrenci	424
Öğrenci (grup)	188
Turist	41
Turist (grup)	-
Hafta ortası	492
Hafta sonu	585
Özel günler	-
Diğer günler	1077
TOPLAM	1077

AĞUSTOS 1995

Tam	545
Tam (grup)	-
Öğrenci	271
Öğrenci (grup)	18
Turist	24
Turist (grup)	-
Hafta ortası	370
Hafta sonu	470
Özel günler	-
Diğer günler	840
TOPLAM	840

EYLÜL 1995

Tam	710
Tam (grup)	-
Öğrenci	336
Öğrenci (grup)	47
Turist	40
Turist (grup)	-
Hafta ortası	421
Hafta sonu	665
Özel günler	-
Diğer günler	1086

TOPLAM 1086

EKİM 1995

Tam	2065
Tam (grup)	23
Öğrenci	3036
Öğrenci (grup)	855
Turist	51
Turist (grup)	-
Hafta ortası	1569
Hafta sonu	3583
Özel günler	4439
Diğer günler	713
TOPLAM	5152

KASIM 1995

Tam	578
Tam (grup)	28
Öğrenci	1057
Öğrenci (grup)	517
Turist	17
Turist (grup)	-
Hafta ortası	852
Hafta sonu	800
Özel günler	-
Diğer günler	1652
TOPLAM	1652

ARALIK 1995

Tam	598
Tam (grup)	-
Öğrenci	673
Öğrenci (grup)	183

Turist	18
Turist (grup)	-
Hafta ortası	470
Hafta sonu	819
Özel günler	-
Diğer günler	1289
TOPLAM	1289

Ziyaretçi sayımından elde edilen veriler şunlardır;

-Bir yıl içerisinde müzeyi toplam 24.855 kişi ziyaret etmiştir.

-Bu toplamın % 49'u tam, %47'si öğrenci ve %4 de turistleri içermektedir.

-Öğrenci gruplarına karşın, büyüklerin ve özellikle de turistlerin grup halinde gelişleri çok azdır.

-Müze hafta sonuna oranla hafta arasında daha fazla ziyaret edilmektedir.

-Sergiler gibi özel düzenlenmiş günlerde ziyaret daha fazla olmaktadır.

-Ziyaretin en az olduğu aylar, okulların tatile girdiği Haziran-Ağustos arasıdır.

-Gözlem:

Ziyaretçilerin bir sergi önünde durdukları süre, onların sergiyle ilgilendikleri ve verilmek istenileni alıp almadıklarını belirtir.

Bu satırların yazarının müze müdürlüğü görevinde bulunduğu süredeki gözlemlerine göre;

-Ziyaretçilerin %65'i bastıkları bir düğmeyle çalışan, hareketli sergilere karşı,

-Ziyaretçilerin %52'si serginin video ya da telefonla dinlenerek yorumlandığı düzenlemelere karşı,

-Ziyaretçilerin %87'si serginin oda şeklinde düzenlenmesine karşı,

-Ziyaretçilerin % 90'ı serginin göstericiler kullanılarak yorumlandığı düzenlemelere karşı ilgililer.

-Ziyaretçilerle konuşma:

Ziyaretçilerle konuşma, onların anında beğenilerini ya da eleştirilerini alabilmenin en iyi yoludur.

Bu satırların yazarının müze müdürü olarak görev yaptığı süredeki kayıtlarına göre;

-Ziyaretçilerin % 97'si Türk Sanayii ve gelişimiyle ilgili bir sergiyi göremediklerini,

-Ziyaretçilerin %74'ü, sergilenen objelerin gereğinden fazla olduğunu,bu durumun özellikle Denizcilik Bölümü'ndeki objelerin anlaşılabilmesini olanaksız hale getirdiğini,

-Ziyaretçilerin %53'ü daha fazla çalışan model görmek istediklerini belirtir.

6.1.5.Sergileme

Sergileme, ana bina, yeni bina ve açık havada olmak üzere üç ayrı alanda yapılmaktadır. (PLAN 5)

Bugün müzenin girişi olarak kullanılan ana binanın zemin katından yukarıya çıkan merdivenler arasındaki bölümde, binanın hafriyatından çıkan orijinal top güllerleri, yine müzenin koleksiyonunda bulunan çıpa yapımını anlatan gravürlerin kopyalarıyla birlikte sergilenmektedir.

Binanın birinci katında tam ortada, çalışır durumda olan 69 Kalender vapurunun üç genleşmeli ana makinası, etrafına yerleştirilmiş vitrinlerde ise, buharlı makina, lokomotif, silindir, çekme makinaları ve sıcak hava ve içten yanmalı motor modelleri sergilenmektedir. (F 14)

Bu kattaki objeler sistematik sergi düzeni içerisindedir.

PLAN 5

İKİNCİ KAT / SECOND FLOOR

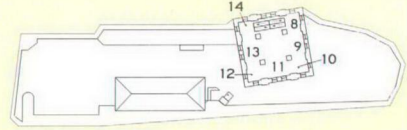
- 8 - 11 - Bilimsel Aletler
Scientific Instruments
12 - 14 - İletişim
Communication

BİRİNCİ KAT / FIRST FLOOR

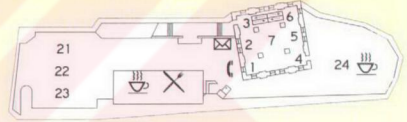
- 1- Buharlı Makina Modelleri
Model Steam Engines
2- Buharlı Deniz Makina Modelleri
Model Steam Marine Engines
3- Sıcak Hava ve İçten Yanmalı Motor Modelleri
Model Hot Air and Internal Combustion Engines
4- Buharlı Lokomotif Modelleri
Model Steam Locomotives
5- Buharlı Silindirler ve Çekme Makina ve Modelleri
Model Steam Rollers and Traction Engines
6- Türk Yapımı Buharlı Makina Modelleri
Turkish Made Model Steam Engines
7- Buharlı Gemi Makinası
Steam Marine Engine
21- Tahlisiye Sandalı
Lifeboat
22- Tramvay
Tram
23- Lokomobil
Locomobile
24- Dikey Buhar Kazanı
Vertical Steam Boiler

GİRİŞ KATI / ENTRANCE LEVEL

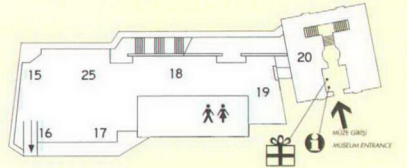
- 15- Havacılık
Aviation
16- Bozuk Para ve Kağıt Basım Makinaları
Coining and Printing Machines
17- Bisiklet ve Motosikletler
Cycles and Motorcycles
18- Buharlı Çekme Makina ve Modelleri
Steam Traction Engines & Models
19- Denizcilik
Navigation
20- Gemi Makinaları
Marine Engines
25- Bademli Zeytinyağı Makinası
Bademli Olive Oil Engine

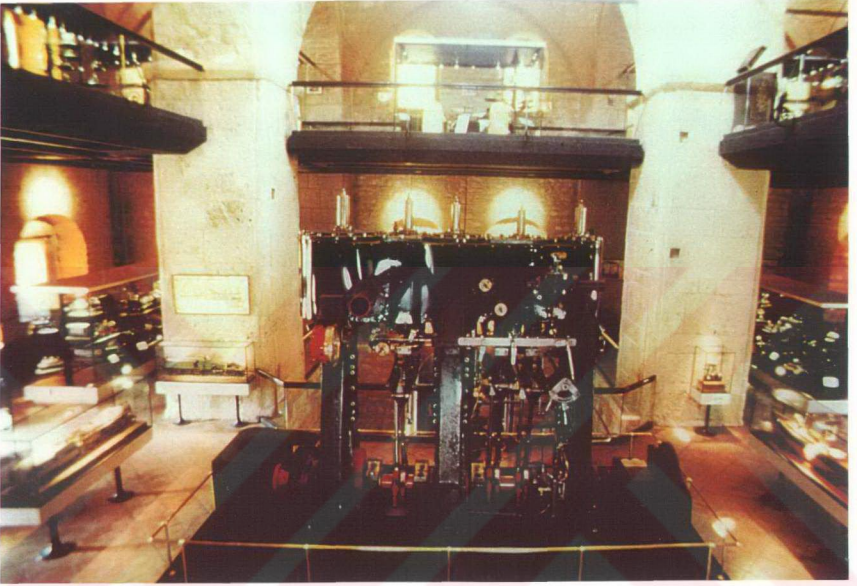
İKİNCİ KAT / SECOND FLOOR

BİRİNCİ KAT / FIRST FLOOR

GİRİŞ KATI / ENTRANCE LEVEL

F 14

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Ana bina içten görünüş
Müze arşivi

Tek objelerin bağımsız olarak sergilendiği vitrinlerde ise, bir düğmeye basmak suretiyle çalışan modeller yerleştirilmiştir.

Binanın ikinci katında; "Bilimsel Aletler" ve "İletişim" bölümleri vardır.

"Bilimsel Aletler" bölümünde objeye dayalı bir sergi düzenlemesi yapılmışken, "İletişim" bölümünün sergi düzenlemesi tematiktir. Burada ele alınan tema; insanoğlunun var olduğundan bu yana, ne şekilde iletişim kurduğudur.

Her iki bölümde de, sergi düzeni, objelerin etiketlerinden başka, bilgilendirme panolarıyla desteklenmiştir. (F 15,16)

Ana binanın zemin katıyla aynı seviide olan ve objelerin çoğunun açık olarak sergilendiği yeni binadaki "Havacılık" bölümünde, avcı, bombardıman ve eğitim uçaklarının modelleri, sistematik bir düzenlemeyle ve asılarak sergilenmiştir.

"Bozuk Para ve Kağıt Basım Makinaları" bölümündeki bozuk para basım makinası çalışır durumdadır. Sergi, paranın bulunuşundan başlayarak, günümüzdeki darphaneye gelen sürecin anlatıldığı, bilgilendirme panoları ile desteklenmiştir.

"Bisiklet ve Motosikletler" bölümünde; çocuk araba ve bisikletleri, 1869 ve 1900'lü yıllara tarihlenen iki bisiklet, ve üç motosikletten oluşmaktadır. (F 17)

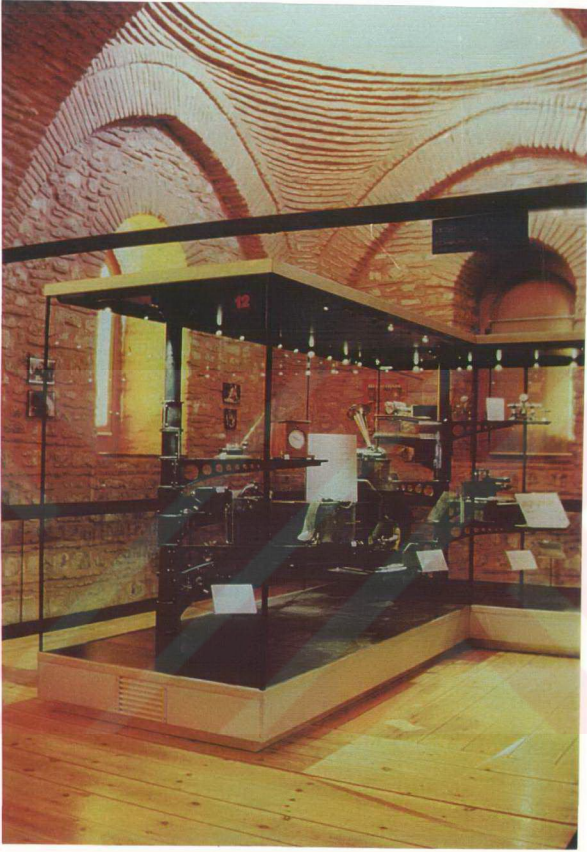
"Buharlı Çekme Makina ve Modelleri" bölümünde, iki adet 1/1 boyutta çekme makinası ve modelleri sergilenmektedir. Bu sergi, video ve teyp kaydının telefonla dinlenmesi yöntemleriyle desteklenmiştir. (F 18)

"Havacılık" bölümünün hemen yanında, "Bademli Zeytinyağı Fabrikası"'nın buharlı ana makinası sergilenmektedir. Sergi, fabrikanın içten ve dıştan fotoğrafları ve makinanın ne şekilde çalıştığını gösterir çizimden oluşan bir bilgilendirme panosuyla düzenlenmiştir.

F 15

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Ana bina ikinci kat
Müze arşivi

F 16

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Ana bina ikinci kat
Müze arşivi

F 17

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Yeni bina Bisiklet ve
Motosikletler Bölümü
Müze arşivi

F 18

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Yeni bina Çekme makina ve
modelleri

Müze arşivi

"Denizcilik" bölümü, müzenin obje açısından en yoğun olduğu bölümdür. Bu bölümde, gemi modelleri, çeşitli navigasyon aletleri, 1/1 boyutta İngiliz gezinti sandalı, tablolar, çeşitli gemi aksamı ve oda şeklinde düzenleme yönteminin kullanıldığı bir kaptan köşkü bulunmaktadır. (F 19, 20)

Bölümün düzenlemesi, herhangi bir sergi grubuna girmemekte, tamamen estetik değerler ön planda tutulmaktadır.

Müzenin çıkıştan önceki son bölümü, "Gemi Makinaları"dır. Bu bölümde bir geminin makina dairesinde bulunan temel makinalar, çeşitli gemi aksamaları, sandal motorları bulunmaktadır. Bu bölüm için, objeye dayanan bir sergileme düzeni olduğu söylenebilir. (F 21)

Müzenin avlusundaki açık sergi alanının bir bölümünde, 1/1 boyutta tramvay, dekovil ve tahlisiye sandalı sergilenirken, diğer bölümünde de, dikey buhar kazanı, çeşitli çıpalar, şamandıra ve Yavuz Zırhlısı'na ait bir gemi topu yer almaktadır. (F 22)

Müzenin karşısında yer alan açık sergi alanında ise, bir F-104 S uçağı sergilenmektedir.

Müze, açıldığından bu yana herhangi bir süreli sergi düzenlememiştir.

6.1.6.Eğitim Programları

Müzenin eğitim programları çerçevesinde öncelik verdiği kitle öğrencilerdir. Bu yüzden müzenin açılışından kısa bir süre sonra, başta çevre okullar olmak üzere, İstanbul ili içerisindeki okullara birer mektup ve müze broşürü yollanarak, açılışı bildirilmiş ve müzeyi ziyaret etmeye davet edilmiştir. Bu çağrıya bir çok okuldan yanıt gelmiş ve bazı okullar müzeyi periodik olarak ziyaret etmeye başlamıştır.

F 19

Rahmi M.Koç Sanayi Müzesi/Yeni bina Denizcilik bölümü
Müze arşivi

F 20

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Yeni bina Kaptan Köşkü
Müze arşivi

F 21

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Ana bina Gemi makinaları
Müze arşivi

F 22

Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi/Açık sergi alanı Tramvay
Müze arşivi

Okulların ziyaretleri sırasında, eğer kendi öğretmenleri tarafından hazırlanan bir çalışma notu yoksa, müzenin eğitimden sorumlu uzmanı tarafından hazırlanan çalışma notu, öğrencilere verilmektedir. (EK 3)

Müze, her hafta cumartesi günleri, ilgili bölümlerde rehberli geziler düzenlemektedir. Ziyaretçiler, açık havada sergilenen 20 numaralı Kadıköy- Moda tramvayında, bu tramvayları kullanmış olan vatmanın anılarıyla nostaljik bir gezi yapmakta, para basma makinasında, makinanın ustasıyla birlikte müze parası basmakta, fotoğrafçı amcaya müze hatırası çekirtmekte, havacılık tarihi ve F-104 S uçağı hakkında bilgi almakta ve bir zeytinyağı imalathanesinin ana makinasını çalışır durumda görmektedirler.

Müze tarafından uygulanan eğitim programlarından biri de, her hafta pazar günleri, bir tiyatro topluluğu tarafından düzenlenen gösterilerdir. İlk gösteri "80 Dakikada Devr-i Sanayi" ismini taşımaktadır. Bu gösteride, bilim ve teknolojinin gelişimine katkıda bulunmuş önemli kişilikler, ilgili bölümlerde, en önemli buluşlarının anlatılmasıyla canlandırılmaktadır.

Düzenlenen "Adım Adım Uygarlık" isimli gösteride ise, tekerleğin bulunuşu, abaküsün kullanılması gibi uygarlık tarihindeki önemli gelişmeler anlatılmaktadır.

6.1.7. Boş Zamanları Değerlendirme Programları

Müze, açıldığı günden bu zamana kadar, boş zamanları değerlendirme amaçlı hiç bir program düzenlememiştir.

6.1.8. Müze Satış Yeri

Müzenin satış yeri, giriş-çıkışların yapıldığı bölgededir. Burası ayrıca, müzenin bilet gişesi olarak da

kullanılmaktadır.

Satış yerindeki mallar üç gruba ayrılır;

-Müze için özel olarak yaptırılan ve desen olarak koleksiyondaki objelerin ya da müze logosunun kullanıldığı, kitap aralığı, bardak altlığı, ataç, not defteri, rozet, anahtarlık, tişört, şapka, boz-yap, karton modeller,

-Müze için özel olarak yaptırılmayan, ancak, koleksiyondaki objeler ya da sergilenen konularla ilgili olan, ahşap modeller, anahtarlıklar, kitaplar,

-Müzedeki konu ve objelerle ilgisi olmayan, dernek ya da yayınevlerinin, şapka, bel çantası, tişört ve dergi gibi mallarıdır.

Satılan mallar, müze için özel olarak yaptırılan ve üzerinde müzenin logosu, ismi, adresi ve telefon numaralarının bulunduğu poşetler içerisinde ziyaretçiye verilmektedir.

Müzenin açılışından bir sene sonra, satış yerinin işletmeciliği özel bir kişiye verilmiştir. Bu tarihten itibaren, kişinin yaptığı iş gereği, satışa sunulan mallar deniz eskisi ağırlıklı olmaya başlamıştır.

6.1.9.Müze Yayınları

Müze, açılış tarihinden bu zamana kadar, hiç bir yayın yapmamıştır.

6.2.Müzenin Hedef Kitle-Koleksiyon Bağlamında Değerlendirilmesi

6.2.1.Koleksiyon Politikası

Günümüzün bilim, teknoloji ve sanayi müzeleri, yalnızca geçmişin korunduğu yerler olmaktan çıkarak, bilimsel ve teknolojik yeniliklerin günlük hayattaki sosyal, ekonomik

ve kültürel yansımalarının sergilenmesi ve ziyaretçinin katılımcı olmasının sağlanması görüşünü benimsemiştir. Bu görüş doğrultusunda ve daha önceki bölümlerde verilen bilgiler çerçevesinde, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi Koleksiyon Politikası şöyle olmalıdır;

1-Müzenin Amacı:

Türk bilim ve teknolojisinin gelişiminin ve sanayileşme sürecinin anlaşılmasını sağlamaktır.

2-Müzenin Hedefleri:

Bu amaca ulaşabilmek için;

-Geçmişe ve günümüze ait objeler, aletler, makinalar, binalar ve konstrüksiyon gibi, bilimsel ve teknik artifaktları toplamak, belgelemek, korumak,

-Bilim ve teknoloji tarihi ve sanayileşme ile ilgili çalışmaları teşvik etmek,

-Sanayileşme kültürünün bilimsel ve teknik yönlerinin bilinmesini sağlamak,

-Sanayi mirası ile ilgili etkinlikler için bir merkez olmak,

-Toplum, sanayi ve bilimsel kuruluşlar için bir buluşma noktası olmak, müzenin belirlenen hedefleridir.

3-Koleksiyon Yönetimi:

-Eser Toplama ve Elden Çıkarma Politikası:

Müzenin amacı doğrultusunda iki nokta üzerinde durulmalıdır;

1-Teknolojik yenilikler ve bilimsel ilerlemeler,

2-Bu teknolojik yeniliklerin toplum üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel etkisi ve günlük hayattaki sonuçları.

Eser Toplama:

-Müze;

1-Güç ve Ulaşım:

Gücün üretimi:makinalar

Ulaşım, atlı yük arabaları ve binek arabaları

Demiryolları

Bisiklet ve motosikletler

Arabalar

Şehiriçi ulaşımı

Denizcilik

Havacılık ve Uzay

Gaz ve Benzin

2-İletişim ve Kitle İletişim Araçları:

Grafik Sanatı

Fotoğraf

Sinema

Sesin kaydı

Radyo

Televizyon

Telefon ve Telgraf

3-Üretim:

Metalurji ve demir ve çelik sanayi

Metallerin işlenmesi

Madencilik

Tekstil Sanayi

Deri Sanayi

Cam Sanayi

Tuğla üretimi

Bina yapımı

Kimyasal ve Plastik Sanayi

Tarımcılık ve Gıda Sanayi

4-Bilimsel ve teknik araç-gereç:

Fizik:Mekanik/Isı/Akustik/Optik/Elektrik

Kimya

Su bilimleri/hidrolik

Elektronik ve robotlar

Astronomi

Matematik

Bilgisayar

Zamanın, yerin ve ağırlığın ölçümü

Topografi ve Kartografi

Oşinografi

Ev aletleri

Ofis araçları

İlaç ve Eczacılık başlık ve alt başlıklarında, araştırma , karşılaştırma ve sergileme amaçlı eser toplamalıdır.

-Müze, bu başlık ve alt başlıklarla ilgili her kategoride (artifaktlar, örnekler, kopyalar, yazılı belgeler, belgesel filmler, fotoğraflar, videoteyp, videodiskler, teyp ya da diskette bilgisayar verisi, teyp ya da diskette ses kaydı) eser toplayabilir.

-Müzenin eser toplayacağı alan, Türk bilim, teknoloji ve sanayileşmesinin yansıtıldığı ülke geneli ile, bunun karşılaştırılmasının yapılacağı Batı olmalıdır.

-Müze , her yoldan (satın alma, bağış, ödünç alma, değiş-tokuş ve saha çalışmaları) eser toplayabilir.

-Müze, hangi yoldan gelirse gelsin, eseri almadan önce, konunun uzmanına incelenmelidir.

-Müzeye eser alınma kararını, konunun uzmanı ve müze yönetimi birlikte karar vermelidir.

-Müze, eğer bir bütçe ayrılmışsa, satın alma yoluyla eser toplamalıdır.

-Müzeye ödünç alma yoluyla gelen eserler için, sürenin ve gerekli koşulların belirtildiği bir protokol yapılmalıdır.

-Müze tarafından ödünç verilen eserler için, eserin bulunduğu ortamın koşulları sağlanmalıdır.

-Müzeye bağış yapan kişilere, bağışı kendi iradeleriyle yaptıklarına ilişkin bir belge imzalatılmalı ve bu belgeler bir dosyada toplanmalıdır.

-Alınan eserlerin, gerektiği şekilde kayıtları tutulmalıdır.

Eser Elden Çıkarma:

-Müze koleksiyonuna kayıtlı bir eserin elden çıkartılması için şu koşulların olması gereklidir;

1-Müze koleksiyonunda birden fazla örnek varsa,

2-Eser, kullanılmayacak kadar hasar görmüşse,

3-Müzenin amacına ve etkinliklerine uygunluk göstermiyorsa,

4-Eserin yerine daha iyi bir örnek alınacaksa.

-Müzeye bağış yoluyla gelen eserler, bağış yapan kişinin izni olmadan elden çıkarılmamalıdır.

-Müzeye ödünç alma yoluyla gelen eserler, elden çıkarılmamalıdır.

-Eserin elden çıkarılmasına, uzman kişi ve müze yönetimi birlikte karar vermelidir.

-Belgeleme:

Müze, koleksiyonundaki eserlerin,

1-Güvenliğinin sağlanabilmesi,

2-Gerekli şekilde depolanabilmesi,

3-Araştırma için kullanılabilmesi,

4-Sergileme amaçlı kullanılabilmesi,

5-Eğitsel amaçlı kullanılabilmesi,

6-Yayıminın yapılabilmesi için genellikle tüm

müzelerde kabul edilen standard belgeleme sistemini uygulamalıdır.

-Koruma ve bakım:

Müze koleksiyonundaki eserlerin gerek sergide, gerekse, depolarda, nem, ısı, ışık, hava kirliliği ve biyolojik etkenlerden hasar görmemesi için, gerekli çevresel koşullar, konunun uzmanı kişilerin sorumluluğunda sağlanmalıdır.

-Depolama:

Müze koleksiyonundaki eserler, malzemelerine ve boyutlarına göre, kontrollü çevresel koşullar, gerekli depolama malzemelerinin kullanımı ve uygun bir belgelemeyle, güvenli bir binada depolanmalıdır.

-Elle Tutma ve Paketleme:

Koleksiyondaki eserler, gerek üzerinde çalışmalar yapılırken, gerek depolarda, gerekse nakil için hazırlanırken, bir uzman tarafından elle tutulmalı ve bu iş için eserin güvenliğini sağlayacak gerekli koşullar oluşturulmalıdır.

Eserin paketlenmesi, bir uzman tarafından, gerekli paketleme malzemeleri kullanılarak yapılmalıdır.

Eserin uzman olmayan kişilerce tutulmaması için, diğer müze personeli bu konuda uyarılmalıdır.

-Güvenlik:

Müze koleksiyonun güvenliği için, etkili koruyucu önlemler, güvenlik personeli ve bina güvenliği bir bütün halinde olmalıdır.

-Acil Durum Planlaması:

Müze, yangın, sel, zelzele, patlamalar, vandalizm gibi acil durumlarda gerekli önlemleri anında almalıdır. Bunun için; müzede, bu durumlarda kullanılacak malzemeler her an hazır bulundurulmalı, duruma müdahale edecek personel,

eserlerin ne şekilde kurtarılacağı, giriş- çıkışların kontrolü ve yardım için kimlerle bağlantı kurulacağı konularında eğitilmelidir.

-Araştırma:

Müze, amacında belirtildiği gibi, Türk bilim ve teknolojisinin gelişimi ve sanayileşme süreci konularında araştırma programları düzenleyerek, sergileme, eğitim programları ve boş zamanları değerlendirme programlarına veri sağlamalıdır.

4-Koleksiyonun Kullanımı:

Müze koleksiyonunun kullanım şekli; sergi, çalışma, gösteri yoluyla sergileme ve arşiv olmalıdır. Bu yüzden, koleksiyona alınacak yeni eserler, bu sınıflamalardan birine uygun olmalıdır.

5-Koleksiyon Gelişim Stratejisi:

Müzenin, koleksiyonun gelişim stratejisini belirleyen faaliyet alanı, koleksiyondaki başlıkların çeşitliliği göz önüne alındığında, temsili ve sistematik olmalıdır.

6.2.2.Hedef Kitlelerin Belirlenmesi

Müzenin ziyaretçi analizinin sonuçlarına göre; müzeye gelen ziyaretçilerin hemen hemen yarısını büyükler, yarısına da, öğrenciler oluşturmaktadır. Turistler ise, %4'lük bir sayıyı içermektedirler. (Bknz. S. 122)

Müze, Türkiye'nin ilk sanayi müzesi olması ve bu konunun Türk halkına çok fazla yakın olmaması nedeniyle, geniş bir kitleye sahip olmalıdır.

Müzenin, hedef kitlelerini belirlerken, bu noktayı dikkate alması gerekir.Buna göre;

-Mevcut durumda en fazla yüzdeye sahip olan büyükler ve öğrenciler, müzenin öncelikli hedef kitleleri olmalıdır.

-Mevcut durumda çok az bir yüzdeye sahip turistlerin ise, ikincil hedef kitle olarak belirlenip, sayılarının arttırılması sağlanmalıdır.

-Gerek büyük grupları, gerekse, turist gruplarının müzeye gelmeleri, onların isteklerine yanıt verecek etkinliklerle sağlanmalıdır.

6.2.3.Hedef Kitlelerin Müzeye Yönlendirilmesinde Koleksiyonun Kullanımı

6.2.3.1.Sergileme

Müzenin ziyaretçi analizinden elde edilen veriler çerçevesinde, ziyaretçiler;

-Türk Sanayi ve gelişimiyle ilgili sergiler,
-İnteraktif, dokunulan (hands-on), oda şeklinde düzenlenmiş yöntemlerle yorumlanan sergiler görmek istemektedirler.

Buna göre, sergilemede dikkat edilecek nokta; sergi düzenin, Türk ve Batı bilim, teknoloji ve sanayinin gelişiminin karşılaştırmalı olarak izlenebileceği şekilde yapılmasıdır.

Sergileme, yedi ana bölümde ele alınmalıdır;

1-Prehistorik Dönem'den, Sanayileşme'ye kadar geçen süre:

Bu bölümde bilim ve teknolojinin gelişiminin toplum üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel etkisi sunulur.

Kronolojik olarak anlatılan bu bölümün değindiği üç önemli nokta;

-Neolotik Çağ'daki sanayi devrimi,

-Yunanistan'da bilimin doğuşu,

-Rönesans Dönemi'ndeki bilimsel devrimdir.

Bu bölüm, A-V ve interaktif yöntemlerle sunulur.

2-Sanayileşme Dönemi:

Bu bölümde, sanayileşme öncesi ve sonrası sunulur.

Sanayileşme öncesi dönemin küçük el sanatlarının, bir sanayi kolu oluşu, oda şeklinde düzenlemeler, interaktif yöntemler, kopyalar ve çeşitli A-V yöntemlerle anlatılır.

3-20. Yüzyıl:

Nükleer fizik, elektronik gibi yeni teknolojilerin doğuşu ve ev aletleri, kitle iletişim araçları gibi ürünlerinin günlük yaşama etkileri, bu bölümde sunulur.

Sergi düzenlemesi, dokunulan(hands-on), interaktif ve A-V yöntemlerle desteklenir.

4-Geleceğe Doğru:

Yeni teknolojik gelişmelerin ve üretim yöntemlerinin, gelecekteki yaşama, değerlere, alışkanlıklara, geleneklere etkisi gösterilmektedir.

Bölüm, dokunulan, interaktif ve A-V yöntemlerle desteklenir.

5-Güç:

Bölümde insan gücünden başlayarak, hayvan, su, rüzgar, buhar, içten yanmalı motorlar ve elektrik gücünün kullanımı, kronolojik olarak ve interaktif yöntemlerle desteklenerek sunulur.

6-Lengerhane binası:

Bina, kendi döneminin, tek sağlam kalan örneği olarak, geçmiş dönemdeki fonksiyonuna göre; döküm sanatı,

teknikleri ve günlük yaşama etkileri üç boyutlu yöntemler ve A-V yöntemler kullanılarak düzenlenmelidir.

7-Koç Topluluğu Ürünleri:

Müzenin kurucusunun Koç Topluluğu' nun başkanı olması ve Topluluğun Türk Sanayi'nin gelişimine hizmet etmesi nedeniyle bu bölümde, Koç Topluluğu'na bağlı şirketlerin ürünleri, geçmişten günümüze, önemli noktaları vurguluyarak, kronolojik bir şekilde sunulur.

Müze hedef kitlelerinin müzeyi özel günlerde daha fazla ziyaret ettiği göz önüne alınırsa, müzenin sürekli gündemde kalmasına da yarayacak süreli sergiler düzenlenmelidir.

(Bknz. S. 122)

Bu sergilerin konuları, Koç Topluluğu şirketlerinden birinin üretim alanına giriyorsa, şirketin sponsorluğunda yapılması sağlanabilir.Örneğin; bilgisayarın gelişimi, Sanayi Müzesi - Koç/Unisys işbirliği ile düzenlenebilir. Böyle bir sergi, müzenin sergilenmeyen objelerinin hedef kitleye sunulmasının yanısıra, şirketin koleksiyonundaki objelerin de sergilenmesine yardımcı olur.

Büyük gruplarının müzeye yönlendirilmesi için düzenlenebilecek bir sergi konu da, "Sanayide Kadının Yeri" olabilir.Böyle bir sergi, başta kadın dernekleri olmak üzere, tüm büyüklerin ilgisini çekebilir.

Sergi, çeşitli etkinlikler ile desteklenebilir.

6.2.3.2.Eğitim Programları

Müze, hedef kitlelerinden biri olan öğrenciler için müze gezileri düzenlemenin yanısıra, ziyaret sonrası etkinlikleri için bir alan ayırmalı ve çeşitli çalışma programları düzenleyerek, ziyaretin kalıcılığını sağlamalıdır.Bu çalışmalar, daha sonra eğitim programlarına

bağlı bir etkinlik olarak, bir sergi aracılığı ile öğrencilerin ailelerine tanıtılmalıdır.

Öğrenciler için bir başka program ise, haftasonlarında yapılacak bir etkinlik olarak bir "Bilim Klübü" kurmaktır. Burada, öğrenciler, bir danışman eşliğinde kendi keşiflerini yapabilir.

Müze, bir "Bilim ve Teknoloji Haftası" düzenlenmelidir. Bu hafta çerçevesinde, müzede sergilenmekte olan konular temel alınarak, okullar arasında, konuları çeşitli sunuşlarla en iyi açıklama yarışması, düzenlenmelidir.

Okullar arasında düzenlenecek bir başka yarışma ise; sanayi arkeolojisi ile ilgili yapılacak araştırmalardır. Bu araştırmalar, konunun önde gelen isimlerine sunulur, ve yarışmayı kazananın, ödül olarak araştırması müze yayını olarak basılır.

6.2.3.3. Boş Zamanlarını Değerlendirme Programları

Müzenin hedef kitlelerinden biri olan büyükler için düzenlenen boş zamanlarını değerlendirme programları, bir anlamda eğitim programı yerine geçmektedir.

Müzenin düzenlediği "Bilim ve Teknoloji Haftası" çerçevesinde, büyükler için de, sergilenmekte olan konularla ilgili, konuşmalar, film gösterimleri düzenlenebilir. Örneğin; gramafonun hikayesi ile ilgili bir film seyredildikten sonra, gramafonla müzik dinletisi eşliğinde sohbetler düzenlenmelidir.

Sanayi mirasımızı keşfetmek üzere, rehberli gezi programları düzenlenmelidir. Cibali Sigara Fabrikası, Silahtarağa Elektrik Fabrikası ve şu an üretimde olan çeşitli döküm atölyeleri, bu gezinin konu başlıklarından birkaçıdır.

Büyükler için bir başka program, sergilenmekte olan küçük el sanatlarımızın kaybolmasını önlemek için, düzenlenecek kurslar olmalıdır. Bu kurslarda yapılanlar ya bir "El sanatları Fuarı" düzenlenerek ya da müze satış yerinde satışa sunulmalıdır.

6.2.3.4. Müze Satış Yeri

Müze satış yerinde, sergilenmekte olan objelerin 1/1 kopyaları, çeşitli kurslar sonucunda ziyaretçiler tarafından üretilmiş olan eşyalar, müze tarafından yürütülen araştırma programlarının yayınları, koleksiyondaki objelerle ilgili, kitap ve dergiler, ziyaret sonrasında müzeyi hatırlatması açısından satılmalıdır.

6.2.3.5. Müze Yayınları

Müze, sanayi mirasımızla ilgili bir araştırma çalışması yaptırarak, bunu bir rehber kitap olarak yayınlamalıdır.

Müzenin ana binası olan Lengerhane'nin tarihçesi ayrıntılı olarak araştırılarak, bir kitapçık halinde yayınlanmalıdır.

Müze, hedef kitlesi olan öğrenciler için, basitleştirilmiş şekilde bir müze kataloğu yayınlamalıdır.

Müze ayrıca, periodik olarak bir bülten yayınlayarak, etkinlik programlarını, yapılan etkinliklerin sonuçlarını ve müzenin geneli hakkında bilgi vermelidir.

SONUÇ

"Müzelerin Hedef Kitlelerinin Müzeye Yönlendirilmesinde Koleksiyonun Önemi ve Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi Örneğinde incelenmesi" başlıklı tez konusunun sonuçlarını iki bölümde inceleyebiliriz;

1-Müzeler için, Hedef Kitle-Koleksiyon ilişkisinin önemi ve,

2-Hedef Kitle-Koleksiyon ilişkisinin, bilim, teknoloji ve sanayi müzeleri genellemesinden yola çıkarak, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi örneğindeki sonuçları.

Müzelerin iki önemli yaşam kaynağı; koleksiyon ve ziyaretçilerdir. Müzeler, koleksiyonlarını ziyaretçilerin kullanımına sunabildikleri taktirde, koleksiyonlarının değerini arttırır.

Müzenin koleksiyonu ve ziyaretçisi arasındaki bu ilişkinin sürekliliğinin sağlanması, gerek koleksiyon, gerekse, ziyaretçi açısından bazı koşulların yerine getirilmesine bağlıdır.

Müze koleksiyonu açısından bu koşullar; uygun ve yeterli bir koleksiyon politikası ile, koleksiyonun yönetimi, korunması, gelişimi ve kullanılmasını belirler.

Müze ziyaretçisi açısından ise; farklı istek, gereksinim ve ilgileri olan ziyaretçilere, beklentilerinin karşılığını verebilmek için, onların, bu istek, gereksinim ve ilgilerine göre gruplandırılmasıdır.

Bu koşulların yerine getirilmesiyle oluşan tablo; uygun bir koleksiyon ve bu koleksiyonu kullanmak isteyen ziyaretçi gruplarıdır.

Müzenin, bu noktadan sonra yapması gereken, hangi ziyaretçi grubuna hizmet vermek istiyorsa, onu belirleyerek hedef kitlesini oluşturmak ve koleksiyonunu sergileme, eğitim programları, boş zamanlarını değerlendirme

programları, müze satış yeri ve müze yayınları aracılığıyla, hedef kitlesinin kullanımına sunmaktır.

Bu çerçeve içerisinde, bilim, teknoloji ve sanayi müzeleri, koleksiyonlarını, geçmişi saklamak görüşünden, ziyaretçinin katılımcı olduğu, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin günlük hayattaki sosyal, ekonomik ve kültürel yansımalarını, kendi kendine keşfetmelerini sağlayıcı bir görüş yönünde ziyaretçiye sunmaktadır.

Kuruluşu çok yeni olan Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, mevcut koleksiyon durumuna göre, batıdaki bilim, teknoloji ve sanayi müzelerinin çizgisinde bir gelişim göstermektedir. Bu durum, istek, gereksinim ve ilgilerine yanıt arayan ziyaretçinin, müzeye gelişlerinin sürekli olmamasına neden olmaktadır.

Müzenin bu noktada yapması gereken;

1-Koleksiyon politikasını belirleyerek, ziyaretçiyi karmaşık durumlardan uzak tutmak,

2-Belirlenen koleksiyon politikası çerçevesinde, hizmet vermek istediği hedef kitlesini saptamak,

3-Koleksiyonunu, çeşitli etkinliklerle, hedef kitlesinin kullanımına sunmaktır.

Bu tablo içerisinde, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi'nin koleksiyon politikasının, ziyaretçilerin beklentileri doğrultusunda, belirleyici noktası; Türk bilim ve teknolojisinin gelişimi ve sanayileşme sürecidir.

Bu noktadan yola çıkarak, müzenin mevcut hedef kitleleri olan, büyükler ve öğrenciler, birincil hedef kitle olarak belirlenmeli ve müzeye az sayıda geldiği saptanan turistler ve grupların da, beklentilerini karşılayacak şekilde, çeşitli etkinliklerle müze koleksiyonunu kullanmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

al-Hassan, Ahmad Y., Islamic Technology:An Illustrated History, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.

Ambrose, Timothy ve Paine, Crispin, Museum Basics, Routledge, Londra, 1993.

Ambrose, Timothy, Managing New Museums:A Guide to Good Practice, HMSO, Londra, 1993.

Ayanlar, Fahrettin, "Rahmi M. Koç Koleksiyonu:Sanayi ve Teknoloji Müzesi, Hasköy", Tasarım, 1992-30, s. 82-83.

Bahadır, Osman, Osmanlılarda Bilim, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1996.

Bostan, İdris, Osmanlı Bahriye Teşkilâtı:XVII. Yüzyılda Tersâne-i Âmire, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.

Boylan, Patrick, Museums 2000:Politics, People, Professionals and Profit, Routledge, Londra, 1992.

Butler, Stella, Science and Technology Museums, Leicester University Press, Londra, 1992.

Cardwell, Donald, The Fontana History of Technology, Fontana Press, Londra, 1994.

Carnegie United Kingdom Trust, Customer Care:Peripheral or Essential?, The Museum Development Company Ltd., Milton Keynes, 1992.

Cossons, Neil, The BP Book of Industrial Archaeology, David & Charles, 1993.

Danilov, Victor, Science and Technoloji Centers, Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge, 1982.

Derry, T.K., ve Williams, Trevor I., A Short History of Technology:From The Earliest Times to A.D. 1900, Dover Publications Inc., New York, 1993.

Dölen, Emre, Resimlerle Teknoloji Tarihi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları: No.3, İstanbul, 1984.

Ducassé, Pierre, Tekniklerin Tarihi, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1976.

Durbin, Gail, ve Morris, Susan, ve Wilkinson, Sue, A Teacher's Guide to:Learning From Objects, English Heritage, 1992.

Hecken, Dorothea, ve Tanner-Kaplash, Sonja, "Collections Management As Principle and Daily Practice", Museums Operations Manual Manuscript, University of Victoria, 1985, s. 1-15.

Holm, Stuart A., Facts & Artefacts:How to Document a Museum Collection, The Museum Documentation Association, Cambridge, 1991.

Hooper-Greenhill, Eilean, Initiatives in Museum Education, University of Leicester, Leicester, 1989.

Hooper-Greenhill, Eilean, Museum and Gallery Education, Leicester University Press, Londra, 1991.

Hooper-Greenhill, Eilean, Writing a Museum Education Policy, University of Leicester, 1991.

Hooper-Greenhill, Eilean, Working in Museum & Gallery Education:10 Career Experiences, University of Leicester, 1992.

İhsanoğlu, Ekmeleddin, Transfer of Modern Science & Technology to the Muslim World, Research Center For Islamic History, Art and Culture, İstanbul, 1992.

İhsanoğlu, Ekmeleddin, Büyük Cihad'dan Frenk Fodulluğuna, İletişim Yayınevi, İstanbul, 1996.

Johnson, Peter, ve Thomas, Barry, Tourism, Museums and the Local Economy:The Economic Impact of the North of England Open Air Museum at Beamish, Edwar Elgar, Durham, 1992.

Kavanagh, Gaynor, The Museum Profession;Internal and External Relations, Leicester University Press, Leicester, 1991.

Küçükerman, Önder, ve Başgelen, Nezih, ve Tanyeli, Gülsün, ve Batur, Afife, Anadolu Sanayi ve Tasarım Tarihinin Ayak İzlerinde Maden Döküm Sanatı, Türk Demir Döküm Fabrikaları Genel Müdürlüğü A.Ş., İstanbul, 1994.

Küçükerman, Önder, Anadolu'nun Geleneksel Halı ve Dokuma Sanatı İçinde Hereke Fabrikası, Sümerbank, İstanbul, 1987.

Lilley, S., Men, Machines and History:The Story of Tools and Machines in Relation to Social Progress, Lawrence & Wishart, Londra, 1965.

Lord, Gail Dexter, ve Lord, Barry, The Manual of Museum Planning, HMSO, Londra, 1991.

Lord, Gail Dexter, ve Lord, Barry, Planning Our Museums, National Museums of Canada, Ottawa, 1983.

Malaro, Marie C., "Collections Management Policies", Museum News, November/December 1979, s.57-61.

Middleton, Victor T.C., New Visions for Independent Museums in the UK, Association of Independent Museums, 1990.

Müzelerde Koruma:Çevresel Koşulların Denetimi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1987.

Miles, R.S., The Design of Educational Exhibits, UnwinHyman, Londra, 1988.

Neal, Arminta, Exhibits For The Small Museum:A Handbook, American Association for State and Local History, Nashville, 1976.

Neal, Arminta, Help! For The Small Museum:Handbook of Exhibit, Ideas and Methods, Pruett Publishing, Boulder, Colorado, 1969.

Porter III, Daniel R., "Current Thoughts on Collections Policy:Producing the Essential Document for Administering Your Collections", Technical Report 1, American Association for State and Local History, 1985, s. 1-12.

Public View: The Icom Handbook of Museum Public Relations, Icom, Londra, 1986.

Renda, Yaprak, "Bilim Müzeleri", Bilim ve Teknik, 1995-333, s. 16-23.

Roberts, D. Andrew, Collections Management for Museums, The Museum Documentation Association, Cambridge, 1988.

Runyard, Sue, The Museum Marketing Handbook, HMSO, Londra, 1994.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 50 Yılda Türk Sanayii, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayını, Ankara, 1973.

Science Museum, Galleries & Themes, Science museum Education Unit Publication, Londra, 1993.

Science Museum, Explorer's Handbook, Science Museum Publications, Londra, 1994.

Science Museum, Review 1993:The national Museum of Science & Industry, Science Museum Publications, Londra, 1993.

Thompson(ed), John M.A., Manual of Curatorship:A Guide to Museum Practice, Butterworth-Heinemann, Londra, 1992.

Thomson, Garry, The Museum Environment, Butterworth-Heinemann, Londra, 1986.

Trinder, Barrie, Industrial Heritage of Britain, The Automobile Association, Hampshire, 1988.

Turner, Gerard L'E., Nineteenth-Century Scientific Instruments, Sotheby Publications, Londra, 1983.

Usher, Abbott Payson, A History of Mechanical Inventions, Dover Publications, Inc., New York, 1988.

Wilson, Guy, "Marketing and Self Promotion in Museums", Museums Journal, 88(2), s. 97-100.

Witteborg, Lothar P., Good Show!:A Practical Guide for Temporary Exhibitions, Smithsonian Institution, 1991.

Yıldırım, Cemal, Bilim Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994.

RAHİMİ M. KOÇ SANAYİ MÜZECİLİĞİ VE KÜLTÜR VAKFI

T.C.

RESMİ SENEDİ

Nº 9145

US...DAR
Beşinci Noterliği

1. BÖLÜM - Kuruluş Hükümleri

Nº 47290

ruluş

DDE 1 - Yasalar ile bu Resmi Senet hükümleri uyarınca yönetilmek ve kamuya yararlı hizmetler sunmak üzere "Rahmi M. Koç Sanayi Müzeciliği ve Kültür Vakfı" kurulmuş olup izliyen maddelerde (Vakıf) kısa adı ile anılmıştır.

rkez ve Şubeler

DDE 2 - Vakfın merkezi İstanbul'dadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün izni ile yurt içinde şubeler açılabilir.

aç ve Hizmet Konuları

DDE 3 - Vakfın amacı, ve çalışma konuları aşağıda gösterildiği şekildedir.

- Sanayi müzesi ve başkaca müzeler, koleksiyonlar kurmak, işletmek ve kurulmuş özel müzelere ve koleksiyonlara her türlü desteği sağlamak,
- (a) bendindeki faaliyetlerin daha verimli şekilde ve amaca uygun çalışmasını sağlayacak her türlü girişimde bulunmak,
- Müzelerin ve kültürel faaliyetlerin çoğalmasını sağlamak, yeni girişimlere fırsat verecek önlemleri almak,
- Konusunda yararlı gördüğü hizmet projelerini uygulamak,
- Amacına ilişkin konularda kamuoyunu aydınlatmak ve gerekli bilgileri içerecek şekilde yayınlar yapmak, konferanslar, paneller, seminerler, açık oturumlar, sempozyumlar, kurslar, fuarlar, şenlikler, sergiler, festivaller, toplu inceleme gezileri gibi sanatsal etkinlikler düzenlemek,
- Yurt içinden ve dışından başka müzeler ile eser mübadelesi yapmak,
- Amacı doğrultusunda inceleme araştırma ve kamuoyu yoklamaları yapmak, konuya yönelik olarak bilgili, deneyimli ve ilgili kuruluşlar ile işbirliği yapmak.

Yüksek İşlemler Yetkisi

DDE 4- Vakıf, amacına ulaşmak için yasal sınırlamalar dışında, miktar ve değeri kısıtlanmamış taşınır ve taşınmaz mallara bağış, vasiyet, satın alma ve kiralama suretiyle sahip olmaya ve kullanmaya, bu taşınmaz mallarla restorasyon yapmaya veya 3'üncü kişilere yaptırmaya; vakıflara ilişkin yasa hükümleri uyarınca sahip olduklarını satmaya, devir ve ferag etmeye, gelirlerini almaya ve

İMZA:

P R O T O K O L

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ile Teknik Müze Kurucusu ve Sahibi, Rahmi M. KOÇ arasında aşağıdaki şartlarla bir Protokol tanzim ve imza olunmuştur:

- 1) Her iki kuruluş Müzecilik, uzman, araştırma, eğitim ve malzeme destekleri konusunda işbirliği içinde olacaklardır.
 - 2) Bu Protokolle, BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ'ne bağlı KANDİLLİ RASATHANESİ ve DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'nün mülkiyetinde bulunan ve bu protokole tarafların mutabakatıyla ek olarak hazırlanacak listede cins, adet ve özellikleri tanımlanmış olan eski astronomik alet, cihaz, muhtelif obje ve kitapların; Rahmi M. KOÇ'a ait bulunan İstanbul ili hudutları içerisinde Hasköy'de kurulacak Sanayi Müzesi'nde teşhir edilmek üzere teslimi kabul edilmiştir.
 - 3) Sergilenmek üzere Rahmi M. KOÇ'a teslim edilecek alet, cihaz ve diğer eserlerin teşhirden önce yapılacak tüm masraflar Rahmi M. KOÇ tarafından karşılanacaktır.
 - 4) Listede belirtilen alet, cihaz ve eski eserlerin teşhir süresi; iki yıllık bakım-onarım süresinden sonra 3 yıl olacaktır.
- Bu sürenin bitiminden bir ay önce taraflar teslim süresini yeniden gözden geçirerek belirler.
- 5) Bu Protokol'ün konusunu teşkil eden ve Sanayi Müzesi'nde teşhir edilmek üzere teslim edilecek olan alet, cihaz ve eski eserlerin mülkiyeti, KANDİLLİ RASATHANESİ ve DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'ne ait olup, teşhir süresinin bitiminde bu eserler aynen iade edilecektir.

Ü.İ.

- 6) Protokol ekindeki listede yer alan araç, cihaz ve diğer eserlerin teslimi ile birlikte ve teşhir süresince gerekli koruma, bakım ve muhafaza tedbirlerinin alınmasından ve bunların BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'ne tekrar iade edilerek teslim edilmesine kadar, hertürlü riske karşı sigortalıanmasından Rahmi M. KOÇ sorumlu olacak ve bu sebeplerle yapılacak tüm giderler kendisi tarafından karşılanacaktır.
- 7) Sanayi Müzesi'nde sergilenecek eserlerin konulduğu bölümün ziyaretçiler tarafından görülecek bir yerine, bu eserlerin KANDİLLİ RASATHANESİ ve DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'ne ait olduğuna ilişkin bir plaket konulacaktır.
- 8) Çeşitli kişi veya kuruluşların verilen eser ve objelere bağlı olarak yapmak isteyebilecekleri bilimsel veya diğer çalışmalar (kopya etmek gibi) için mutlaka BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'ne bağlı KANDİLLİ RASATHANESİ ve DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'nden müsaade alınması gerekecektir.
- 9) İşbu Protokol'de belirtilmemiş olan durumların ortaya çıkması halinde, taraflar bu hususların Ek Protokolle düzenlenmesi konusunda mutabık kalmışlardır.
- 10) Bu Protokol'ün uygulanmasından doğabilecek hertürlü anlaşmazlık ve uyuşmazlıklar taraflarca seçilecek Hakemler vasıtasıyla çözümlenecektir.
- (10) Maddeden ibaret işbu Protokol ../../1992 tarihinde
(2) nüsha olarak tanzim ve imza olunmuştur.

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Prof. Dr. Üstün ERGÜDER

Rahmi M. KOÇ

PROTOKOL EKİ'DİR

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ile Teknik Sanayi Müze kurucusu Rahmi M. Koç arasında, müzecilik, uzman, araştırma, eğitim ve malzeme destekleri konusunda işbirliği içinde bulunacaklarına dair imzalanan protokole göre aşağıda dökümanı verilen objeler Rahmi M. Koç tarafından bilabedel restore edilip çalışır duruma getirilecektir.

- 1 ADET AYAKLI SEKSTAND
- 1 ADET GÖK KÜRESİ
- 1 ADET AMPERMETRE (3 AMPERLİK)
- 1 ADET VOLTMETRE (1.5 VOLTLUK)
- 1 ADET SİLİNDİRİK GÜNEŞ SAATİ
- 1 ADET DAİRE GÜNEŞ SAATİ
- 17 ADET ASTRONOMİ ALETİ
- 1 ADET BÜYÜK AHŞAP USTURLOP
- 1 ADET AYNALI TELESKOP
- 1 ADET ANEMOMETRE ETALON
- 1 ADET AHŞAP GÜNEŞ SAATİ
- 1 ADET METEOROLOJİ KAYIT CİHAZI
- 1 ADET BÜYÜK KÜRE (JEODEZİ ANABİLİM DALINDA)
- 2 ADET SARKAÇLI SAAT AHŞAP KASALI (LEROY)
- 3 ADET VAKUMLU SARKAÇLI SAAT (CLEMENS RIEFLER)
- 2 ADET ZAMAN SAATİ (DOLAPTA)
- 1 ADET SİNYAL CİHAZI

- 2 ADET TİME AYAKLI
- 1 ADET KRONOGRAF CİHAZI
- 2 ADET WICHENT 1926 DÜŞEY VE YATAY
- 2 ADET WICHENT 1928 DÜŞEY VE YATAY
- 1 ADET COULOMB GRANT 1948
- 1 ADET GALİTZİN SİSMOGRAF DÜŞEY VE YATAY 1933
- 1 TAKIM SİSMOMETRE UZUN PERİOD
- 1 TAKIM SİSMOMETRE ORTA PERİOD
- 1 ADET ORTA BÜYÜKLÜKTE KÜRE
- 14 ADET DÜRBÜN
- 2 ADET AYAKLI DÜRBÜN (GEÇİŞ ALETİ)
- 2 ADET YERKÜRE AHŞAP AYAKLI 1 ADEDİNİN AYAĞI YOK
- 1 ADET GÜNEŞ SİSTEMİ
- 1 ADET SİSMOGRAF
- 1 ADET TEODOLİT SANDIKTA
- 1 ADET KAPALI SANDIKTA TEODOLİT
- 6 ADET KÜÇÜK KÜRE
- 4 ADET KÜÇÜK TEODOLİT
- 6 ADET SEKSTANT
- 1 ADET KÜÇÜK GEZEĞEN SİSTEMİ
- 38 ADET USTURLOPLAR
- 19 ADET BRONZ USTURLOPLAR
- 2 ADET GÖNYELİ USTULOPLAR

162

Bu listeden aşağıdakiler Rahmi M.KOÇ Teknik Müzesin'de teşhir edilmek üzere ilgili protokolün 6.maddesine göre Enstitü tarafından teslim edilmiştir.

- 1 ADET BÜYÜK YER KÜRESİ, AYAKLI
- 7 ADET ASTRONOMİ ALETİ
- 1 ADET SARKAÇLI SAAT
- 1 ADET METEOROLOJİ KAYIT CİHAZI
- 1 ADET VAKUMLU SAAT
- 1 ADET SARKAÇLI SAAT
- 1 ADET KUTULU SAAT
- 2 ADET WICHERT 1926
- 1 ADET MAINKA SİSMOGRAF
- 1 ADET TEODOLİT
- 3 ADET KÜÇÜK KÜRE
- 1 ADET KÜÇÜK TEODOLİT
- 2 ADET SEKSTANT
- 12 ADET USTURLAP
- 8 ADET BRONZ USTURLAP
- 1 ADET GÖNYELİ USTURLAP
- 7 ADET DÜRBÜN
- 1 ADET AYAKLI DÜRBÜN (GEÇİŞ ALETİ)
- 1 ADET GÜNEŞ SİSTEMİ
- 1 ADET GÜNEŞ SAATİ

İşbu listeler tarafların mutabakatı ile yapılan protokol gereği protokola ek olarak 3 nüsha olarak tanzim ve inşa edilmiştir.

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ, KANDİLLİ
RASATHANESİ ve DEPREM
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

adına

Prof.Dr. A.Mete İŞIKARA
MÜDÜR

RAHMI M. KOÇ 31.12.191
[Signature]

Adına Teslim Alan

1- 19. yüzyılda İngiltere'de yapılan ve dünyada ilk kez yolcu taşıyan lokomotifin adı nedir ve hangi şehirler arasında yolcu taşımıştır?

2- İlk kez Yunanlılar tarafından kullanılan ve 12.-13. yüzyıllarda Türk astronomi bilgileri tarafından gökyüzündeki cisimlerin durumlarına göre zamanı belirlemede kullanılan aletin adı nedir?

3- Çıplak gözümüzle göremediğimiz uzaklıktaki cisimleri görmemizi sağlayan aletin adı nedir?

4- Gözümüzle göremeyeceğimiz kadar küçük canlıları görmemize yarayan aletin ismi nedir?

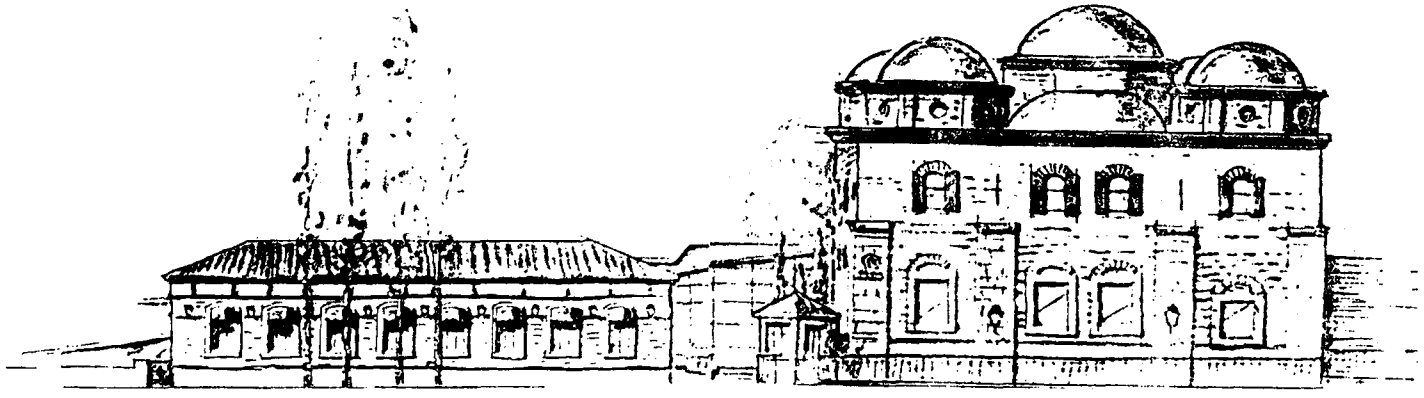
5- Elektrik akımının manyetik etkisini ölçen aletin adı nedir?

6- Telefon ve telgrafı kim icat etmiştir?

7- Gramafon ve fonografi kim icat etmiştir?

8- 19. yüzyılda resimleri üç boyutlu görmemize yarayan aletin ismi nedir?

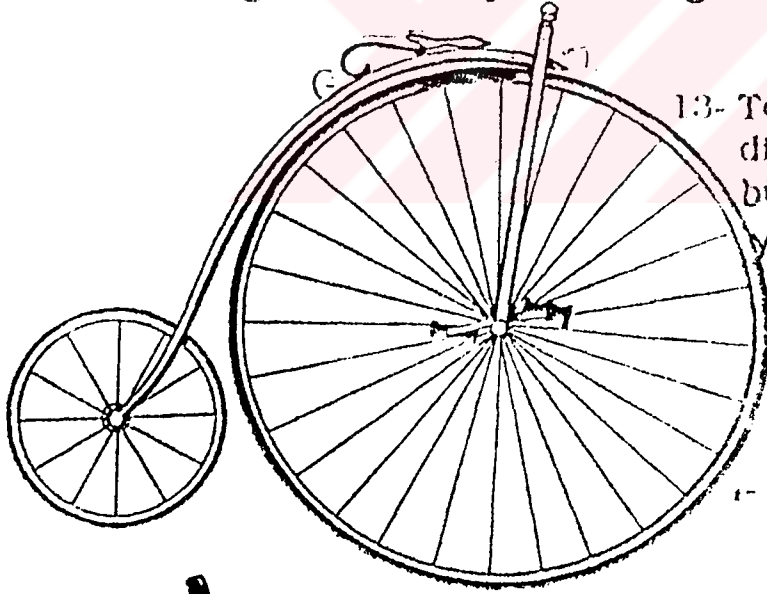
9- FLY BABY, ALBATROS, BLERIOT neyin örnekleridir?

10- İ.O. ilk para
Anadolu'da hangi
devlet tarafından
kullanılmıştır?

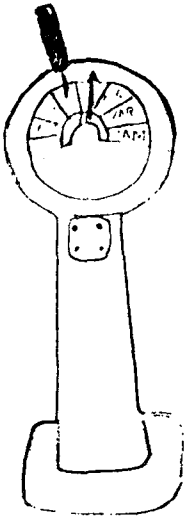
11- Güneş sistemindeki gezegenlerin hareketlerini gösteren alet
hangisidir?

12- Rüzgarın hızını ölçen alet hangisidir?

13- Tekerleklerinin biri,
diğerinin dört katı
büyüklüğünde olan ilgilere ile
yapılan bisikletin adı nedir?

14- Kadıköy-Moda arasında
ilk tramvay seferi ne
zaman yapılmıştır?

15- Gemilerde kapitan köşkü ile makina dairesti
arasında iletişimi sağlayan aletin adı nedir?

ÖZGEÇMİŞ

İstanbul Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü
Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı mezunuyum. (1982-1986)

Yıldız Üniversitesi M.Y.O. Restorasyon Bölümü'ne devam
ettim. (1990-1992)

Yıldız Üniversitesi Müzecilik Anabilim Dalı'nda Yüksek
Lisans çalışmalarımı sürdürmekteyim. (1992-)

Rahmi M.Koç Sanayi Müzesi'nin kuruluş aşamasında müze
müdürlüğü görevinde bulundum. (1994-1995)

İngilizce biliyorum.

